

# NEMZETI RADIKALIZMUS

ÍRTA:  
VITÉZ BAJCSY-ZSILINSZKY ENDRE



BUDAPEST  
STÁDIUM SAJTÓVÁLLALAT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

## Üzenem

*Volt édesapámnak Zsilinszky Endrének,  
a magyar föld szerelmesének, a szikjavító  
rajongónak,*

*édes Jó anyámnak Bajcsy Máriának, ki-  
től magyar véremet, a magyar vér fájdal-  
mas és büszke tudatát kaptam,*

*és minden magyar testvéremnek innen és  
túl a korhadozó trianoni határcölöpökön:*

*kihajt és kivirágzik a magyar fejfá, meg-  
lássátok — nemsokára!*

*A magyarok nem olyanok, mint a többi népek, melyek egy vereség után le vannak győzve.*

*(Bölcs Leó, bizánci császár.)*

## **Bevezetés.**

Egy furcsa könyvet teszek le a magyar nyilvánosság asztalára: úgy érzem, meg kell mondanom, miért íródott, miért ilyenül és miért most.

Tíz év óta élek benn a csonka-magyar politikai életben. Micsoda tíz esztendő, édes Istenem!

„Tíz év még ott kinn a szabadban is sok,  
Hát még ott benn az iszonyú odúban!”

Nemcsak látni, de át is élni napról-napra a magunk szárnyának szörnyű csonkaságán át, hogyan töpörödik a magyar élet hozzá e börtön keskeny és alacsony falaihoz, hogyan szűkül tüdeje a kevés levegő undok kimértségében. Szenvedni évről-évre, hogy ez a börtön még a tizedik évben sem tudott átalakulni műhellyé, ahol a szabadulás harcosai tanulnak, készülődnek, edzik magukat, ahol a szabadulás szerszámai, fegyverei kovácsolódnak. Látni, hogy e beomlott tárna lakóit még a legszörnyűbb katasztrófa sem tudta testvérekül egymáshoz melegíteni, a közös balsors keserve és kényszere sem a kevés kenyér igazságosabb megosztására szelidíteni s közös nagy célok irányában egyesíteni. A szociális kérdés megoldatlanabb ebben a börtönben, a harácsolás szelleme kegyetlenebb, a dologtalan hereélet szabadsága, közepkorias fölénye, hatalma, kényelme és gögje nagyobb, mint valaha. A tőke európszerte túrt burkolt kizsákmányolásai itt már-már szinte balkáni fosztogatássá nyilvánosodnak. Az európai mezőgazdaság bajjai a föld szörnyű inflációjává súlyosodtak. Eltűntek egész rétegei a független egzisztenciáknak, töménte-

lenre szaporodtak a városok és falvak proletárjai. Kihűlt lassan a magyar lelkekben a reménynek még rőzsével élesztgetett tűzhelye is és elapadt a hit egy jobb jövőben. A Elkoptak tíz év alatt az „újjáépítés” a „konszolidáció”, a „kereszténység” jelszavai, a nacionalizmus, mely Európaszerte új életformákat keres és teremt, nálunk fazékban főzött neonacionalizmusként párolog a semmibe. Közben pedig megjelenik a látóhatár peremén a moszkvai irtóztató csontember és kaszáját köszörüli...

Tervet ez ellen a becstelen halálbasorvadás ellen, tervet a szabadulásra! Ez a belső parancsszó diktálta nekem az itt elkövetkező könyvet.

Mással lett ez az írás, mint aminek eredetileg szántam. Egy nagy és átfogó tudományos művet szerettem volna írni, melyben kimutattam volna történelmi és szociológiai módszerrel, európai és magyar példákon a mai polgári állam és társadalom teljes csődjét, de a szociáldemokrácia, sőt a szocializmus elavultságát és tehetetlenségét és reménytelenségét is. Tudományos módszerességgel akartam kimutatni, hogy a polgári-kapitalista és a szocialista-bolsevista-osztálykoncepció helyébe az élet teremtőereje, a történelem logikája egyetemesebb és harmonikusabb, felsőbbrendű megoldás felé sodorja a Föld népeit, hogy nem véletlen sem a szunjatszeni Kínának, sem a kemáli Törökországnak, sem a fasiszta Olaszországnak a nacionalizmus eszméjében és új módszereivel való újjáalakulása s hogy a dolgozó osztályok szerves összekapcsolódása felé hajt minket is a történelem tavaszi szele.

Meg is írtam könyvem néhány fejezetét, de egyre tisztábban ébredtem rá, hogy nem tudom magamat kiszakítani a cselekvő élet bűvös mágnesvonalából, nem bírom magamnak megszerezni a tudományos elmélyedés lelki nyugalalmát, tökéletes pártatlanságát és hűvös személytelenségét, úgy érzem, nincs is időnk a hosszadalmas melázásra, könyvtári bűvarkodásokra, legalább is annak nincsen, aki nem a pusztá igazságot

keresi elsősorban, hanem a segítség gyakorlati eszközeit és lehetőségét.

— Hagyd a tudományos könyvet, — szólt hozzám egy baráti hang — inkább írd meg az új Áfiumot, röviden, mindenkinek szólóan, vérpezsdítő indulóul. Dehát hiába: mindnyájan csak a magunk szárnyain repülhetünk, még ha tudunk is repülni. Hozza-kezdtem, most már inkább művészi eszközökkel, mint tudományossal, a magyar életet és jövőt átfogó röpirat írásához. De szétfolyt kezeim között a roppant anyag, kihullottak az élet nagy, mellőzhetetlen konkrétumai.

Hagytam hát az előre elhatározott formát, ehelyett összeszedtem mondanivalómat és tudományos módszert, művészi gondot félretéve, egyszerűen programpontokba szedtem őket. Így alakult ki, inkább ösztönösen, könyvem szokatlan formája, íródott meg szerény publicisztikai eszközökkel egy átfogó és egységes pártprogram.

És ma már erős meggyőződéssé érlelődött bennem, hogy valóban ez kell és nem más:

*párt,  
program,  
szervezet!*

A teremtésit annak a sok félművelt tolakodónak, aki mind itt lábatlankodik a magyarság betegágya körül: hát még mindig csak annyiból áll a politika, hogy kotródják a hatalom ormáról, aki ma ott van s a nemzet elégedjék meg annyi új reménységgel a jövőre, az ezután következő jobbra vonatkozólag, hogy hiszen majd csak kialakul valami valahogy? Hát még mindig ott tartunk, hogy egy-két Isten tudja hogyan kikalapált „név” kiállhat a nemzet elé és elkiálthatja: íme itt vagyok, kövessetek, mert én vagyok az út és élet? Eresztékeiben recseg, ropog a Föld, évszázados igazságok, dogmák, hitek szinte percek alatt párává foszlanak a szemünk láttára, az emberiség legjobbjai csatáznak az új igazságokért, a szocializ-

mus nagy iskolája évszázados jubileumát üli, egyéni és népi lángelmén építkező új rendszerek indulnak harcba a győzelemért, fasizmus, bolsevizmus, kapitalizmus összegabalyodnak, egy Kemál, egy Mussolini, egy Lenin, egy Briand dobják rendszereik mérlegébe egyéniségük Brennus-kardját — és Csonka-Magyarországon még mindig elég annyi, hogy Koca János vagy Stock Joachim csak úgy egyszerűen hatalomra tör és majd ő megmutatja?

Tervet állítson az, aki többet akar a maga sovány egyéniségének előretolásánál!

A szocializmuson egy félévszázad remek agy velői, tüzes szívei és munkás izmai dolgoztak, míg aztán igazi eredményeket érhetett. Olaszország egy évszázad alatt jutott el Piemontból a Dúcé mai Itália jáig. És a világ legbonyolultabb, legnehezebb kérdésének, a magyar kérdésnek megoldásához elég volna néhány név vagy néhány jelszó?

### *Párt!*

Mert politikát csak politikai eszközökkel lehet csinálni, s ha vannak is népek a történelemben, amelyek — mint a zsidó és talán a német — értik a módját a politikátlan fegyverekkel vívott politikának is: a magyart e kivételek sorába szorítani nem lehet. Az elmúlt tíz esztendő sok terméketlen egyesületesdije, mely németes módszerekre akarta fogni a magyart, mindenkit kiábrándíthatott ebből az idegenszerű Vereinsmeiereiből. Bethlen István sok itthoni győzelme ellenfelein igen nagy részben annak eredménye, hogy ő meg tudott maradni szoros politikai vágányokon, ha ósdi vágányokon is, míg mások jobbra és balra kisklottak.

A helyesen és magyarán értelmezett politikai módszer pedig pártot jelent. Csakhogy belső helyzetünk és a kor, melyben, élünk, másféle pártot követel tőlünk, mint minden más eddigiek.

*Program!*

Mert a program jelenti a tervet: mit, kikkel, hogyan.

Ha malacok számára ólat akarok ácsolni: tervet kell készítenem, kiszámítanom a területet, az anyagot, a méreteket. Ha modern repülőgépet akarok építeni: nagy hozzáértéssel és gondossággal kell elkészítenem a tervet s abba beleszerkeszteni évtizedek, talán egy évszázad műszaki tudását és még azonfelül a magam eredeti gondolatát is, hiszen ez az eredetiség adhat csak jogosultságot annak az ambíciónak, melynek nem elég jó a Focker mérnök gépe, sem a Junkersé, sem a Thorockaié és Lampiché: újat akar, mást, legalább is a helyzethez és viszonyokhoz mérten jobbat, tökéletesebbet. Csak éppen államot és társadalmat lehetne az anyag, a kor, a tudomány eredményei nélkül és rátermettség híján bírálni, vezetni, vagy terv híján újjáépíteni?

Vagy elidegenedett és elszolgaiasodott középosztályunk leváltására valami silány parasztdiktatúra? A bolsevista ész, szervezethez, rendszer, rutin, tömeg, lélektani éleslátás, pénz, politikai lángész és nagyszabású terv ellen pár kegyes zokszó, keresztény nemzeti langyosvizű öblögetés? Vagy a kapitalizmus világot átfogó szervezeteivel, zseniális alkotásaival, tökéletes szervezési technikájával szemben nemzeti Gesangvereinek és kispolgári asztaltársaságok korcsmai lázongása? Vagy szuronyok erdejével, tankok és repülőgépek brigádjaival szemben a fűzfairredenta verklínótái? Vagy a Bethlen István rendszerével szemben Pityi Palkó?

Aki elég vakmerő ahhoz, hogy ebben az apokaliptikus kavargásban egyáltalában akar valamit, mondja meg világosan, mit akar, kikkel és hogyan. Ne bújjék a „természetes fejlődés” bamba közhelye mögé. A ma repülőgépcsodáit nem a „természetes fejlődés” hozta létre, hanem az emberi ész, két évtized mérnöki zsenije egymásba kapcsolódó hosszú láncolatban + az utolsó model tervezője. A társadalom és állam anyagát is a természet adja, de az emberi ész, ösztön, zseni formálja ilyenné vagy olyanná. A ma-

gyar társadalmat és államot mindenesetre a magyar föld, a magyar nép, a magyar történelem elemeiből.

Nem elég el emlegetni a közelmúlt hájas közhelyeit reakcióról, feudalizmusról, meg is kell mondani, mi jöjjön utána, semmiesetre sem az özönvíz és ha birtokreform, hát milyen?

Birtokreform volt az 1920-as is, amely szinte semmit sem változtatott a csonka hazai birtokmegosztás kiáltó és pusztító egyenlőtlenségein. És birtokreformnak készül a magyarországi szociáldemokráciáé is, mely 200 holdnál nagyobb birtokot nem akar megtérni. Ha pedig elvetem egyiket is, másikat is, meg kell mondanom miért és azt is, milyen legyen hát az a harmadikféle. Tehát *konkrét*nak kell lennie a tervnek.

De az egész magyar életet átfogónak is. Nem hirdethet új birtokreformot új falupolitika, sem új hitelpolitika nélkül. Nem hirdethet erélyes magyar munkavédelmet Európa minden egymásnak rontó ellentétes és ellenséges erőinek e viharzó találkozási pontján tökéletesebb honvédelem nélkül. Sem új belpolitikát, melynek nincs külpolitikai alátámasztása. Sem gazdavidédelmet, mely megfelel a nincstelen százazerekről. Sem falupolitikát, mely a várost akarná megfojtani. *Csak egyetlen egy egyetemes magyar kérdés van* s annak majdnem végtelenbe hajló látókörébe kell beleállítani minden magyar állam jogi és államigazgatási, gazdasági, szociális, művelődési, honvédelmi, kultúrpolitikai, külpolitikai kérdést. Tehát *egyetemesnek kell lennie a tervnek.*

De egyetemesnek nemcsak a megoldandó társadalmi és állami feladatok egymással való szerves kapcsolódása és egymástól való függősége révén, hanem mindenképp az élő nemzet egységéből is. Csakhogy ez az egység a nemzet valóságos erőiből szervesen kell hogy felépüljön, lehántván magáról a polgári szabadelvű korszak avultságait és hazug álnacionális izmusát, melv az osztályok és osztályérdekek egyszerű letagadásával tartott pajzsot a tőke gazdasági és politikai osztályuralma fölé. Az új nemzeti egység a közjogilag is elismert szervezett osztályok, az osz-



tályokba tagozódó egész dolgozó társadalom összefogásából fog adódni, nem pedig a mesterségesen egyéneire porlasztott osztályok népszínműizű vasárnapi „demokráciájából”. Az új nemzeti egységbe forradás a szocializmus százados eredményeit és részigazságait azal fogja beleépíteni a maga felsőbbrendű harmóniájába, hogy minden dolgozónak és dolgozó osztálynak megadja az önvédelem jogán túl annak eszközeit is és az igazságos, emberséges osztályérdekek becsületes kielégítésén keresztül fogja megtalálni a nemzet egyetemének boldogulását és virágzását.

Ennek a konkrét és egyetemes programnak *magyarnak* is kell lennie. Az egyaránt jól megszervezett és öntudatos középosztály, parasztság és munkásság nemzeti egységbe forradásán kívül és túl alig szabad merev és változhatatlan dogmákba foglalni az új élet tervezetét, minden kérdésben helyet kell hagyni a legnagyobb társadalmi és állami életformáló erőnek: a nemzeti önkormányzatnak, a magyar nemzet kollektív zsenijének, melynek az egyéni alkotó lángész is csak egyik élőmé.

Más szóval: *magyarnak* is kell lennie ennek a programnak, sőt mindenekelőtt magyarnak. Nem teheti túl magát a Jászi Oszkárak idétlen, üres, gyökértelen, másoló európaiaskodásával azon az alapvető tényen, hogy a magyarság éles körvonalú, hatalmas és nagyrahivatott faji és nemzeti személyiség, mely a maga módján, a maga életét éli, létének adottságai, történelmének kinyilatkoztatott őstörvényei szerint. Ennek a nemzetszemélyiségnek és történelmének legrégebb, legjellemzőbb és legörökéletűbb törvénye: a nemzeti önkormányzat szelleme, akarata, készsége. Tehát ezen a földön nem lehet fasizmust csinálni és törvényhozást tiszta érdekképviselési alapon. A népképviselés, az alkotmányosság, végső gyökereiben tehát a parlamentarizmus is, Magyarországon ezeresztendő valóság, melyet egyszerűen félretenni, vagy eltaposni nem lehet a nemzet legbensőbb lényegének, egyéniségének, legigazabb erőforrásainak végzetes sérelme nélkül; legfeljebb csak új, korszerű formákba önteni.

Viszont a magyarság parancsa mellett ott a *kor parancsa* is, melyet éppoly kevésbé lehet büntetlenül semmibevenni vagy megkerülni. Nem Mussolini államférfiúi vagy szervező lángelméje, hanem a kor termelte ki valójában az érdekképviselési gondolatot jelentkező új nemzeti szükségletek nyomán, a nagy olasz államférfiú csak hamarabb és tisztábban látta meg e szükségleteket s beleépítette azokat a fasizmus társadalmi és állami rendszerébe, olasz ésszel és olasz módszerrel. Az osztályok és érdekképviseléseiknek kiépítése és állami elismertetése, sőt bevonulásuk a törvényhozásba olyan követelmény, melyet előbb-utóbb minden nemzet meg kell hogy valósítson: mindegyik a maga módján. Mi magyarok is: magyar módra, tehát nem a parlamentarizmus elpusztításával, hanem annak megfelelő kiegészítésével, nagyvonalú szerves átépítésével.

### *Szervezet!*

A nagy és tökéletes organizációk korát éljük. Kapitalizmus és szocializmus egyaránt elsősorban szervezeti felsőbbségéből táplálkozik. A tőke a technikai és gazdasági organizáció évszázadok alkotómunkája során kitermelt egyéni készségeivel és eszközeivel így gyúrta le a szervezetlen, elmaradt mezőgazdaságot és hajtotta igájába a paraszti milliókat, nálunk a nemzet túlnyomó többségét s így lett úrrá a kezdetlegességében megrekedt polgári államon is. A jólszervezett szociáldemokrata munkásság az organizáció tökéletessége révén jutott nagy, döntő társadalmi és államirányító szerephez még ott is, ahol, mint nálunk, törpe töredéke a nemzetnek. Sem a nemzet, sem a társadalom, sem az állam, sem egy párt nem boldogulhat, kitűzött messze céljait el nem érheti, vállalt szerepét be nem töltheti tökéletes szervezetség híján. Az organizáció pedig, elsősorban annak a pártnak szervezete, mely előkészíteni hivatott a nemzet, az állam és a társadalom újjárendeződését, éppúgy mint a program általában:

*konkrét,  
egyetemes,  
rugalmas,  
magyar és  
korszerű*

kell, hogy legyen. Magyar, mely számol a magyarság faji és nemzeti egyéniségével, nem erőszakol tehát más népekre szabott életformákat, szervezési módszereket; korszerű, mely a repülőgépek korában nem rozsdásodik bele polgári olvasókörok és választási kortestanyák idétlenségéibe, hanem a pártszervezetbe beleviszi a kor minden organizációs tudását, készségét, módszereit.

Mindezekén túl: *a magyarság ügye az emberiség ügye.* Az a magyar faj és az a magyar nemzet keres és követel itt meghallgattatást, melynek az egész emberi nem számára még rengeteg új mondanivalója van.

A magyarság ügye kiszakíthatatlan része az európai művelődés ügyének, válsága az európai művelődés válságának. Végső fokon pedig az egész évezredes keresztény civilizáció léte forog kockán a bennünk, körülöttünk és fölöttünk tomboló világváltságban.

Két pokoli malomkő közül kell kimenteni a szabad, teremtő emberi szellemet: *a kapitalista elgépiesedés és a szociáldemokrata elgépiesedés* elől. További kiéleződésében a válságnak: a kapitalizmus és bolsevizmus ördögi rokonságot tartó gépimadásnak gyilkos karmaiból.

*Visszaadni az embernek a maga emberi szabadságát, méltóságát, egyéniségét, büszke szárnyait, letaszítani bitorolt trónusáról a Gépet, a gép urává avatni ismét a diadalmas szárnyas Embert: ebben a szeptséges nagy célban találkozik a magyarság remek eredetisége, szabadságra, nagyvonalú életre teremtett ereje s a vágya, akarata, harci készsége egy emberibb élet után — az emberiséggel.*

*Nemzeti radikalizmusnak* neveztem el a rendszert, melyet gondolatban fölépíttem, mert úgy érzem, hogy a gyökereiben újjászülető nacionalizmus mellett mai nehéz belső és külső helyzetünkben, évszázadok rettenetes mulasztásai és tíz elfecsérelt drága esztendő után nincsen semmi, amit nagyobb erővel kéne hangsúlyozni, mint a reformok gyökereit és a politika gyorsított ütemét.

Könyvem részleteiben is a magam munkája, nem szakemberekkel való megbeszélések leszűrődése. A májkész munkát mutattam csak meg néhány kitűnő barátomnak, szakembereknek s az ő tanácsukra és segítségükkel tettem a munkaalkotmány és szociálpolitika, a gazdaságpolitika, a kultúrpolitika, nemzet- és honvédelem egyes részletein kiigazításokat és kisebb betoldásokat.

# 1.

## Nemzet.

1. Minden magyar politika célja: a magyar nemzet boldogulása, virágzása, nagysága és dicsősége.

2. A magyar nemzet: ezeréves alapokból szervezen fejlett felsőbb történelmi személyiség.

3. A magyar nemzet, azaz a nemzetté szerveződött és öntudatosodott államalkotó magyar nép: egységes, szabad, független és szuverén; államának területén minden hatalom forrása.

4. A magyar nemzet egységének, hatalmának, méltóságának és szuverenitásának ölk szimbóluma a szent korona s megszemélyesítője annak viselője: a király.

5. A királyi méltóság az ősi vezéri, fejedelmi méltóságból fejlődött. Ezeréves gyökerű lényege ma is az, hogy a nemzet a maga hatalmának és szuverenitásának bizonyos szimbólumait és funkcióit törvényhozásban és kormányzatban Szent István koronájával az apostoli királyra ruházza. A magyar királyi hatalom tehát változhatatlanul átruházott hatalom, — híjával a nyugati hűbéres Isten kegyelméből valóságnak — mellyel a nemzet végső fokon bármikor szabadon rendelkezik.

6. A szabad és független magyar nemzet minden tagja szabad és egyéni ő jogú, részese a nemzet szabadságának, szuverenitásának és önkormányzatának, de történelmi feladatainak és kötelességeinek is.

7. A honfoglaló magyar nemzet családokba, nemzetségekbe és törzsekbe tagolódott; a mai magyar nemzet egyfelől (függőleges irányban) családokba,

foglalkozási ágakba, osztályokba, másfelől (vízszintes irányban) falvakba, városokba, megyékbe és ország-részekbe tagoltán él.

8. A nemzet kétféle szervezettel rendelkezik a maga életakarátának, önkormányzatának gyakorlására: egy hatalmi — állami — és egy szabad társuláson alapuló — társadalmi — szervezettel.

9. Az osztályok, a dolgozó nép e felsőbb tagozatai és az osztályok alkotta szabad gazdasági (egyben művelődési) érdekképviseltek, úgy állami, mint társadalmi téren fontos feladatok betöltésére, közjogok és nemzetépítő, nemzetfenntartó köteleességek érvényesítésére hivatottak.

10. A dolgozók osztályai — a középosztály, parasztság, munkásság — éppoly természetes és nélkülözhetetlen szociális tagozatai az egységes nemzetnek, mint aminő természetes és nélkülözhetetlen területi tagozatai a megyék, városok és falvak.

11. E területi és szociális nemzettozások külön érdek- és életköreinek felsőbbrendű egysége és harmonikus összeműködése tölti ki a nemzeti állam és nemzeti társadalom életét.

12. Amint a területi nemzettozások csak minél tökéletesebb állami és társadalmi szervezetség birtokában tölthetik be magasabb hivatásukat, akként az osztályok és foglalkozási ágak is csak tökéletes és egyenletes szervezetségükkel teljesíthetik rendeltetésüket, állami és társadalmi feladataikat. A nemzet állami és társadalmi önkormányzata csak a jól szervezett területi és szociális tagozatok tökéletesen működő rész-önkormányzatain épülhet fel.

13. Ahol a nemzet területi vagy osztálytagozatainak szervezetsége s e szervezetek összeműködése hiányos, ott az egyik területi tagozat kizsákmányolhatja és ki is zsákmányolja a másikat — rendszerint a jobban szervezett város a szervezetlen falut — vagy egyik osztály a másikat, vagy még inkább nagyhatalmú osztálytöredékek és érdekcsoportok a nagy dolgozó tömegeket. Elsősorban a szervezett tőke a szervezetlen munkat.

14. A külön nemzeti részérdek védelmére szervezkedő osztályokat felső fokon a társadalom öntudatos szolidaritásának s az állam törvényhozási és kormányzati szerveinek kell egymással összehangolniok, egységbefoglalniok és közös nemzeti munkára indítaniok.

15. Az államnak és társadalomnak, mint a nemzet szervezeteinek, a nemzet egyénisége és életérdekei szerint kell alakulniuk és egymással is a legszorosabb kapcsolatban maradniuk és fejlődniök.

16. A magyar nemzet ősi szervezete régen elavult, de helyébe korszerű nemzetszervezet az utolsó négy évszázad szerencsétlen alakulása következtében ki nem fejlődhetett. Nagyon természetes, hogy állami és korszerű társadalmi szervezet híján, a nemzetet alkotó faji erők mesterséges elapasztása és félreszortítása miatt századok során a magyar nemzet személyiségtudata is elhalvánvodott. A nemzet ősigyökerű szervezeti egységét alapjaiban és emlékében mégis megőrizte a magyar állam ezeréves közjogi folytonossága, személyiségének tudat alatt is elevenen átmentett egységét pedig megőrizte a csodálatosan egyöntetű magyar nyelv. A magyar nemzet korszerű szervezetének kiépítése, faji erőforrásainak újból való napvilágra fakasztása, személyiségének továbbfejlesztése és személyiségtudatának megszilárdítása, tökéletesítése, szóval a nemzet újjáteremtése: ez a jövendő legnagyobb magyar feladata.

## II.

### **Nemzeti társadalom.**

17. A nemzeti társadalom útja nem a polgári kapitalista társadalom üszkein, hanem annak alkotásain és eredményein keresztül vezet; de nem úgy, ahogy a szocializmus képzei a jövő társadalmát, hogy az majd egyszerűen beleül elődei kész örökébe, hanem akként, hogy a polgári korszaknak egyoldalú-

ságaitól és túlméretezéseitől megtisztított gazdasági, technikai és művelődési eredményei továbbfejlesztésnek és a nemzet s rajta keresztül az emberiség közös kincsévé tétessenek.

18. Éppígy nem jelenti a nemzeti társadalom kialakulása a szocializmus közösségi eszméjének, történelmi eredményeinek és érdemeinek megsemmisítését, hanem a szocialista közösségi eszmének továbbfejlesztését és a munkásság osztály szervezetségének kiterjesztését a többi dolgozó osztályokra.

19. Az új nemzeti társadalom tehát magáévá teszi a szocializmusból is, a kapitalizmusból is azt, ami bennük egyetemes emberi — művelődési, gazdasági, erkölcsi — érték, vagy legalább azzá tehető s ezeket az értékeket továbbfejleszteni s új harmóniába egyesíteni törekszik.

20. A nemzeti társadalom nem tagadja sem a tőke, sem az egyéni tehetség, kezdeményezés és érdek rendkívüli jelentőségét és nélkülözhetetlen szerepét a gazdasági és művelődési életben; ezért a magántulajdont s a magántulajdonra alapított gazdálkodási életformákat továbbra is fenntartja. De a magántulajdonnak visszaadja ősi magyar, közjogi gyökerű fogalmazását: minden jognak, a tulajdonnak is ősforrása a szent korona, azaz az ország területével összeforrott nemzet maga; s a magántulajdon csak azért tartandó fenn, mert a nemzet minél teljesebb erő kifejtése ezt parancsolóan ezt kíváná. A magántulajdon erkölcsi alapja tehát a nemzeti közérdek; ez egyben természetes szabályozója és korlátja is.

21. A nemzeti társadalom a tőkének termelékenységét nem bénítja meg, sőt ezt még fokozni igyekszik; de megszünteti a tőke gazdasági előjogait és kiváltságait, melyek a polgári rend kialakulásával a középkori hűbériség magánjogi s a rendi társadalom közjogi kiváltságait váltották fel. A nemzeti társadalom a tőkét visszaszorítja arra a helyre, mely gazdasági és nemzeti jelentőségénél fogva megilleti,

22. A polgári társadalmi rendszer a tőkének — a szervezett nagytőkének — a tőkések egy szűk oligarchiájának, valóságos gazdasági diktatúráját fej-



lesztette ki, mely végül a polgári államot is igájába hajtotta. A nemzeti társadalom ledönti ezt a diktatúrát s a tőkét beilleszti a nemzeti termelő erők felőbbrendű új harmóniájába.

23. A tőke diktatúrája a munkásság modern rab-szolgátságát tenyésztette ki, azzal szemben viszont a szervezett munkásság gazdasági polgárháborút kezdett. A szocialista gazdasági polgárháború megmentette a munkásságot és történelmi iskolát csinált, de szerepe megmásíthatatlanul csak átmeneti. A társadalmi polgárháború bizonytalanságait, lázát és zavarait a termelő erők új nemzeti egyensúlyának és harmóniájának kell felváltania — túl a szocializmuson.

24. A szocializmus a tőke diktatúrájával az ipari munkásság nagyszerű osztálytudatát, osztályszervezettségét és osztályharcát állította szembe, mely a tőke nemzetköziségevel párhuzamosan nemzetközi összefogásba torkollott. De legnagyobb történelmi erővé fejlődött formája, a marxista szociáldemokrácia a fiatal, fejletlen kapitalizmusból vonta le a maga igazságait és állapította meg dogmáit, azóta azonban a kapitalizmus óriási átalakuláson ment át. A kapitalizmus az utóbbi félszázad folyamán országokat és világrészeket átfogó, bonyolult hierarchiává fejlődött, mely jelentékeny engedményeket tesz ugyan erős szociáldemokrata nyomás alatt az ipari munkásságnak, de a munkabérek kényszerű emelésével elvesztett hasznot most úgy keresi meg, hogy uralma alá hajtotta az egész gazdasági életet, sőt a polgári államot és a nemszervezett középosztály és a mezőn gazdálkodó tömegek fokozott kizsákmányolásával kárpótolja magát. A tőke és munka harcának területe ekként kiszélesedett a szervezett tőke és érdekköreinek az egész többi társadalommal való harcává. A bérharc mellékharcterré változott s a tőke most már a magányosan küzdő szervezett munkássággal szemben is újból fölülkerekedik, mert amit embersége-sebb munkabérben elveszít, azt a lét egvetemes megdrágításával, a vám-, adó-, hitel- és árpolitika befolyásolása és lejerfelsőbb irányítása, révén jórészt még s, munkásságtól is visszaveszi. Ezt a kiszélesedett-

frontú roppant csatát a munkásság már egymaga meg nem vívhatja és meg nem nyerheti, csak a többi dolgozó és kizsákmányolt osztályokkal való szolidaritásban. Ez számára nagyobb és biztosabb erőgyarodást jelent, mint a történelmi pillanatokban rendszerint illúzióvá foszló nemzetközi osztályösszefogás.

25. A szocializmus gyakorlati és elméleti csődje teljes és letagadhatatlan, mert a polgári társadalmakban jelentékeny, néhol — a tegnapi Ausztria, Németország, októbrista Magyarország, munkáspárti angol kormányzat — túlnyomó hatalom birtokában sem tudta megakadályozni, vagy csak elviselhetővé is enyhíteni a tőke világot átfogó hierarchikus hatalmának egészségtelen túltengését, minden más hatalmi tényező s a polgári állam fölé kerekedését, a tőkés kizsákmányolás frontjának valamennyi dolgozó osztályra s legjobban a földből élő lakosságra való kiszélesbülését Oroszországban pedig korlátlan uralomra jutván, a bolsevista módszerrel csak abibliai pokol kínjait és pusztítását, az emberi szellem, erkölcs, egészség, európai művelődés, gazdasági fejlődés és szerves életeszme, az embereszme és az Isteneszme irtózatossá meggyalázását tudta a földre várásolni. A szocializmus cáfolhatatlanul beigazolta eszmei és gyakorlati bevégzetlenségét, azt a gyógyíthatatlan gyengeségét, hogy osztály- vagy csoporturalommal csak más osztályuralmat tud szembeállítani, nem új, teljesebb és egyetemesebb emberi harmóniát és boldogságot. A modern nemzeti társadalom valamennyi dolgozó osztály igazságos és arányos összhangját hirdeti, minden dolgozó osztály külön-külön való megszervezésével, s e szervezetek felsőbbrendű összefogásával és összeműködésével.

26. Nem helytálló a szocialisták szokásos megállapítása, hogy a polgári társadalom szervezetlen, legalább ebben a túlságos általánosságban nem; de igenis, szervezetének gyógyíthatatlan hibája, hogy nem az arra egyedül hivatott tényező, a nemzet hozta létre, hanem a tőke, természetesen a maga céljainak megfelelőre szabván ezt a szervezetet. A tőke kiépítette a maga nagyszerű hierarchiáját s az egész

rajta kívül álló társadalmi életet a legkülönbözőbb módszerekkel és fokozatokban e hierarchia szolgálá-  
tába állította. A társadalom egyik rész-szervezete  
ekként a nagy egész helyébe lépett, annak jogait és  
szerepét kisajátította és bitorolja. A nemzeti társa-  
dalomban helyreáll a nemzet önkormányzó akaratá-  
nak és hatalmának teljessége s nyomában a társa-  
dalom szervezetének természetes és észszerű egyen-  
súlya.

27. A nemzeti önkormányzat minél teljesebb  
érvényesülése a társadalomban s a társadalom termé-  
szetes és észszerű egyensúlya: az egyén, a foglalkozás,  
az osztály, a munka teljesebb védelmét, megbecsülé-  
sét és szabadságát hozza. A társadalom nagyobb ön-  
állóságát, mozgékonyágát és rugalmasságát és vele  
a termelés jobb eredményességét.

### III.

## Nemzeti állam.

28. A nemzeti állam eszméje és fölépítése egy-  
formán távol áll a mai polgári államtól és a szocia-  
lista államideáltól. A polgári állam a nagy francia  
forradalom eszmei hagyatéka s az úgynevezett har-  
madik rend, a városi polgárság történelmi alkotása,  
melynek végső kifejlődését és formáit a kibontakozó  
kapitalizmus szabta meg. A polgári államot a nagy  
forradalom az egyén legfőbb biztosítóintézetétől fo-  
galmazta és szánta s a tőke kiszolgálójává fejlődött  
A szocialista államideál pedig a polgári liberális  
egyénimádat és üresnek bizonyult szabadságbálvány  
helyébe az állambálványt helyezte. A nemzeti állam  
velük szemben sem több, sem kevesebb, mint a nem-  
zet hatalmi szervezete: sokkal több tehát, mint a pol-  
gári állam és „kevesebb”, mint a szocialista vagy fa-  
siszta állam.

29. A nemzeti államnak éppen, mert a nemzet  
hatalmi szervezete s a nemzet egyéniségét híven tük-

rözi, a legmagasabb és legnemesebb értelemben vett történelmi alkotmányt kell megtestesítenie. Az ezeréves magyar alkotmány a történelmi magyar nemzet legnagyobb kollektív alkotása: annak őseredeti alánjaihoz kell visszatérnie a magyar államnak, hogy a nemzet egyéniségét, akaratát és érdekeit minél tökéletesebben érvényesíthesse.

30. A magyarság a történelem ama turáni katonanépei közül vájó, mélyek a Föld legnagyobb hadvezéreit, hódítóit és államalkotó művészeit adták az emberiségnek s a tökéletes katonai organizációt és hadviselést kezdetleges általános művelődési viszonyok között is szinte utolérhetetlen tökéletességig, népi egyéniségük legerőteljesebb vonásává fejlesztették. A magyar nemzet haditettei a honfoglalás után való félszázadban a világtörténelem Örök csodái. A magyar nemzet államát már a X-ik — még pogány — században a hűbéri Nyugattal szemben a fejlettebb katonai kultúrán kívül a teljesebb<sup>v</sup> nemzeti egység és öntudat, a teljesebb nemzeti önkormányzat akaratát és szelleme tünteti ki. A nemzet ez ősi egyéniségét töretlenül megőrizte az első hat évszázad alatt, de a rákövetkező szerencsétlen négyszáz év szenvedései, katasztrófái, vérvesztései és e korszak gyilkos kontraszelekciója sem tudták testéből-lelkéből gyökerig kitépni. Ezer év minden mondhatatlan szenvedéséből és gyászából, hősi erőfeszítéséből és konok dacából forrón sugárzik, süt az a magyar népi tudat és akarat, hogy a magyar állam a szabad magyar nemzeté és sohasem lehet senki másé, a magyar király pedig választott vezér s csak azért nagy úr, mert a magyar nemzetet személyesíti meg.

31. A középkori alkotmányos magyar állam nem a királyság intézményéből nőtt ki, mint Angliában, hanem abból a nemzeti öntudatból és önkormányzó akaratból, melyet a magyarságból a nagy keresztény térítés és forradalom megrázkódtatásai sem tudtak kiölni s mely már Aba Sámuel és Szent László királyá emelésével félreérthetetlenül jelentkezik a nagy átalakulás után.

32. A magyar alkotmányos állam népi gyökerű elgondolása, megfogalmazása és fölépítése a maga örök időkre rendelt tökéletességével és csodálatos modernségével egyenes vonalban vezet a Vérszerződéstől az Aranybullán, III. Endre törvényein át Verbőczy Hármaskönyvéig, melyben már világos körvonalakban bontakozik ki a szent korona nagyszerű tana. A fejlődés egyenes vonala itt a mohácsi vész után törést szenved, de aztán nagy szakadékokat áthidalva, mégis megérkezik — helyreállítván a magyar történelem ősi vonalát — a 48-as törvényhozásig. Ez a fejlődésmenet végig távol tudta magától tartani a nyugati hűbériség fejletlen, magánjogias állameszméjét és pusztító partikularizmusát, legalább eszmeileg s ha a habsburgi századokban a magyar jog eleven erejét sokszor el is fojtotta az ellenséges tények hatalma, ez a magyar államgondolat és jog 48-ban ismét diadalmas valósággá ébredt. Miként a Vérszerződés, úgy a szent korona tanának és a 48-as törvényhozásnak történelmi kereteibe is belefér a legújabb és a legmodernebb társadalmi és állami berendezkedés.

33. A középkori magyar állam fenntartója a középkori értelemben való magyar nemzet, a populus verbőcziánus: a magyar nemesség. A magyar nemesség azonban legfőképen abban üt el a nyugati nemesi osztályoktól, hogy közjogilag egységes, hogy aránylag igen nagyszámú s hogy legszélesebb tömegei végig megtartották a magyar nép jobbágyi rétegeihez való közelállásukat. A székelység, jázság és kunság ősi szabadsága, valamint egész nemesi falvak bizonyítják a magyar nemesség népi elgondolását. Ez a nemesi magyar nemzet sok századon át roppant erővel utasította vissza és hiúsította meg a nyugati stílusú születési arisztokrácia kialakulását s árpádi és vegeyházbeli királyaink sokszor szívesen és igen nagy tömegekben gyarapították a nemesség, a szabad nemzet kereteit.

34. Egyetlen európai nemzetnek sincsen olyan ősi rendeltetéssel vérében az alkotmányosság és önkormányzat, mint a magyaréban. Európa mai hatal-

mas nyugati nemzetei még ki sem alakultak, mikor a magyar nemzet személyisége, öntudata már diadalmas történelmi alkotó erő. Az Aranybulla idején még nem is volt angol nemzet s az angol alkotmányos alaptörvényt, valójában szerződést, a Magna Chartát, 1216-ban még a franciául beszélő normann király a normann bárókkal és London polgáraival kötötte, az angol-szász köznemesség szélesebb rétegeinek részvétele nélkül. És csak a XIII. században kezd kialakulni az egységes angol nyelv és nemzet. A magyar középkori alkotmányosság alapjai sokkal erőteljesebbek, népibb gyökereik és magasabbrendűek, mint az angolói és több eredeti lehetőséget hordoztak magukban.

35. A magyar nemzet és állam fejlődésének egyenes vonala megtört Mátyás halála után s főleg a mohácsi vésszel. Mátyás korában még ugyanannyi magyar ember élt, mint angol. Azóta nemzetünk és állagunk politikai léte és élete merő esetlegesség, bukdácsolás, tört vonal. A magyar állam idegen erők (török birodalom, Habsburg uralkodó) hatáskörébe került, megtört az ősi összeforrottság magyar nemzet és magyar állam között és megszűnt Magyarország öncélú birodalom lenni. A magyar nemzet és állam öncélú tudata mindjobban begubózta magát törvények szakaszaiba, holtta kövesedő betűibe, de mégis átélte a súlyosabb nemzeti katasztrófákat és előkészítette az új, független magyar állam megszületését.

36. A magyar állam tiszta közjogi szelleme, fejlődéstörténete, a magyar alkotmány életformáinak hatalmas méretei s a magyar nemesség belső demokratikus hagyományai készen adták a kereteket a minden állampolgárt magábaölelő modern magyar állam fölépítéséhez. Negyvennyolc úgy is indult, mint az ősi magyar alkotmány betetőzése s Kossuth nemzete az európai fejlődés, a kontinensen akkor bontakozó polgári demokrácia harcosainak élére került. De negyvennyolc fejlődésmenetét elvágta hatvanhét; hatvanhétnek nem is Deák Ferenc-i, hanem ama később kialakuló fogalmazása és megvalósulása, mely Tisza Kálmán rendszerén keresztül egyenes vonal-

ban, néha ragyogó külsőségek között vitte a nemzetet, a magyar államot a trianoni bukás felé. Ez a hatvanhetes magyar állam nem tudta kellő öntudatossággal és stílussal az ősi történelmi alapokból szervesen korszerűvé fejleszteni a maga életformáit, Nyugateurópa — néha Franciaország, máskor Németország, legtöbbször Anglia — másolójává süllyedt. S ezzel ágyát vetette meg egy felemás ál-parlamentarizmusnak, mely a történelmi magyar alkotmányból is, a nyugati intézményekből is csak az üres formákat vette át és elegyítette, nem azok igazi szellemét. Másfelől pedig befejezetlenül hagyta a Kossuth kezdte népfőlszabadítást, a jobbágyfőlszabadításnak nem adott reális gazdasági tartalmat, a paraszti tömegeknek fejlődési és gyarapodási lehetőségeket, az alkotmányt nem fejlesztette igazi demokráciává s a népi termelő erők természetesebb és korszerű továbbfejlesztése helyett egy borzalmasan beteg kapitalizmust tenyésztett a magyar nép, a magyar föld nyakára, mely emlőit elszította s a nemzet egészséges és modern továbbfejlődését a szociális bűnök halmozásával meggátolta, így történt, hogy az a magyarság, mely már ezer évvel ezelőtt is akarta és tudta önmagát kormányozni, a vallásszabadság és nemzeti demokrácia ez európai ősmédecijében a XIX. és XX. század folyamán a történelmi múlttal és politikai iskolával nem rendelkező, kezdetleges nemzetekkel és államokkal szemben is messze elmaradt a nemzeti — állami és társadalmi — önkormányzat dolgában. A magyar nemzetnek vissza kell térnie azelhagyott ősi alkotmányos önkormányzati szellemhez és alapokhoz s arra építenie a korszerű magyar államot.

37. Az új magyar nemzeti államnak — mint a nemzeti társadalomnak — a történelmi magyar szabadságeszmét korszerű alakban kell megtestesítenie. Azaz f a rendi magyar államnak elsősorban a nemesiségre, másodsorban a városi polgárságra korlátozott, de különben magas közjogi szellemű szabadságeszméjét s a francia forradalomnak egyetemes, minden állampolgárra kiterjesztett, de magánjogias szellemű

polgári szabadságeszméjét kell összeegyeztetni és továbbfejleszteni, betetőznie. A polgári szabadságeszme elévült, mert a kapitalizmus nagyarányú kibontakozása és gazdasági diktatúrája tartalmának nagyobb részétől és egyetemességétől megfosztotta. Az egyén igazi szabadságát a pusztá szabadságjogokon s köztük az általános szavazati jogon túl, csak a nemzet új belső kiegyensúlyozódása, az osztály- és területi tagozataiban tökéletesen szervezett nemzet teljes állami és társadalmi önkormányzata, a területi és osztálytagpztatok részönkormányzatainak felsőbb harmóniája biztosíthatja. Azaz: a szabadságjogokon túlmenően a szabadság biztosított lehetősége, a nemzet önkormányzatának és az egyén szabadságának egygyéforrott érdekében.

38. Az új nemzeti állam tehát a területi és osztálybeli nemzettaozatok rész-önkormányzatainak hierarchiáján épül fel. Ez egyfelől a vármegyék, városok, falvak önállóbb életberendezését s vele az állami funkciók aránylagos decentralizálását, másfelől a termelő osztályoknak az állam felépítésében és vezetésében való szerephez juttatását jelenti. A nemzeti állam legfőbb szervei, törvényhozás és kormányzat: a parlamenti elv, területiség és az osztálytagozódás helyes kombinációja révén kell, hogy megalakuljanak.

39. A polgári állam jog szerint az egyenlőjogú állampolgárok — a polgári szabadelvű értelemben vett nemzet — szabad akaratnyilvánítása útján alakítja meg a maga törvényhozását és kormányzatát; látszat szerint teljesen függetlenül társadalmi tagozódástól és erőktől; valóság szerint azonban erős, döntő befolyása alatt a legnagyobb szervezett társadalmi erőknek, nagyobb részben a tőkének, kisebb részben a szervezett munkásságnak. A nemzeti állam a társadalomnak e törvényesen el nem ismert és egyoldalú, legtöbbször titokban, legalább is burkoltan vagy kendőzötten jelentkező befolyása helyébe az egyöntetűen szervezett egész társadalom törvényesen megállapított s közjogi rangra emelt befolyását állítja, ami a nemzeti társadalom és állam szerves föl-



építését jelenti. Az államnak a dolgozó társadalomra való ilyenén ráépítése a nagyobb számú s nemzeti és termelési szempontból nagyobb jelentőségű osztálynak — Magyarországon tehát elsősorban a mezőgazdaságnak és a föld népének — biztosítja a nagyobb befolyást az államra, szemben a tőkés oligarchia mai természetellenes és igazságtalan túlsúlyával.

40. A nemzet: élő organizmus; az állam és társadalom csak organizáció. Az államban több a szervezeti, mint a szervezeti elem, ezért alakításában is nagyobb szerepe kell, hogy legyen a tudatos tervszerűségnek és belátásnak, mint a természetadta nemzet fejlődésében. Az államot tehát értelemmel, tervszerűen, céltudatosan kell hozzáidomítani létének hármias föltételéhez:

- a) a nemzet egyéniségéhez és szükségleteihez,
- b) a kor szelleméhez és színvonalához,
- c) a helyi — földrajza és politikai — környezet parancsszavához.

A magyar nemzet történelmi egyénisége és szükségletei, a kor szelleme és művelődési színvonala, valamint országunk helye Európában egyaránt erős álmot parancsolnak ránk. A magyar nemzet ősi nagy ereje nyilatkozik meg monumentális állameszméjében és államszervező tehetségében; a kor a liberális szabadságbiztosítóintézet és részvénytársaság jellegű osztályállam csődje után egyetemesebb, tökéletesebb államejszme s hatalmasabb államszervezet után kiált; nemzetközi helyzetünk ezer év óta csak erős magyar állam keretében biztosít számunkra boldogulást, fejlődést, virágzást.

41. A nemzeti állam különös ereje:

- a) a nemzet egyéniségéhez, egyetemes érdekeihez való hozzásimulása, ami az egész nemzet minden eleven erejét biztosítja az állam számára;
- b) a szervezett dolgozó társadalommal való szerves összeépülése, ami a nemzet termelő erőit állítja a nemzet hatalmi életénekszolgálatába és lehetetlenné teszi, hogy az állam egyik vagy másik osztály vagy

csoport eszközévé alacsonyodjon, mint a polgári vagy bolsevista rendszerben; viszont lehetetlenné teszi az állam öncéllá merevedését is, ami felé a fasiszta fejlődés látszik kanyarodni;

c) szervezetének rugalmassága, készsége a folytonos megújulásra, az egyetemes nemzeti érdek és akarat teljesebb kifejeződése nyomán; szervezetének (mechanizmusának) korszerű tökéletessége, amihez a fejlett formákat, tökéletes organizációkat termelő gazdálkodó társadalommal való szorosabb kapcsolódása ad szakadatlan friss ösztönzést, példát és eszközöket.

42. A polgári rend s abban elsősorban a hatalmi túlsúlyra jutott tőke, sem eszme, sem érdek szerint nem kíván erős államot, de nem érdeke az a polgári társadalomba ékelt szociáldemokráciának sem. Ellenkezőleg, olyan államrendszerre törekedtek és törekednek, melyet befolyásolni s eszközül minél könnyebben fölhasználni lehet. Az államot így sikerült élesen elkülöníteni a XIX. század folyamán a dolgozó társadalom egyetemétől, a gazdasági élet területéről szinte kitiltani, tekintélyében és hatalmi körében minél kisebbre szorítani, elavult szerkezeti formákba belerozdásítani s a korrallal való fejlődéstől elzárni úgy, hogy a polgári állam ma magával szinte jötehetetlen. rozoga ócskavas a hallatlan ütemben fejlődő tőkés termelés tökéletes konstrukcióihoz képest. A rádió, a repülőgép, a mozgóképek és a felhőkarcolók korában az állam sem nélkülözheti a korszerű technikai tökéletesedés eszközeit. A nemzeti állam ezen a téren is a friss fejlődés útjait nyitogatja.

43. A nemzeti államnak a nemzettel és társadalommal való szerves összeforrása, kiegyensúlyozottsága, szerkezeti fejlettsége és fejlődésképesége nemcsak nagyobb, kifelé és befelé egyaránt érvényesülő állami erőt, de nagyobb tekintélyt és több erkölcsi jogosultságot is hordoz magában a fokozott állami beavatkozásra, az élet szélesebbkörű és egyetemesebb szempontú rendezésére. A nemzeti állam semmi esetre sem teheti magáévá az elévült liberális polgári elvet a minél kevesebb állami beavatkozásról és pedig

nemcsak az egyéni szabadság új és összetettebb fogalmazása miatt, de azért sem, mert az egyéni szabadság helyett a nemzeti érdek szolgálatába állítja az állam életbe avatkozó tevékenységét. Viszont az állam viszonya a társadalomhoz természetes gátat állít az államszocializmus és túltenyésztett bürokratizmus merev államosító irányzata ele: egyfelől a közösségi feladatok betöltésére adódó természetes munkamegosztás révén állam és társadalom között, másfelől a társadalmi és állami életben teljesebben érvényesülő nemzeti önkormányzat révén.

44. Az új nemzeti rendszerben az elsőséges életrendező erő a társadalom — gazdasági, művelődési, érdekképviseleti — önkormányzata, melynek mintegy felsőbb fokozata az állami önkormányzat. Az államé a legfelsőbb irányítás, szabályalkotás, felügyelet funkciója, egyetemesebb és teljesebb hatalommal, mint a polgári rendszerben; viszont az állam csak ott avatkozzék és intézkedjék közvetlenül, ahol a társadalmi önkormányzat szabad formái nem rendelkeznek elég tekintéllyel, súllyal, intéző és kötelező erővel, szankcióval. Társadalom és állam tehát nemcsak egyformán a nemzet életvédő és életfejlesztő organizációi, de egyben egymás fokozatai is, ezért szerveik is sokszor közösek. A falu, város, vármegye nemcsak állami, hanem társadalmi organizáció is, ugyanígy az osztályok szervezetei.

Teljesebb nemzeti önkormányzat és munkamegosztás társadalom és állam között, az erősebb és nagyobb tekintélyű állam keretében is szabadabb mozgást és több lehetőséget nyújt az egyén számára, több rugalmasságot és cselekvési szabadságot a társadalom — főleg a termelés — számára. Az erősebb államot szabadabb társadalom egészíti ki.

## **Állami és társadalmi szervezet.**

45. Nemzeti önkormányzat úgy az állami, mint a társadalmi életben:

- a) törvényhozásban és kormányzatban,
- b) közigazgatásban,
- c) osztályok és foglalkozási ágak érdekképviselői életében,
- d) termelésben.

46. A nemzet szabad akaratnyilvánításának természetes eszközeül: általános titkos választói jog, szabad gondolatközlés, szabad szervezkedés az állami és társadalmi közélet egész területén.

47. Alkotmányos nemzeti királyság a szabad választás természetes és ősi történelmi jogán. A király — átmeneti időkben a kormányzó vagy nádorispán — a törvényhozás határozatait csak egyszer küldheti vissza (egyszeri vétó); háború és béke fölött az országgyűléssel együtt dönt s a hadsereg fölött felségjogait csak a felelős kormányon keresztül gyakorolja.

48. Kétkamarás országgyűlés. Egyik közülök a tiszta népképviselői, másik a tiszta érdek- és szakképviselői elv alapján alakul. Mindkét ház egyenlőjogú s törvényt csak az a javaslat válhat, melyet mindkét ház megszavaz. Törvényjavaslatot, indítványt mindkét kamara bármely tagja előterjeszthet.

Ha valamely javaslatban a két kamara más-más nézetet vall, a kifogást emelő kamara a javaslatot a másiknak újra való tárgyalásra visszaküldi. Ha ezzel sem sikerül az ellentétet kiküszöbölni, közös parlamenti bizottság veszi a kezébe a kérdést, amely aztán mindkét kamara együttes ülésén terjeszti elő megoldási tervét. Ha az együttes ülés vitája sem vezetne eredményre, a képviselőház dönt.

## Az új törvényhozás megokolása.

A nemzeti önkormányzat egyre tökéletlenebbül valósul meg a mai, mindenütt többé-kevésbé elfajzott parlamentarizmus keretei között. A parlamentarizmus különben is csak Angliában szerves fejlődés eredménye. A magyar parlamentarizmus eredetileg is felemás és célszerűtlen keveréke a magyar történelmi alkotmánynak s az angol parlamenti rendszernek, később pedig egy betegen fejlett kapitalizmus karmai között s egy kortesszellemű, kezdetlegesen etatista s a közszabadságokat lábbal tipró kormányzati rendszertől megrontva: az elképzelhető legstónyabb ál-parlamentarizmussá fejlődött. A népképviselési elvet meghamisítja a nyílt és korlátozott választói jog; érvényesülését teljesen semmivé teszi elsősorban a tőke, másodsorban a nagybirtok, harmadsorban a szociáldemokrácia egyoldalú (befolyása az országgyűlés mindkét házára s a kormányzatra. A népképviselési elv hazánkban az érdekképviselési elvvel valóssággal vadházasságra lépett, gyümölcse korcs és egy förtelmes közéleti (dekadencia bélyegét viseli magán. De az érdekképviselési gondolat sem érvényesül a mai rendszerben, csak a legegyszerűbb, legigazságtalanebb, legembertelenebb és az erkölcsre, művelődésre, helyes érték kiválasztásra legpusztítóbb módon. Mert nem az osztályok, hanem csak modern „bandák”, összeverődött s erősen megszervezett osztálytöredékek, csoportok érdekképviselése jelentkezik benne, a nagy dolgozó rétegeknek, elsősorban a föld népének kifosztására.

Ez a beteg fejlődésmenet, melyhez hasonló bajok — többnyire enyhébb formában — minden parlamenti rendszerben jelentkezők, (kétségtelenné teszik, hogy a modern kapitalizmus gazdasági túlsúlya és ellenállhatatlan befolyása a mai parlamentarizmust megfosztja *valóságos* népképviselési jelentőségétől; viszont a parlamentarizmus formái között a letagadhatatlanul homloktérbe nyomuló és megállíthatatlan, a ma életszükségleteként jelentkező érdekképviselési elv helyes érvényesülését is lehetetlenné teszi.

Nagy történelmi hiba volna visszatérni akarni az egykor elképzelt, de soha meg nem valósított tiszta népképviselési alapra, mert akkor előbb le kellene rombolni a kapitalizmust; de a tiszta érdekképviselési rendszer sem tölthetné be, mint a népképviselési rendszer utódja, a nemzeti önkormányzat törvényhozási feladatait. A kor-

szerű fejlődés iránya csak e kettő teljes szétválasztása és aztán felsőbbrendű összeegyeztetése lehet.

A fasiszta tiszta érdek- és szakképviselési alkotmányt mi már csak a magyar történelem és alkotmány szelleméhez s a nemzet egyéniségéhez való bölcs ragaszkodásból sem utánozhatjuk. De nem utánozhatjuk általános fejlődési okokból sem. Bizonyos, hogy a nemzet minden dolgozó rétegére kiterjedő s igazságosan kiegyensúlyozott, *törvényes* érdekképviselés elejét veszi az egyoldalú és hiányos, burkolt és törvénytelen érdekképviselési befolyásnak a törvényhozásra is, a kormányzatra is. Az is kétségtelen, hogy a mai gazdasági élet bonyolult összefüggéseiben a nemzeti akarat kifejezésre jutásához nélkülözhetetlenül kell az érdekképviselés: csak úgy fejeződik ki a dolgozó nemzet a maga szerves felépítésében, ha tagjai társadalmi kötelekeiből nem kiszorítva, hanem azokban elhelyezkedve, az őket közvetlenül védő osztálytagozataikba ágyazódva nyilváníthatják felfogásukat és akaratukat a társadalom és állam felépítésére és vezetésére. A becsületesen és történelmi érzéssel megépített érdekképviselés a nemzetet a maga lényegében, állandó szociális tagozódásában és belső erőmegoszlásában híven tükrözi s ekként egy sztatikainak mondható képviselést jelent. Ez ereje is, hiányossága is. Ereje, hogy nem engedi egyes osztályok, osztálytöredékek, csoportok hatalmi túltengését, egyoldalú érvényesülését; de hiányossága, hogy nem tudja kellőképpen kifejezésre juttatni a változás, a haladás, a fejlődés életelvét.

Éppen ezért van szükség továbbra is népképviselőre, olyan törvényhozó testületre, melynek tagjai ha nem is kilépve osztálykötelekeiből, de azok egyoldalú és *túl»nyomó* befolyásától aránylag mégis szabadon hozhatják kifejezésre az osztály felett való egyetemes nemzeti gondolatot és érdeket, függetlenül pillanatnyi társadalmi erőviszonyoktól, szabad utat nyitván ekként a jövőt érintő minden reformgondolatnak. A helyesen értelmezett és érvényesülő népképviselés a sztatikai jellegű érdekképviseléssel szemben a mindig megújulásra vágyó és kész nemzeti életben bizonyos dinamikainak mondható életelvet testesít meg: a nemzet arcát a jövő|felé fordítja. Érdekképviselés és népképviselés így együtt adhatják csak az igazi és teljes nemzeti akaratot, de csak ha egymás mellett, egymást kiegészítve s nem egymás rovására valósulnak meg.

Ennek pedig legegyszerűbb, legtermészetesebb s a mai parlamentből legkönnyebben kifejleszthető módja az, ha két egymás mellé rendelt kamara együtt alkotja a törvényhozást s egyik közülök tisztán népképviseleti, a másik tisztán érdek- és szakképviseleti alapon alakul és működik. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy az egyik kamarából a legszigorúbb összeférhetetlenségi törvény útján ki kell zárni minden nyílt vagy burkolt érdekképviseleti elemet és lehetőséget, ami a mai képviselőház erkölcsi leve; gőjét olyan végzetesen megmérgezi, a népképviseleti kamara tagja ne lehessen sem gyakorló ügyvéd, sem részvénytársasági elnök vagy igazgató, sem állami hivatal és intézmény, sem gazdasági vagy érdekképviseleti organizáció fizetett exponense; viszont az érdek- és szakképviseleti kamara minden tagja valamely osztály, foglalkozási ág érdekeinek, vagy a nemzet nagy gazdasági, művelődési, honvédelmi intézményeinek törvényesen kiküldött szakképviselője, úgy azonban, hogy a nagy átfogó osztályok — középosztály, parasztság, munkásság — osztályképviseletét ez intézmények szakképviselése csak kiegészítse, de döntő súlyában ne veszélyeztethesse.

A történelmi fejlődés is ezt az utat jelöli ki. A polgári rendszer képviselőháza népképviseleti úton alakult eddig is, a felsőházak pedig eredetileg a felsőbb tízezrek osztályképviseléseiként jöttek létre, utóbb pedig többkevesebb modern érdekképviseleti és szakképviseleti elemmel vegyülnek, mint a mai magyar felsőház. Ezt a felsőházi szenátusi koncepciót csak meg kell tisztítani rendi maradványoktól, másfelől pedig a nagy dolgozó osztályok érdekképviseléseinek kell ott átadni a döntő szót, hogy minden forradalmi újítás nélkül megvalósulhasson a tiszta érdekképviseleti kamara.

Lehet, liogy később egy tökéletesebb kombinációja is adódik majd a népképviseleti és érdekképviseleti elv helyes és szerves összeegyeztetésének. De nagy politikai hiba volna ma figyelmen kívül hagyni ezt a legtermészetesebb utat, amelyet a történelmi fejlődés világos ujjmutatása szab elénk.

A népképviseleti kamara összeállításánál meggondolandó, nem kellene-e visszatérni a vármegyék és városok képviselőküldési jogához.

49. Nemzeti kormányzat, melyet az államfő a képviselőház többségéből nevez ki, úgy azonban, hogy az mindkét háznak egyaránt felelős; akár-

melyik ház bizalmatlansága bármikor lemondásra kényszerítheti.

Decentralizált és valóságos önkormányzati testületeken nyugvó közigazgatás, melynek legfőbb területi tagozatai: a vármegye, a város, járás és falu, jelentőségükhöz mérten a maihoz képest megnagyobbodott önálló hatáskört s ennek megfelelő anyagi eszközöket kapnak. A közigazgatás pártatlanságát és pártpolitikától való függetlenségét közszolgálati pragmatika biztosítja. A közigazgatás önkormányzati testületei a törvényhozáshoz hasonlóan, a népképviselői és érdekképviselői elv helyes összeegyeztetésével alakulnak.

50. Az osztályok és foglalkozási ágak szabad, fokozatos és a közigazgatás területi tagozataival összhangba hozandó érdekképviselői rendszere. Ezek egyfelől természetes egyensúlyozol a szabad társuláson alapuló társadalmi — főleg gazdasági — életnek, másfelől a nemzeti állam alapelveinek és előírt föltételeinek elfogadása fejében úgy a közigazgatás, mint a törvényhozás érdekképviselői testületeinek vagy testületrészeinek szabad választás útján való legfőbb kiformalói és irányítói. Tehát egyben közjogi személyiségek is.

51. Nemzeti termelés, mely többé nincs a tőke diktatúrájának igájában, de más osztályok és csoportok egyoldalú hatalmában sem. Éltetője, mozgatója, ellenőrzője épp úgy a nemzet egyetemes lelke, érdeke és akarata, mint a nemzet más szerveinek; a többi társadalomnak és az államnak is. A nemzetnek a szellemi és gazdasági termelést rendező, kiegyensúlyozó, irányító és ellenőrző keze már a termelés- és jövedelemmegosztás belső önkormányzatában jelentkezik első (fokon. A tőke diktatúrájától megszabaduló termelés másik két fő tényezője: föld és munka a tőkével együtt s az egyaránt megszervezett dolgozó osztályok, önkénytelenül is bizonyos kiegyensúlyozódást keresnek a gazdasági életben, amely azonban önmagában mégis kezdetleges és tökéletlen. A további rendezés és irányítás feladata a dolgozó osztályok szabad társulás révén alakított érdekkép-



viseleteit illeti meg, melyek az igazságtalanságok és kizsákmányolások kiküszöbölésére céltudatosan és módszeresen törekednek. Ami pedig e második fokon sem intézhető el, az marad a legfelsőbb rendelkezés, irányítás, ellenőrzés számára: ez pedig már a közjogi jelleggel felruházott felsőbb érdekképviseleti szervezetek az állam szervezetébe való bekapcsolódása közvetítésével az államra — törvényhozásra, kormányzatra — hárul.

## V.

## **Érdekképviselet és munkaalkotmány.**

52. Becsületos munkája eredményét a nemzet minden tagjának, csoportjának, osztályának egyfelől a dolgozó társadalom alulról épülő önvédelme, másfelől az állam felülről ható védelme együtt biztosítja. Társadalmi önvédelem és állami védelem egymással szerves összefüggésben, egymást kiegészítve működnek.

53. A munka önvédelmének eszköze az egy munkacsoportba, foglalkozási ághoz, osztályhoz, termelő ágazathoz tartozóknak szabad gazdasági szervezetekbe való tömörülése. Ilyen gazdasági szervezetek alakítása a nemzet- és államvédelmi jogszabályok keretei között: szabad. Gazdasági önvédelmi szervezetei lehetnek politikai pártoknak is.

54. Törvényes érdekképviseleti szervekké — jogi személyekké — csak azok a szabad gazdasági szervezetek válnak, melyeket az állam erre kijelölt szervei a törvényben előírt feltételek alapján ilyenekül elismernek. A törvényes érdekképviseleti szervezetek hatásköre mirfdig határozott területre terjed, amelyen belül ugyanolyan célú és ugyanolyan féle szervezetből mindig csak egy állhat fenn.

A törvényes érdekképviseleti szervezetek háromfélék lehetnek:

- a) szakegyesületek,
- b) szövetségek,
- c) osztályszövetségek.

A szakegyesületek az egyes foglalkozási ágak, a szövetségek a dolgozó osztályok, az osztályszövetségek a nagy termelő ágazatok érdekképviselői.

55. E hármás érdekképviselői rendszerre három főfeladat hárul:

a) a munkaviszonyok rendezése munkaadók és munkavállalók között kollektív munkaszerződések útján;

b) a munkavita eldöntése munkaadó és munkavállaló között békéltetés, döntőbíróóságok és munkaügyi bíróságok útján;

c) az ország gazdaságpolitikájának és gazdasági igazgatásának igazságos osztályközi kiegyensúlyozása, a gazdaságpolitikában a szociális és termelési szempontok összehangolása.

56. A szakegyesületek, melyek alapjait alkotják a szövetségi és osztályszövetségi szervezeteknek is, a termelő tényezőknek — munka, föld, tőke — foglalkozási áganként való érdekképviselői. A szakegyesületek ezért vagy munkaadók, vagy munkavállalók, vagy magánosan (legfeljebb családjuk tagjaival) dolgozók szervezetei. Ha valaki *egy* személyben magános dolgozó és munkás, tagja lehet egyszerre a munkavállalók és a magános dolgozók szakegyesületének is. Munkaadó az, aki legalább egy állandó munkaerőt alkalmaz üzemében.

57. A szakegyesületek rendszerint községiek — városiak vagy falusiak —, de alakulhatnak járási és megyei szakegyesületek is ott, ahol az egyes községekben az egy-egy foglalkozási ághoz tartozóknak száma kisebb húsznál. Viszont ugyanegy foglalkozási ághoz tartozóknak külön szakegyesületbe való szervezését teszi szükségessé a nagyobb vagyon és a kisvagyn. érdekeinek különbözősége. Ezért a százholdon aluli kisgazda és a százholdon felüli nagygazda munkaadók külön szakegyesületekbe tömörítendőek.

58. A munkaadó és munkavállaló szakegyesületek legfőbb feladata a munkaviszony elsőfokú rendezése a munka és a tőke, a munka és a föld között. De<sup>1</sup> működésük ezen felül kiterjed tagjaik általános gazdasági, művelődési, erkölcsi érdekvédelmére is. Minden foglalkozási ág kereteiben azoknak a magános dolgo-

zóknak szakegyesületei, akik sem nem munkaadók, sem nem munkavállalók, így a munkaviszony rendezésében közvetlenül nem érdekeltek: abba nem is szólhatnak bele; egyébként azonban mindenben a munkaadó és a munkavállaló szakegyesületek jogait és szerepét gyakorolják.

59. Ugyanazon foglalkozási ágból alakult s ugyanolyan féle — munkaadó, munkavállaló, magános — szakegyesületek felsőbb szakegyesületekbe tömörülhetnek, melyek lehetnek járásiak, megyeiak és országosak. A felsőbb szakegyesületek felügyeletet, ellenőrzést és irányítást gyakorolnak a körzetükbe tartozó szakegyesületeken.

60. A termelő tényezők — munka, föld, tőke — között való viszonyt az ugyanazon foglalkozási ághoz tartozó munkaadó és munkavállaló szakegyesületek kollektív munkaszerződések kötése és érvényesítése útján rendezik. A kollektív szerződések csak akkor válnak jogerőssé, ha

a) írásba foglaltatnak;

b) a törvényes általános feltételeket,

c) a munkabért vagy a mezőgazdaságban a bizonyos körzetekre és időre megállapítandó legkisebb munkabért, a munkaidőt és az általános munkafeltételeket magukban foglalják;

d) az illetékes állami szervnek tudomására hozattak, illetőleg a közvetlenül felsőbb szakegyesület jóváhagyását elnyerték.

61. Ha kollektív szerződésekre törekvő szakegyesületek megegyezni nem tudnak, tartoznak a szerződés-tervezetet elbírálás és döntés végett a közvetlen felsőbb szakegyesülethez felterjeszteni. A felsőbb szakegyesületek különben hivatalból is tartoznak a körzeteikben működő szakegyesületek kollektív munkaszerződéseinek egyöntetűsége fölött őrködni, a hibák kiigazításáról gondoskodni. Felsőbb szakegyesületek maguk is köthetnek körzetük területére érvényes kollektív munkaszerződéseket.

62. A mezőgazdasági munkások és cselédek a helyi viszonyokhoz képest külön vagy közös szakegyesületbe szervezhetnek. A földmunkás szakegyesületekben

helyet foglalhatnak az időnként munkavállalásra szoruló törpebirtokosok is. Viszont a kollektív szerződést a mezőgazdasági munkások és cselédek szakegyesületei a munkaadó kisgazdák és nagygazdák szakegyesületeivel együtt kötik. A helyi viszonyokhoz képest a csupán családjuk tagjaival dolgozó nem munkaadó kisgazdák a munkaadó kisgazdákkal közös szakegyesületet is alkothatnak; ez esetben azonban a munkaadók és nem munkaadók külön, önálló szakosztályba tömörülnek. Ilyenkor a munkaadó szerződő fél a nagygazdák szakegyesületéből és a kisgazdák szakegyesületének munkaadó szakosztályából alakul.

63. A szakegyesületek szervezete a demokratikus ősi magyar önkormányzat szellemében alakítandó meg, a vezetőséget a közgyűlés titkos szavazással választja. A jelölésnél a közvetlen felsőbb szakegyesületeknek befolyás biztosítandó és a választás eredménye jogerőre akkor emelkedik, ha a közvetlen felsőbb szakegyesület azt jóváhagyja.

64. A szövetségek több foglalkozási ágat egyesítő, szélesebb osztályalakulatok érdekképviseleti szervezetei s a szakegyesületekhez hasonlóan vagy munkaadó vagy munkavállaló jellegűek, azaz munkaadó vagy munkavállaló szakegyesületekből alakulnak. A sem nem munkaadó, sem nem munkavállaló szakegyesületek akár a munkaadók, akár a munkavállalók szövetségéhez tartozhatnak, lehetőleg úgy, hogy mindig a gyöngébb fél erejét gyarapítsák csatlakozásukkal. Főleg a falusi erők szétfprgácsolódásának megakadályozására ott, ahol az egyik-másik foglalkozási ághoz tartozók száma kisebb húsznál, ezek önálló szakegyesület híján is alakíthatnak más foglalkozási ághoz tartozók hasonló-töredékeivel és önálló szakegyesületeivel szövetséget. Az ilyen foglalkozási töredékek a szövetségben önálló szakosztályokat alkotnak.

65. A szövetségek épügy, mint a szakegyesületek: helyiek — falusiak vagy városiak —, járásiak, megyeiak és országosak. Szervezeteik is a szakegyesületekkel azonos elvek szerint alakulnak és működnek.

Mely foglalkozási ágak szakegyesületei tömörüljenek szövetségekké, azt majd a gyakorlat fogja végle-

gesen megszabni. A legfőbb irányadó elv mégis az legyen, hogy olyan foglalkozási ágak alakítsanak közös szövetséget, melyeket, túl a munkaszerződéskötések asztalánál való azonos vagy hasonló szociális helyzetükön, egyéb érdekegyezések, életmód, életszínvonal, természetesen kialakult lelkivilág és vagyoni állapot is erős szálakkal egymáshoz kapcsol. A kollektív munkaszerződések kötésénél egymás mellé kerülnek például a munkaadó 30-40 holdas kisgazdák és az ezerholdas nagygazdák — egyformán szemben a földmunkások és gazdasági cselédek szervezeteivel — mégsem tartoznak ugyanahhoz az osztályhoz. Viszont a munkavállalásra is rászoruló törpebirtokos inkább foglalható egy osztályba a földmunkással, mint a munkaadó kisgazdával. A kisipari munkás meg éppen más munkaadóval ül le megkötni a kollektív szerződést, mint a gyárimunkás, érdekeik, életszínvonaluk, életmódjuk és lelkiviláguk nagyon közeli rokonsága mégis egy osztályba sodorja őket. Ugyanígy a kereskedelmi, pénzügyi és gyáripari tisztviselők más-más munkaadó szervezettel szerződnek, mégis együvé foglalhatók a magántisztviselők osztályába.

66. E megfontolások alapján a következő szövetségek alakítása látszik szükségesnek:

1. Földmunkások és gazdasági cselédek szövetségei. Ide volnának beszervezendők a munkavállalásra szoruló törpebirtokosok, felesbérlek és kisbérlek szervezetei;

2. Kisgazdák szövetségei (100 holdon aluliak), együtt a munkaadó és magánosan dolgozó kisgazdák;

3. Nagygazdák szövetségei (100 holdon felüliek). Ide volnának beszervezendők a 100 holdon felüli nagybérlek;

4. Ipari és bányamunkások szövetségei, és pedig a gyári és kisipari munkások együtt;

5. Kis- és középiparosok szövetségei;

6. Gyáriparosok, közlekedési és bányavállalkozók szövetségei;

7. Kereskedők és pénzügyi intézetek szövetségei;

8. Magántisztviselők szövetségei;

9. Szabadfoglalkozásúak szövetségei;

10. Köztisztviselők szövetségei.

A szövetkezeti munkaadók és munkavállalók a szövetkezet jellege szerint a különböző mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi szövetségekben kell, hogy elhelyezkedjenek.

67. Miként a vármegye a magyar történelmi szellemű közigazgatásnak, akként a szövetség a magyar érdekképviseleti rendszernek természetes középpontja kell, hogy legyen. Az osztály ősbibb és örökéletűbb alakulat a foglalkozási ágánál. Ezért, ha a szakegyesület is a sejtje az érdekképviseleti rendszernek, a szakegyesület léte és virágzása elválaszthatatlan az osztály életétől. A szövetségeknek, mint az osztályok érdekképviseleteinek, legfőbb rendeltetésük, hogy a szakegyesületek kötötte kollektív munkaszerződésekre egyetemesebb életet, általánosabb szociális igazságot és egyöntetűséget vigyenek.

68. A közalkalmazottak szövetségei, külön törvényben megállapítandó elvek szerint, nem szakegyesületekből alakulnak és külön szabályok szerint működnek. Alaptörvényük a szolgálati pragmatika. A honvédség, csendőrség, határőrség, rendőrség és pénzügyőrség tagjai sem szakegyesületeket, sem szövetségeket nem alkothatnak.

69. Megfontolandó volna, nem kellene-e a szövetségek formai egyenetlenségeit olyan — a szövetségek és osztályszövetségek közé iktatott — szervezetekkel kiegyensúlyozni, melyekben minden termelési ág valamennyi munkaadó vagy munkavállaló szakegyesülete helyet kapna. Ezek volnának a főszövetségek, melyek csak magasabb, megyei és országos, vagy csak országos szervezeteket alkotnának, a következőképpen:

a) mezőgazdasági munkavállalók országos főszövetsége: helyet foglalnának benne a földmunkásoktól a mezőgazdasági tisztviselőig mindazoknak szervezetei, akik munkavállaló szerződéses viszonyban vannak bármi földtulajdonossal;

b) mezőgazdasági munkaadók országos főszövetsége;

c) ipari és kereskedelmi munkavállalók országos főszövetsége;

d) ipari és kereskedelmi munkaadók országos szövetsége.

70. Míg a szakegyesületek az egyes foglalkozási ágakat és termelő tényezőket, a szövetségek pedig az egyes dolgozó osztályokat képviselik, addig az osztályszövetségek a nagy termelő ágazatokat: a földművelést, az ipart (és bányászatot), a kereskedelmet (és pénzgazdaságot), valamint az ezeken kívül álló szabadfoglalkozásúakat. Az osztályszövetségek épúgy, mint a szakegyesületek és szövetségek, alulról fölfelé építendők ki, de a súlypont a felsőbb — megyei és országos — szervezeteken nyugszik. Az osztályszövetségekben már együtt vannak a munkaadók és munkavállalók, illetőleg ezek szövetségei, hogy együtt védjék a termelésnek azt az ágát, mely munkát, hivatást, létet ad mindnyájuknak.

71. Az osztályszövetségek a következők:

1. földművelő osztályszövetség;
2. iparos osztályszövetség;
3. kereskedő osztályszövetség;
4. középosztályszövetség.

72. Az osztály szó vétségek szervezési és működési elvei lényegben ugyanazok, mint a szakegyesületekéi és szövetségekéi. Különös feladatuk, hogy a termelés nagy egyetemes érdekeit befelé az osztálytagozatok felé is képviseljék s arra törekedjenek, hogy a munkaadó és munkavállaló érdekek és szempontok minél teljesebb harmóniában, az egész dolgozó nemzet javára kiegyensúlyozódjanak és megbékéljenek.

73. Az egész érdekképviselési rendszernek alapja — sejtje — a szakegyesület; a szakegyesületeknek kell erőseknek, életképeseknek lenniök, hogy a rájuk épülő felsőbbrendű szervezetek: felsőbb szakegyesületek, szövetségek és osztályszövetségek, magas feladatoknak megfelelhessenek. Ezért a szakegyesületnek tagja csak meggyőződéses nacionalista és becsületes ember, igaz magyar hazafi lehet. Tagjaiktól csak a szakegyesületek szedhetnek tagsági járulékokat, melyeknek megfelelő hányadait a felsőbb szakegyesületek, illetőleg a szövetségek és osztályszövetségek kapják fenntartásukra. A szakegyesületek körzetébe tartozó

minden munkavállaló, munkaadó vagy magános dolgozó, ha nem is tag, a tagsági járulékokat legalább felében tartozik megfizetni. Ennek fejében a szakszervezet és minden felsőbb szervezet minden vívmánya és eredménye, így elsősorban a kollektív munkaszerződés, egyformán kiterjed a tagokra és nemtagokra,

74. A szakszervezetek elsősorban tagjaiknak, másodsorban a körzetükbe tartozó minden dolgozónak művelődési és jóléti szervei is, melyeknek kötelességük a tagok hazafias, erkölcsi és szellemi önképzésével hivatásszerűen és intézményesen foglalkozni. Ezért bevételeik egy előírandó hányada ezekre a célokra fordítandó.

75. A szakszervezetek, szövetségek és osztályszervezetek rendszerére a kiépítésnek és teljes kibontakozásnak ütemében a társadalom és állam szociális feladatainak tekintélyes része ruházandó, hogy így fokozatosan megosszák a modern szociális igazgatás munkáját és terheit a szorosán vett állami szervekkel. Elsősorban a társadalmi biztosításnak mind több funkcióját láthatnák el ezek az államilag elismert társadalmi szervezetek. Úgy a társadalmi biztosítás terén, mint más szociális igazgatási ügykörökben e szervezeteket rugalmasságuk, életképességük, egészséges önkormányzati szellemük és decentralizált felépítésük alkalmassá látszanak tenni az államszocializmus (vagyis államkapitalizmus) merev és tehetetlen bürokráciájának korszerű ellensúlyozására.

76. A szakszervezeti és szövetségi rendszerből kell, hogy kiinduljon a munkaviszony rendezésének a kollektív szerződésen túlmenő másik alapvető intézménye is: a munkaügyi bírászkodás. A kollektív szerződés magyarázatából vagy megváltoztatásának szándékából származó munkavitát elsősorban az érdekelt szakszervezetek békéltetés útján házilig próbálják elintézni.

\* A fasiszta szindikalista rendszerben ez a tagsági járulékok nem lehet nagyobb a munkavállalók oldalán, mint egy munkanap átlagos bére, a munkaadók oldalán pedig valamely üzem összes munkásainak egy napra kifizetett átlagos bérösszeg.



Ennek sikertelensége esetén a munkavállaló és munkaadó szakegyesületek választott döntőbírószékai ítélnék benne; fellebbezés esetén pedig az állandó munkaügyi bíróságok. A munkaügyi bíróságok a törvényszék helyein önálló bíróságokul szerveztetnek, melyek minden alkalommal esküdtszékszerűen munkaadó és munkavállaló szakférfiakból álló ítélő tanácstagokkal egészülnek ki.

77. A politikai bérharc tilos és büntetendő. A gazdasági bérharc is csak átmenetileg tűrhető, míg az új rendszer a munka vitáknak megelégedésre és teljes tekintéllyel, pártatlanul, bíróilag való elintézésébe belétanul s az egész rendszer végleges formában kialakul és megerősödik. A gazdasági bérharc csak kiegészítő eszközként fogadható el munkavita esetén a munkásálláspont alátámasztására, nem annak kikényszerítésére. Ezért csak a békéltetés megkísérlése és a munkaügyi bíróság döntése között adódó időre terjedhet, a munkabíróság ítélete a bérharcnak mindenképpen végét veti. A munkáskizárás minden körülmények között tilos és büntetendő.

78. A közigazgatás önkormányzati testületei a falutól a vármegyéig felerészben népképviselői, felelő részben érdekképviselői alapon alakulnak. E testületek érdekképviselői részében mindazoknak a szakegyesületi, szövetségi és osztályszövetségi szervezeteknek kiküldöttjei helyet kell, hogy foglaljanak, melyek az illető igazgatási területen megalakultak és törvényesen működnek. A háromféle szervezet kiküldöttjeinek igazságos számarányát, illetőleg e számarány kulcsát törvény állapítja meg. Irányadó elvként azonban lekövetendő, hogy egyfelől a szakegyesületi és szövetségi szervezetek túlsúlyát az osztályszövetségekkel szemben feltétlenül meg kell óvni, másfelől az érdekképviselői kiküldöttek között való belső erőviszonynak az egyes foglalkozási ágak és osztályok számarányához s a nemzeti termelésben való jelentőségéhez kell igazodnia.

79. Az országgyűlés érdekképviselői kamarája túlnyomórésztben épűgy a hármas érdekképviselői rendszer szervezeteinek küldöttjeiből alakul, hasonlóan

törvényben részletezendő elvek szerint, mint a közigazgatás önkormányzati testületei. A kamara nem szak-egyesületi, szövetségi és osztályszövetségi tagjai — kik amazoknak csak törpe hányadát tehetik — a nagy társadalmi és állami intézmények (haderő, Vitézi Rend, Kúria, Akadémia stb.) küldötteiként egészítik ki az érdekképviseleti kamara együttesét.

## **Érdekképviselet és munkaalkotmány megokolása.**

Nyilvánvaló, hogy e tervezet csak kísérlet a munka kérdésének intézményes korszerű rendezésére és pedig a magyar történelmi lélek, nemzet és ország adottságai között. A heneve gáncsoskodás majd rámolvassa, hogy fasizmust csinálók, eőt másolók, holott a hozzáértő bírálat azonnal megállapíthatja, hogy a fasiszta munkaalkot-Hiányból inkább csak azt a korból nőtt világelvet fogadtam el, ahogy az egész dolgozó társadalom számára ki kell építeni az érdekképviseleti szervezeteket s azokra egy új szociális egyensúlyt, békét és harmóniát építeni; valamint külső formákat, melyeket újból kitalálni akarni valóban hiú és ostoba eredetieskedés Volna. Csak a szellemi silányság találja fel tájból s újból a puskaport, a gondolkodás igazi eredetisége a másolásnak ezt a burkolt formáját is elutasítja magától

Egyetlen pillanatra sem tévesztettem szemem elől azt, hogy magyar vagyok, hogy Magyarországon, magyaroknak, magyar életformáikat kell kifejlesztenünk, föld és lélek, test és idegek és a történelem valóságából. Ezért az én munkaalkotmány-tervezetem a nemzeti önkormányzat gondolatából indul ki s ahhoz tér vissza. A (magyar-ság íEurópában egyike a legélesebb vonalú és legkiforrottabb nemzetszemélyiségeknek a maga ősi és hamisítatlan mivoltában, mely nem tűri a merev hierarchia külsőséges támasztékát, de arra nincs is szüksége. A magyar, ellentétben a latin népekkel, sohasem áldozta fel véres és ragyogó történelme folyamán a dolgok belső lényegét a formának s mindig önmagában bízott inkább, mint eszmék és- életformák megváltó erejében és örök életében. Ezért nemcsak az önkormányzat gondolatára építtem fel munkaalkotmány-terveimet, de az öntudatlan életformáló és iredendo erők játékának is szabadabb kifutót enged-

tern, mikor a természetesen alakult osztályok adottságát nagyobb tiszteletben tartom, azokat nem bontottam szét és nem raktam mesterkéltén vadonatúj egységekké össze a munkaadó és munkavállaló dogmatikus elvontságai alapján. Az *én* érdekképviselői rendszeremnek súlypontja valójában az osztály és az osztály szervezete: a szövetség. S ha el is kellett fogadnom a szakegyesületet a munkavÍSZOPV alapvető rendezőjéül, a kollektív munkaszerződés szerzőjéül, igazi reménységemet mégis az osztályok szervezeteibe, a szövetségekbe vetem: nekik kell majd első-sorban megtér ernten lők az egyöntetűséget és az igazságos arányt a különböző foglalkozási ágak munkaviszonyai között. Mindezekért feláldoztam a latin hierarchia tökéletes formáit és szépségeit a szerves fejlődés gondolatának, melyet a magyar egyéniség és magyar történelem napról-napra újból diadalmasan termel ki magából.

Mégis gyávaság és hálátlanság volna eltitkolni, hogy a fasizmus jelenti a bátor indulást, a diadalmas példát, a nagyvonalú előkészítést minden más nemzet számára ahhoz, hogy mindegyik a maga életének teljességét a maga eszközeivel keresse.

## VI.

# Közéleti erkölcs.

80. A közélet tisztaságát három tényező tervszerű összejátszása biztosítja. Ezek:

a) jogszabályok, melyek az általános kereteket adják,

b) a társadalmi és állami intézmények helyes felépítése és összhangja, ami automatikusan biztosítja — bizonyos mértékig — a közéleti erkölcs érvényesülését;

c) az egészséges nemzeti közszellem, amely e keretekbe további életépítő és életrendező tartalmat visz.

81. A közélet tisztaságát biztosító jogszabályok elsősorban: a szigorú összeférhetlenségi törvény, a modern nemzeti élet szükségleteihez szabott, liberá-

lis egyoldalúságtói és a kapitalizmus egyoldalú érdekvédelmétől megtisztított gazdasági jogrendszer; a kor gazdasági életével együttjáró bűnöket kíméletlenül üldöző büntetőjog.

82. A szocializmus világitotta taeg először az intézmények és az erkölcs viszonyát, de túlzásba esett, amikor csak a gazdasági rendszernek tulajdonít minden élet- és erkölcsformáló erőt. A szocialista részizgagságon túl a teljes igazság az, hogy a közéleti erkölcs a gazdasági rendszert alkotó intézményeken kívül, a többi — elsősorban politikai és művelődési — intézményeknek, az egész állami és társadalmi berendezkedésnek döntő mértékben függvénye. Az a kezdetleges, üresen erkölcsöt prédikáló gondolkodás, mely jóhiszeműen vagy ravasz fondorlattal pusztán „erkölcsi megújhódásitól várja a tisztább közélet virradását, az erkölcsi megújhódást pedig meggyőzéssel vagy pusztán csak vallásos neveléssel gondolja elérhetni s ezzel a hitegetéssel kerüli meg az intézmények korszerű, gyökeres reformját: merőben elavult felfogás és valójában csak kuruzslás. Az intézményeknek, az egész állami és társadalmi berendezkedésnek olyannak kell lenniök és úgy működniök, hogy eeyfelől a nemzet túlnyomó nagy többsége azt a maga leikével összehangzónak érezze és tudja a már ez az összhang egyengesse a magasrendű közéleti erkölcs érvényesülésének útját, másfelől minden intézmény külön és együtt a becsület, a munka megbecsülése, a helyes érték kiválasztás és a szociális igazság eszköze legyen. Az intézmények és az egész társadalmi és állami berendezkedés működése automatikusan tegye lehetetlenné a más munkájának kizsákmányolását, az aránytalanul és meg nem érdemelten nagy fizetéseket, az aránytalan és munkával, tehetséggel, értéktermeléssel meg nem szolgált jövedelmeket, a termelés és a szociális béke rovására jelentkező gyalázatos álláshalmozásokat, a magánélet emberi méltóságot és emberi jogokat sértő visszaállásokat, a közélet fölburjanzott visszaéléseit és panamáit. Hogy így az igazságszolgáltatás megtorló munkáját nagyobbik felében maga a társadalom és állam

mindenütt jelen való autonómiája előzze meg és tegye fölöslegessé.

83. Viszont éppoly tökéletesen hibás és egyoldalú az a materialista felfogás is — elsősorban a szociáldemokráciáé —, amely nem ismervén el a nemzetet az élet alapvető, örök, az állami és társadalmi intézmények fölött való közösségének: az erkölcsi rendnek intézményektől függetlenül is magában való létét s a nemzeti közszellemnek eredeti, önmagából induló és nagyjelentőségű élet- és erkölcsalakító erejét egyaránt tagadja. Holott nyilvánvaló: az intézmények s az egész állami és társadalmi berendezkedés csak akkor tudhatja valóban érvényre juttatni e magasabbrendű erkölcsöt, szociális igazságot, közéleti tisztaságot, ha az önkormányzat szelleme és akarata él bennük. Az önkormányzati szellem folytonos rostáló, ellenőrző tevékenysége nélkül, a néplélek ős jóságának természetes közösségi és mélyről fakadó javító ösztöneinek közreműködése nélkül, a legszebb és legnagyobb szerűbb intézmények is üres formákká merevednek, melyekbe nem tud élet költözni vagy utóbb elhagyja és messze elkerüli. Az igazi önkormányzati szellem pedig csak a nemzetszemélyiség ösztönösségeiből és erős öntudatából táplálkozhat. Minél tökéletesebb a nemzet szervezete, minél egyöntetűbb és erőteljesebb közösségi tudat hatja át, annál nagyobb életalakító hatást sugároz magából. Döntően szól bele a nemzeti lét legalapvetőbb kérdéseibe, adja a legbiztosabb és legtisztább eligazítást a közéleti erkölcs dolgaiban, kiegészíti és kijavítja a jogrend és az intézmények életrendező működését és hiányosságait.

84. A nemzeti közszellemnek az intézményekhez és állami-társadalmi berendezkedésekhez való viszonyát, függetlenségét és roppant erejét a történelmi alkotmányú nemzetek élettörténete mutatja a legélesebben, így Európában az angolok és a magyarok történelme. Rossz vagy elavult intézmények és rendszer még mindig elfogadhatóan működhetnek, ha életet visz az elvénhedett, értelmüket vesztett formákba a nemzet egészséges és erőteljes közszelleme. E nemzeti közszellemet közelebről meghatározni, pontosan

körülírni bajos, közvetlenül nem érzékelhető jelenlétét, hiányát, egészségét vagy betegségeit annál jobban megérzi a nemzet állami és társadalmi élete. Léte és műve ezerféle formában jelentkezhet, de kétőt közülök, mint a legfontosabbat, alá kell húzni. Egyik: a nemzet tagjait minden pillanatban és mindenütt összekötő eleven közösségi ösztön, érzület és öntudat, mely felvidul a nemzet legkisebb tagját ért sikeren s nem szűnik meg működni a szociális igazságtalanságok és túlzott egyenlőtlenségek kiegyensúlyozásán. A másik: az a belső önfegyelműzés és tudatos áldozatkészségen sarkalló fegyelem, mely éberen örökdi a hazafiúi kötelességteljesítés természetes megoszlásán és egészséges rendjén. A jövő nemzeti társadalmában és államában az erős közösségi szellemnek és fegyelemnek aránytalanul naeyobb szerenhez kell jutnia, mint a mai mechanizált polgári világban.

## VII.

# Gazdaságpolfika.

Általános elvek.

85. *Az állam legfőbb gazdaságpolfikai feladatai:*

a) A termelésnek, vagyon- és jövedelemmegoszlásnak a nemzet egyetememes érdekeivel való legfelsőbb fokú összeegyeztetése, ta termelésnek az egyetememes nemzeti érdek szempontjából való legfelsőbb ellenőrzése és irányítása, a termelő erők s az -egyéni kezdeményezés minél teljesebb szabadságának, szabad mozgásának biztosítása mellett.

b) A szervezett társadalom együttműködésével megteremtése annak az erkölcsi légkörnek, annak az intézményhálózatnak, amely biztosítja a munka megbecsülését, igazságos jutalmát s a munka kizsákmányolásának elhárítását vagy megtorlását.

c) A szervezett társadalom együttműködésével megteremtése annak az intézménysorozatnak, annak a

renancK, amely a dolgozó osztályok, termelő és lalkozási ágak helyes és igazságos egyensúlyát biztosítja.

d) Megteremtése azoknak a művelődési, gazdasági és jogi berendezéseknek és eszközöknek, amelyek biztosítják minden termelő és foglalkozási ág számára a modern gazdálkodás alapvető feltételeit (iskolák, szakiskolák, utak, vasutak, víziutak, energiaforrások, közraktárak, rakodók, korszerű gazdasági jogrend stb.).

e) A szervezett társadalom együttműködésével új termelési lehetőségek feltárása, szikes és más terméketlen területek művelhetővé munkálása, új iparágak és új munkaalkalmak indítása és szervezése.

f) Állami (megyei, községi) gazdálkodás csak olyan fontos üzemekben, amelyekben a magánkezdeményezésnek nincs különösebb szerepe, viszont az a magántermelésnek, vagy ahol az üzemből már rendeltetésénél fogva ki van kapcsolva minden közvetlen anyagi haszon, vagy ahol fontos honvédelmi vagy közegészségügyi érdek kívánja az állami gazdálkodást. Ilyenek: a vasutak — esetleg a szénbányák —, vízi és villamos erőközpontok, községi vagy községközi villamos- és gázművek, kísérleti telepek, mintagazdaságok, erdőbirtokok stb.

g) Általában a korszerű nemzeti gazdaságpolitika legfőbb elve: a termelés számára szigorúbban megvont keretek, átfogóbb felső állami irányítás és ellenőrzés, de e kereteken belül szabadabb termelés; egyetemesebb és erősebb állam, de szabadabb és önállóbb dolgozó társadalom.

86. A magyar gazdasági politikának a dunavölgyi méretekre kell kiterjeszkednie s berendezkednie, a dunavölgyi népek megmásíthatatlan gazdasági eprymá s ráutaltságának alapján. Magyarországra hárul középponti helyzeténél és történelmi ezeréves iskolájánál, valamint nagyobb szervező erőinél fogva Közcepeurópa gazdasági megszervezésének legfőbb irányítása. Minden gazdaságpolitikai lépésünk e nagy

célt kell, hogy közvetlenül vagy közvetve szolgálja. Ezért először Magyarországnak kell szakítania a kicsinyes elzárkózás politikájával, ami majd maga után vonja a szomszéd dunai népek elzárkózásának lazulását.

87. A magyar gazdasági életnek egyik legmélyebbre evődött s legnéppusztítóbb betegsége: a nagy termelési ágak: mezőgazdaság, kereskedelem, ipar létfeltételeinek mesterkéltnél, bűnösen csinált egyenlőtlensége. Különösen a mezőgazdaság, ott is főleg a kis- és középbirtok, meg a kisipar szenved a hitel-nincstelenség és uzsora miatt, az értékesítés elemi lehetőségeinek hiánya s a szinte beleszólásuk nélkül számukra egyszerűen diktált mezőgazdasági és ipari árak színvonalának kiegyensúlyozatlansága révén s amiatt, hogy a magyar gazdaságpolitika mostanáig szinte teljesen az ő közreműködésük nélkül, érdekeik képviselője híján, a nagytőke banki és nagyipari érdekei szerint folydogál. Az így alakult helyzetből természetesen következett aztán a magyar föld népének elszegényedése, a mezőgazdálkodás leromlása, — ez viszont a fogyasztóképesség általános és vésszerű hanyatlásával az ipar és kereskedelem sorvadását vonta maga után. A nemzeti gazdaságpolitikának kell — természetesen az érdekképviselők tevékenységének igénybevételével — a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem között a természetes egymásra utaltságnak megfelelő új egyensúlyt és szerves egymásbakapcsolódást intézményesen megteremtenie, a nagytőke mai banki karteldiktatúrájának letörésével.

88. A kis- és középbirtok, az önálló kis- és középipar, valamint a kiskereskedelem gazdaságpolitikai kisémmizettségét letagadhatatlanná teszi s egyben állandósítja a hatvanhetes korszak egész gazdasági törvényhozása, mely a másoló korszakok szokásos bányászásával vette át a nyugati nagy iparos államoknak egészen másszabású gazdasági életre alkalmazott jogszabályait s hatalmas — immár törvényes — eszközöket adott a tőke kezébe a kisegzisztenciák s elsősor-



ban a szegény falusi nép kizsákmányolására. Az új nemzeti gazdaságpolitikának gyökeres revízió alá kell vennie ezeket az egyszerre bűnös és együgyű gazdasági törvényeket s velük a hozzájuk kapcsolódó egyéb jogszabályokat, elsősorban magát a Kereskedelmi Törvényt.

## **Agrárpolitika.**

### *Birtokreform, falutelepítés, falusítás.*

89. A csonkahazai birtokmegoszlás mai aránytalan és igazságtalan volta, a családtagokkal kétmilliónyi földműves nincstelen és a majdnem félelnyi törpebirtokos nehéz sorsa, munkanélkülisége, a kivándorlás növekvő vágya és kényszere, de a kötelesség is szaporodó népességünk létének biztosítására: együtt elodázhatalanná teszik az átfogó és gyökeres birtokreformot. Mivel pedig cáfolhatatlan tapasztalat bizonyítja, hogy a kisbirtok legalább kétszerannyi embert tud foglalkoztatni és ellátni, mint a nagybirtok s ha megfelelő szövetkezeti és érdekképviseleti szervezettség, korszerű gazdasági műveltség és nagystílusú falutámogató gazdaságpolitika segíti, termelni is többet termel szinte mindenben a nagybirtoknál: a birtokreform főcélja, hogy a földműves nincstelenek közül azokból, akik arra valók, valamint a törpebirtokosokból minél több biztos létalapon álló kisbirtokos családot teremtsen.

90. A birtokreform alapformája a telepítés, amely az egész országot átfogó, minden e reform céljaira szükséges és alkalmas birtokot, nincstelent és törpebirtokost községenként ezámbavevő, egységes terv szerint valósítandó meg. Valamely község határában rendelkezésre álló földből elsősorban a helybeliek elégtendőek ki, azok között is legelől a hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárvák, a vitézek, a háborúban kitüntetést szerzett, s végül a háborúban harcos szolgálatot teljesített katonák.

91. Az elsősorban kielégítendő nincstelenek és törpebirtokosok után a reform céljaira rendelkezésre

álló földből az arra alkalmas birtokok egészítendőek ki, erősítendőek meg, esetleg középbirtokokká is, valamint új erős középbirtokok alakítandók párszázholdas nagyságban.

92. A birtokreform céljaira igénybevehető általában: a hitbizományok teljes megszüntetésével minden magán-, egyházi és községi birtok szántójának ezer katasztrális holdon felüli része, valamint a háború alatt szerzett birtokok, melyek teljes egészükben, méltánylást érdemlő kivételes esetekben legfeljebb 50 hold meghagyásával, kisajátítandók. Mintagazdasági vagy más felsőbb nemzeti érdekből legfeljebb kétezer katasztrális hold szántó mentesíthető egy-egy nagybirtokból az igénybevétel alól. A rét és a legelő, a teljesen terméketlen szikések kivételével, a birtokreform szempontjából szántóföldszámba megy. Valamely birtok erdőterületéből a birtokreform céljaira csak a kétezer holdon felüli rész vehető igénybe.

93. Ha valamely földtulajdonosnak két vagy több község határában van birtoka, általában maga választhatja meg, hol kívánja az előírt maximális birtoktestet megtartani. Ez esetben más község határában fekvő szántójából legfeljebb ötszáz hold, erdejéből legfeljebb ezer mentesíthető; úgy azonban, hogy egyetlen tulajdonos kezén sem maradhat összesen több szántó kétezeröttszáz holdnál és több erdő ötezer holdnál.

94. Az élet megmerevedése, teljes mechanizálódása, a tehetség szárnyának lenyesése, az akarat és alkotó lendület lebéklyózása hibás módszer volna a mezőgazdaság területein is. Ezért meg kell hagyni a nagybirtok bizonyos minimumát, mely nem több az erős középbirtoknál. De ennél a szempontnál is előbbrevaló: iminden magyar ember létének biztosítása. Ezért az előbbi pontokban foglalt szabályok csak abban az egyetemesebb szempontú keretben érvényesülhetnek, hogy minden község határának szántóterülete legalább  $\frac{3}{4}$  részben 100 holdnál kisebb birtokokból álljon s így a 100 holdnál nagyobb birtoktestekre a határbeli szántónak csak  $\frac{1}{4}$ -ede eshet. Ahol a fenti szabályok alkalmazása ezt az arányt nem hozza ki, ott

a nagybirtok, illetőleg a középbirtok arányosan és igazságosan, a birtokreform eszközeivel, addig csökkentendő, míg az előírt 3: 1 arány a 100 holdon aluli és felüli birtokok területei között megvalósul. Ilyen esetekben elsősorban a nagybirtok csökkentendő a középbirtok (500 hold) határáig; a középbirtokra csak aztán kerülhet sor. Egy másik kiválasztási módszer az igénybevétel tekintetében, hogy előbb mindig a legutóbbi vétel útján gazdát cserélt birtokok kerülnek sorra. Az ilyen arányosítás révén igénybevett birtoktestek megváltása, a bíróilag megállapítható turpis causával szerzett birtokok kivételével, lehetőleg teljes egészükben készpénzben és a rendes forgalmi áron történjék.

95. Földtulajdonos lehet: magánszemély, szövetkezet, egyház, község, állam, állami intézmény; de részvénytársaságnak nem lehet földbirtoka, mivel a föld a tőkét csak eszközül, kiszolgálóként fogadhatja el, nem pedig urául. A részvénytársasági eszme merev és áthidalhatatlan ellentétben van a föld szellemével, mely nem ismeri a korlátolt felelősséget. Ezért a részvénytársasági birtokok felosztatandók, megváltandó és 100 százalékban a birtokreform céljaira használandók fel, teljes egészükben kötvényekkel való megváltás útján.

96. Semmiféle bérlet, az örökbérlet sem lehet akadálya a birtokreform alapelvei teljes érvényesítésének. Viszont azokon a kereteken belül, melyeket a birtokreform megszab, a bérlet alapformája a kisbérlet. Erdővel együtt 500 holdasnál nagyobb bérlet ne legyen és minden haszonbérbe adott birtoknak legalább a fele kishaszonbérlet formájában adandó ki.

97. A birtokreform számára igénybevett földadja át a földigénylőknek. A megváltás 250 hold szántó vagy 500 hold erdő erejéig lehetőleg készpénzben, egyébként 4-5 százalékos kamatozású, a Nemzeti Banknál lombardirozható, 25-50 év alatt fokozatosan oeváltandó — az állam részéről esetleg annuitásszerűen törlesztendő — államkötvényekkel történjék. A háborús birtokok teljes egészükben kötvé-

nyekkel váltandók meg. A megváltási árra nézve első sorban az legyen irányadó, hogy az semmi esetre sem lehet a rendes forgalmi ár, már a föld árának folytonos ingadozása miatt sem. De még kiindulásul sem alkalmas a forgalmi ár: igazságos, méltányos és egyöntetű megállapításának leküzdhetetlen nehézségei miatt. A legelfogadhatóbb kulcsul a kataszteri tiszta jövedelem kínálkozik. E módszernek egyik nagy előnye az is, hogy ha a kataszter rendszerint a kisebb birtokkategóriákkal szemben aránytalanul alacsonyra szabta is a nagybirtok tiszta jövedelmét, viszont a birtokreform során a vételár alacsonyabb mértékében adná vissza a nagybirtok a félszázadon át élvezett egyoldalú adó- (és egyéb) kedvezményeket a nemzeti közösségnek. Más oldalról a földreform céljaira kisajátított földtulajdon nagyságát is irányadóvá kell tenni a megváltási ár mértékére nézve, a helyes szociális szempontoknak s a magyar nemzet és állam mai rendkívül nehéz helyzetének figyelembevételével. A nemzet szörnyű ínségének, végszükségének idején, alig egy évtizeddel azután, hogy a sors hazánk kétharmadát s legjobb testvéreink közül milliókat vett el tőlünk: a vagyon is hozhat áldozatokat. Igazságos és méltányos dolog, hogy az 50.000 és 100.000 holdas földtulajdonos bizonyos nagyságán túl kisajátított földjének kisebb vételárat kapjon, mint egy kétezerholdas, akinek birtoka felét sajátítja ki az állam. Semmivel sem igazságtalanabb eljárás ez, mint az az angol jövedelemadó, amely a nagy jó védelmek nagyobbik felét veszi vissza az állami közösség fenntartására.\*

\* Mit jelent a kataszteri leminősítés, mennyi jogosulatlan hasznosapórató 80 év alatt, csupán az elvont adó révén, álljon itt e pár számadat

I. oszt. földnek III. osztályúvá minősítése holdanként	964.68 F
I. „ „ IV. „ „ „ „	1447.02 „
II. „ „ III. „ „ „ „	482.34 „
II. „ „ IV. „ „ „ „	964.68 „

Ha ezt a hasznosapórató valamelyik mammuth-birtoknak csak 200.000 holdjánál vesszük számításba, 80 év alatt csak egyetlen osztállyal való leminősítés esetén 96,468.000 pengő, 2 osztállyal való leminősítésnél 192,000.000 pengő elmaradt adóról beszélhetünk.

98. A megváltási árak degresszív megállapítása a következőképpen történhetnék:

Ha valamely tulajdonosnak 1000 kat. holdnál nem nagyobb földbirtokát veszi igénybe az állam a birtokreform céljaira, legyen a megváltási ár holdanként a kataszteri tiszta jövedelem 35-szöröse,

2.000 holdig .....	30-szorosa
5.000 „ .....	25-szöröse
15.000 „ .....	20-szorosa
50.000 „ .....	15-szöröse
50.000 holdon felül . . .	10-szerese

Az esetleg nagyon kirívó igazságtalanságok kiigazításául ki kell mondani, hogy a megváltási ár sohasem emelkedhet a rendes átlagos forgalmi árnál 20 százalékkal alacsonyabb ár fölé, viszont a 35-ös és 30-as szorzószámmal kapott összeg nem lehet kisebb a forgalmi ár kétharmadánál, illetőleg felénél.

99. A megváltás alá kerülő területeken lévő épületek és építmények a megváltási árat legfeljebb 20 százalékkal drágíthatják meg; külön megváltás alá csak az öntöző- és gyári berendezések kerülnek. Ez utóbbiak megváltási árából legfeljebb annyi fizetendő készpénzzel, hogy az ne legyen több a megváltott földbirtok készpénzzel fizetendő részének felénél. A többi államkötvénnyel fizetődik.

100. A nincstelenekből és törpebirtokosokból lett új kisbirtokosok által fizetendő földvételárat a következő összetevőkből kell kiszámítani:

a) a birtokreformba bevont egész terület megváltási ára,

b) az 1921-es vagyonváltsággal állami tulajdonba jutott és birtokreform-célokra eddig igénybe nem vett területek ingyenessége,

c) az új birtokreform során forgalmi áron fizetendő földek vételára.

Az új birtokosok összevéve nem fizethetnek több vételárat, mint az új birtokreform területének vételárát, kivonva belőle az 1921-es vagyonváltság meg-

maradt — 300-400.000 kat. hold? — egész forgalmi értékét, valamint azt a többletet, mely a forgalmi áron kiosztandó területek vételára és e terület megváltási ára között mutatkozik. A nem birtokreform-célokra használt, a volt tulajdonosoknak visszaadott 1921-es vagyonváltásföldek az utolsó holdig az új birtokreform céljaira újból igénybeveendőek. Az így kapott összegből az új birtokosok számára országos átlagárak alakítandók a föld minősége szerint.

A földreform kapcsán átvett földek jelzálogos terheit váltásáktóvénnyekkel fizeti ki az állam. Ha a fennálló teher a megváltási árat meghaladná, előbb a teher arányosan kiterjesztendő a birtokos egyéb esetleg tehermentes vagy kevésbé terhelt ingatlanaira.

101. A földhöz juttatottak 25 vagy 50 év alatt egyenlő évi részletekben fizetik a vételarat közvetlenül az államnak. A fizetési tervbe — az annuitásokba — beleszámítandók azok a kölcsönök is, amelyeket az állam a földhözjuttatottak számára gazdaságuk berendezése és megindítása céljából készpénzben vagy természetben nyújt. E telepítési kölcsönnel tetéztett vételár bekebelezést nyer az új birtokra, lehetőleg annak csak %-ére, hogy a birtok értékének emelkedésével annak legalább egy része hitelképes maradhasson. Szükség szerint az évi vételárrészletek fizetése tekintetében az első 5-10 évben lényeges könnyítések — fizetési halasztások stb. — adandók, földadóban és egyéb adóban legalább 5 éves, házádban pedig 20-30 esztendő adómentesség.

102. A birtokreform végrehajtása olyan testület kezére adandó, mely harmadrészben nemzetgazdasági, mezőgazdasági, műszaki és közigazgatási kiváló szakemberekből, harmadrészben a kisajátítást szenvedő birtokosok és harmadrészben a földigénylők egyenlő számú képviselőiből áll. A birtokosok és földigénylők képviselőit a magasabb érdekképviselői szervezetek jelölik ki, a szakembereket az érdekképviselők meghallgatásával a kormány.

A döntéseket hozó tanácsok egyforma határo-

zathozó és szavazati joggal mindig e három kategóriából alakítandók.

103. A loirtokreform lebonyolításához szükséges tőke három forrásból merítendő:

- a) egyszeri vagyonszállásból,
- b) belföldi kölcsönből,
- c) ha elkerülhetetlen, külföldi kölcsönből.

A föld vagyonszállása lényegében benne van a földszállásnak a kataszteri tiszta jövedelemre és a degresszív szorzószámra alapított rendszerében.

Az ipari, bányászati, kereskedelmi és pénzügyi tőke hasonló s a föld vagyonszállásával összhangba hozandó szállással járul hozzá a magyar föld problémájának megoldásához s ezzel a szociális kérdés, vele a termelő élet gyökeres rendezéséhez. A pénzügyi intézeteknek vagyonszállása beleszámlázható és átértékelhető abba a nagyszabású kölcsöntervbe, melynek során a hazai banktőke a birtokreform minél simább lebonyolítására segítségére siet az államnak. A vagyonszállás kivételes esetekben, amikor nemzeti gazdaságpolitikai szempontok kívánják, akként is lebonyolítható, hogy az állam egy-egy vállalatban a vagyonszállás erejéig érdekeltséget vállal.

104. A fenti tervszerint birtokreform-célokra rendelkezésre bocsátott földterület túlnyomó részéből, legalább  $\frac{4}{5}$ -éből.

a) Önálló kisbirtokok alakítandók nincstelenek számára,

b) a törpebirtokok kiegészítendők életképes kisbirtokokká.

A többi terület nagyobbik része a terjeszkedésre képes kisbirtokok megerősítésére, kisebbik része kisbirtokoknak középbirtokokká fejlesztésére, illetőleg megfelelő helyen, a jelentkező nemzeti szükségletek szerint új, önálló középbirtokok alakítására fordítandó.

105. Az alakítandó, illetőleg kiegészítendő új kisbirtokok minimális nagysága 6 katasztrális hold, amely esetenként emelkedik:

a) a földhözjuttatott család tagjainak száma szerint,

b) a talaj minősége szerint, (a hatholdas minimum a legjobbminőségű talajjal jár),

c) a birtoknak nagyobb városoktól vagy a határtól való távolsága szerint.

A legjobb minőségű földből gyermeknélküli családoknak, az 50.000 lélekszámúnál nagyobb városok 20 km sugarú körzetében jár ez a 6 holdas minimum, másutt általában 8 kat. hold, az ország határától pedig 20 km széles sávban 10 kat. hold. A maximális határ 20 kat. hold. A törpebirtok kiegészítése kisbirtokká 10—20 kat. holdig terjedő mértékben történjék, teljesen az új kisbirtokot megillető kedvezményekkel.

106. A kisbirtokok megerősítése, esetleg közép-birtokká való növelésük, valamint az új közép-birtok alakítása egészen más szempontok és anyagi feltételek mellett történjék, mint az új kisbirtoké, vagy a törpebirtokok kiegészítése. Ide már teljes anyagi felkészültség kell az igénylők részéről: a föld teljes forgalmi árát kell megfizetniök, viszont élvezik a birtokreform nyújtotta kedvező fizetési feltételeket és bekapcsolódhatnak az államnak az új kisbirtokosok gazdasági megerősítését célzó akcióiba. Az új közép-birtokok lehetőleg úgy hasítandók ki, hogy minden falu határában legyen legalább egy párszázholdas elegendő kis közép-birtok.

107. Az egységes terv szerint megvalósítandó birtokreform telepítési alapgondolata értelmében minden kiosztott — 3-4-5000 holdon, a viszonyok és szükségletek szerint esetleg nagyobb területen — egy-egy új falu építendő. Az új falvakba bevonandók, ha a helyzet úgy kívánja, vagy legalább megengedi, olyan területek is, melyek kívül esnek a birtokreform keretein. Az új falvak a gazdasági, művelődési, műszaki szempontok gondos összevetése alapján helyezendők el, lehetőleg már kész utak, víziutak és vasutak közelében, vagy legalább is úgy, hogy az út-, vasút- vagy víziútépítés megkönnyítessék. Az új falvak közlekedése környékükkel a falutelepítéssel



egyidőben építendő ki. A falvak központositva helyezendők el a kiszemelt városi gócpont köré, hogy elősegítsék nagyobb gazdasági és művelődési gócnak, igazi városoknak kifejlődését.

108. Az új falvak kijelölésében, megtervezésében, felépítésében, berendezésében az állam teljes anyagi erejével s a legkiválóbb művészi, műszaki, gazdasági és közigazgatási szakemberek bevonásával segít. Az új falvakban a magyar nép vidékenként más-más művészi szelleme, a népművészet sajátos színei és alkotásai a korszerű szükségletekkel olvadjanak egybe.

109. A lakóházak, valamint a gazdasági épületek felépítése s az új gazdaságok legszükségesebb háziállatokkal, szerszámokkal, gépekkel való berendezése állami támogatás mellett, de szövetkezeti alapon történjék. Nemcsak azért, mert ez a legolcsóbb s a legteljesebb ellenőrzést nyújtja, hanem azért is, mert az új falvak e nagyszabású szövetkezeti berendezése a legjobb iskolája az önszegély és egymásért való helytállás, az egészséges közösségi és testvéri szellem korszerű kifejlésének. Az állam a faluépítő szövetkezeteknek adná a kölcsönt az építkezéshez és az első berendezkedéshez, a maga vezető szakemberein és felügyelő közegein kívül s ez a kölcsön beleszámítódnék a földért fizetendő vételárrészletekbe.

110. A birtokreform eredményes végrehajtásának egyik legalapvetőbb feltétele, hogy a faluépítő szövetkezeteken kívül mindenütt kiépüljön az új kisbirtokok s rajtuk keresztül azután az egész ország termelő-, értékesítő és fogyasztási szövetkezeteinek hálózata. Csak a kisgazdaerők legszorosabb összefogása teheti a mezőgazdasági termelést és értékesítést rentábilissá általában és csak e nagyerejű szövetkezeti rendszer segítségével küzdhet meg az új kisbirtokos a birtokreform és államigazgatás terheivel. Az államnak erőteljesen kell támogatnia anyagokban is a kibontakozó szövetkezeti mozgalmat.

111. A birtokreform roppantmértű és sokoldalú, életrendező tervezetébe kapcsolódik s az új falvak kiépítésével párhuzamosan hajtandó végre a tanya-

világ falusítása. A tanyafalvak központjainak s körzeteinek kijelölése és ott a legszükségesebb közintézmények létesítése ugyanúgy a legkiválóbb szakemberek bevonásával és közreműködésével történjék, mint az új falvak építése. A tanyafalvak út-, vasút- és víziútösszeköttetéseinek kiépítése a falurendezéssel egyidejűleg történjék.

112. A birtokreformmal kapcsolatban az egész országban végrehajtandó a kataszter felülvizsgálata és megújítása, valamint a tagosítás. Maga a birtokreform a tagosítási elv minél tökéletesebb érvényesítésével valósíttassék meg.

*A termelőterület kiterjesztése és javítása, erdősítés,  
csatornázás.*

113. Csonka-Magyarországnak több mint egymillió katasztrális holdnyi, ma majdnem egészen terméketlen, legfeljebb rossz legelőt adó szikes területe van; termővé téve 100.000 új magyar birtokoscsaládnak, legalább félmillió léleknek nyújthatna megélhetést. A szik javító módszerek mai fejlettségi fokán ez a terület szívós és rendszeres munkával és megfelelő tőkebefektetéssel belátható idő alatt termővé tehető. Ezért minden 20 holdnál nagyobb szikes terület az állam által kisajátítandó, kivéve azokat a szikes területeket, amelyeknek tulajdonosai kötelezettséget vállalnak szikeseiknek a törvényhozás és kormányzat részéről előírt s állami felügyelet alatt megvalósítandó rendszeres javítására. A kisajátított szikes területek azután részben arra önként vállalkozó kis- és középbirtokosoknak adandók, egyelőre 5-10 évre ingyenes, vagy majdnem ingyenes bérbe, részben a birtokreform során földetkapott gazdák között osztandók ki ugyanilyen módon; mindkét esetben úgy, hogy termővétételük után e területeket megjavítóik méltányos áron megvehessenek. Azokat a szikes területeket pedig, amelyeknek bármi miatt ilyen gazdájuk nem akadna, vagy ahol azt magasabb gazdaságpolitikai érdek úgy kívánja, az állam vegye házi kezelés alá. Az

állami szikes gazdaságok mellé az ország különböző részeiben szikes kísérleti telepek szervezendők, melyek vidékenként megállapítanak a szikjavítás módzatait s gondoskodnának a gazdák kioktatásáról, valamint az új szik javító eszközökről, melyeket az állam kedvezményesen bocsátana a szikes gazdaságok rendelkezésére. Az állami szikes gazdaságok a talaj teljes használhatóvá tétele után további telepítésre használandók fel. A szikjavítás módszerei közül, tekintettel megromlott alföldi éghajlatunkra és a víz általános gazdasági jelentőségére, különös súlyt kell fektetni a csatornázással kapcsolatos eljárásokra. Az egész nagyszabású szik javító akció végső szükség esetén külföldi kölcsönrel támasztandó meg.

114. Csonka-Magyarország gazdasági önellátásának egyik legnagyobb akadálya a fahiány. Az elmúlt tíz esztendő alatt e hiány pótlására majdnem semmi sem történt, noha kiváló szakemberek az ország kellő beerdősítésének tervét régen elkészítették. Az ipari és mezőgazdasági faszükséglet mellett az éghajlat javításának és a csapadék szaporításának szüksége is parancsolólag írja elő a minél nagy óbbarányú erdősítést. Ezeken kívül ama sok hasznavehetetlen kisebb-nagyobb terület hasznosítása is, valamint a futóhomok tökéletesebb megkötése, ahol még rengeteg faültetésre és termelésre akadna hely és alkalom. Az állam és társadalom összefogásával, nagy propagandával, az iskolák és cserkészlet bevonásával indítandó meg egy nagyszabású erdősítési terv megvalósítása, úgyhogy az erdőterületek lehetőleg arányosan oszoljanak meg az ország különböző részein.

115. Az Alföld mai szerencsétlen éghajlatának, a pusztító aszálynak, a föld kiszáradásának és elszikesedésének legfőbb oka az erdőhiány mellett az alföldi folyók valóban balkézrel végrehajtott szabályozása. A folyók szabályozásának legutóbbi rikoltó példája a Hortobágy vizének értelmetlen lecsapolása, ami a Hortobágyot egyszerre valósággal sivataggá tette. Ezen a bajon átfogó csatornázással kell segíteni. De csatornázni nemcsak az éghajlat miatt kell,

hanem a víziutak kiépítése és az öntözőberendezések létesítése s ezzel a mezőgazdasági termelés fokozása, belterjesebbé tétele céljából is.

*Gazdasági terepbeosztás, útiálózat.*

116. Az ország területét az eredményes agrárpolitika, tökéletesebb termelés és értékesítés érdekében kétféle körzetekbe kell beosztani:

- a) a termelési körzetekbe,
- b) piaci körzetekbe.

A termelési körzetek aszerint alakítandók, hogy egy-egy lehetőleg forgalmilag is összefoglalható vidék talajánál, éghajlatánál és lakossága gazdasági beidegzettségéinél s eddigi gazdálkodásánál fogva milyen mértékben alkalmas az egyes fontos mezőgazdasági (kert- és erdőgazdasági) növények termelésére, állatok tenyésztésére.

Így alakítandók első, második és harmadik osztályú búzatermő, rozs-, árpa-, dohány-, cukorrépa-, szőlő- vagy egyéb gyümölcsstermő és esetleg további osztályozás alapján elhatárolt körzetek. Az agrárpolitikának azután ezekhez a termelési körzetekhez alkalmazkodnia kell a maga úti, víziúti, vasúti, csatornázási építményeivel, állami, községi, szövetkezeti, öntöző berendezkedéseivel, faiskoláival, kísérleti telepeivel, mintagazdaságaival, állomásaival, raktáraival, rakodóival.

117. A piaci körzetek utak, víziutak, vasutak, piacok és piaci lehetőségek egy-egy alkalmas csomópontja, valamely nagyobb város, gazdasági és művelődési gócpont körül alakítandók. Akként, hogy a piaci körzetek keretében a nagy városi középpont s a körzet többi városai ipari termévényeiket és kereskedelmi cikkeiket a falvak mezőgazdasági termévényeivel minél teljesebben és simábban kicserélhessék; a fölösleget pedig könnyen és olcsón továbbítsák más vidékek felé, vagy a külföldre. Az ország ezután építendő út-, vasúti, víziúthálózata már ehhez a piaci

körzeti beosztáshoz alkalmazkodják. A forgalmi középpontokba állítandók a nagy vízi és villamos erőközpontok is a belterjes mezőgazdaság és ipar olcsó üzemi és világítási energiával való ellátására. A tervszerűen kiépített forgalmi középpontok a lehetőségig összehangolandók a termelési körzetekkel és a vármegyei tagozódással, így pl. a felső Tisza vidékének forgalmi középpontja lehetne Szolnok, amely magába foglalná többek között a bereg-szatmári gyümölcsvidéket, a tokajhegyaljai borvidéket, a nyírségi burgonyavidéket a termelési körzetek közül. Az alsó Tisza vidékének forgalmi középpontja Szeged lehetne, a Duna-Tisza közének egyik, talán legszámottevőbb forgalmi középpontja Kecskemét, ahol a dunatiszakai csatorna keresztülhaladna. A termelési és piaci körzetek nagyvonalú átgondolt kiépítése új vérkeringést vinne a vidék mai elmaradottságába, helyes gazdasági decentralizációt a mai kényszeredett és tökéletlen centralizáció helyébe s új egyensúlyt a mai rendszertelenség helyébe. A termelési és piaci körzetek Budapest felé irányuló összehangolásán épülne azután fel a csonka ország méreteihez képest a későbbi jobb időkre is beváló s csak kiegészítésre szoruló új területi gazdasági összetartozandóság és egység.

*Olcsó energia, a mezőgazdaság iparosítása, mezőgazdasági ipar, olcsó szállítás.*

118. A mainál belterjesebb és eredményesebb mezőgazdasági termelés elképzelhetetlen olcsó energia, tehát hatalmas energiaforrások nélkül, melyek kívül kell hogy álljanak minden magánspekuláción. Ez annyit jelent, hogy a szén, földgáz, vagy vízi és elektromos erőközpontok lehetőleg államosítandók, illetőleg fölépítésük és pedig minél nagyobb számban, mennél nagyobb vonaluan való fölépítésük állami feladat, melynek megvalósítását legfeljebb átháríthatja az állam ep-őszben vagy részben a megyére, piaci körzetekre, városokra. Az olcsó energia az az egyik esz-

köz, mely a mezőgazdaságot versenyképesé tenni segít az ipari termeléssel szemben, mert nagy és olcsó tőkeerőt visz bele a földbe és előmozdítja a földművelés eliparosítását. Csak olcsó energia fejlesztheti ki a nagyarányú kertgazdálkodást, az öntözést s általában a belterjes gazdálkodás korszerű módszereit, berendezéseit, valamint a fejlett mezőgazdasági ipar nagyarányú kifejlődését, amit az eddigi agrárpolitika olyan végzetesen elhanyagolt. Az olcsó energia nélkülözhetetlen szükséglete, amiben egy a mezőgazdaság a többi termelőággal, teszi elengedhetlenné a szénbányák lehető államosítását, de legalább is nagyon erőteljes ellenőrzése és felső irányítása mellett azt is, hogy az állam nagy erdőterületekkel rendelkezék s diktálhassa a szén-, fa-, energiaárakat. Fontos agrárius érdek, hogy a malomipar, a konzervgyártás, a húsfeldolgozóipar, a tejfeldolgozóipar, a cukor- és szeszgyártás minél jobban virágozzék, de egyben arról is gondoskodni kell, hogy mindezek a mezőgazdasági iparágak a gazdaközönség közvetlen érdekköréhez tartozzanak, akár magán, akár részvénytársasági, akár szövetkezeti alapon. Mert ha a földtől elválnak, csak a mezőgazdaság további kifosztásához adnak alkalmat és eszközöket, mint ahogy az ma történik.

119. Amint az olcsó energia a modern mezőgazdasági termelés egyik alapfeltétele, akként az értékesítésé az olcsó szállítás: vasúton, hajón, autóbuszjáratokkal. Elsősorban ezért valók a vasutak állami kézbe, épígy a nagy hajóstársulatok; az utóbbiak esetleg szövetkezeti kezelésbe, ahol a termelőké maguké a hajó s ők rendelkeznek a tarifa fölött is. A legfontosabb vasutat pótló autóbuszjáratok és villamosvasutak szintén vagy szövetkezeti, vagy községi, illetőleg községközi, esetleg állami kezelésbe valók. A vicinális vasutak sürgősen államosítandók. Gyökerelesen szakítani kell úgy a Magyar Államvasutak, mint a folyamhajózás mai sivár és gazdaszítító tarifapolitikájával, mely mindenáron pusztá üzletnek tekinti a vasutat is, a hajózást is. Holott legfeljebb általános előfeltétele minden virágzó vállalkozásnak: mezőgazdaságinak, iparinak, kereskedelminek. Az ország mai

csonka állapotában pedig különösen a Tiatár közelében fekvő természetes városi piacaiktól, sokszor vasútvonalaiktól is megfosztott határmenti vidékek rézszesítendőik kedvezményes szállítási díjtételekben, hogy elszigetelt helyzetüket legalább az olcsó szállítás tegye gazdaságilag elviselhetővé. Egyébként az új vasútépítés is elsősorban a csonka határon volna elkezdendő, az elmetszett vasúti összeköttetések pótlására és a csonka ország stratégiai védelmére.

*Több termelés, jobbtermelés; új termelési ágak.*

120. A legutóbbi évek egyik legsilányabb gazdaságpolitikai jelszava az volt, amely a búzaválságból akként hirdetett kivezető utat, hogy a búzatermelésről és általában a gabonatermelésről egyszerűen át kell térni az állat-, baromfi-, gyümölcs- és zöldségtermelésre, valamint az iparinövény-termelésre. Holott a válság nem búzaválság nálunk, hanem egyetemes mezőgazdasági válság és mindenekfő ott — messze túl a világválság keretein — fogyasztási és értékesítési válság. A búza pedig<sup>1</sup> olyan elemi szükséglete az egész lakosságnak, hogy csak egyharmad, egynegyed része (5-10 millió q) kerül évente kivitelre. A mezőgazdasági válság nem a mai gazdálkodás teljes felforgatására int, hanem annak csak korszerű, okos kiegészítésére. A búza területét még nagyobbítani is lehet, de csak ott, ahol ta<sup>^</sup>laj és éghajlat elsőrangú, világversenyképes búza termelésére alkalmas; viszont más, kevésbé alkalmas vidékeken csökkenteni kell a búzatermelést s olyan terményekkel pótolni, amelyek a talajt és éghajlatot szeretik, így Csonkaberegben, Csonkaszatmárban, a felső Tisza-mentén erősen szaporítani kellene az almaféléket, diót, Tokajban és a Balaton mentén a szőlőt, a Hortobágyon a lovat, bizonyos vidékeken a cukorrépat, dohányt, városok közelében és a gyümölcsvidékeken a baromfit, szerte az országban a tejtermelést és állattenyésztést, de mindenből, növényből és állatból egyaránt a gondosan kiválogatott és kitermelt tájfajtákat. A növényi és állati tájfaj-

tákat azonban a tiszavidéki búzától a lóig és szarvasmarháig sokkal céltudatosabban kell kitenyészteni és tökéletesíteni, mint eddig történt. A magyar told olyan csodálatosan tökéletes földrajzi egység, hogy annak meg kell legyen a maga különös állati és növényi világa a mezőgazdaság körében is. Ezért szakítva az eddigi együgyű és vak idegen növény- és háziállatbehozattal, minden fontos mezőgazdasági növényből, háziállatból ki kell termelni kiválogatással és gondos, okos keresztezéssel a sajátjágosán magyar fajokat. A tiszavidéki búza nemesítetlenül is versenyez a leggondosabban, évtizedes munkával kitermelt kanadai manitóbával, nyilvánvaló, hogy nemesítve verné is a manitóbát, főleg ízben. Ugyanígy tovább nemesítendő a magyar bor- és csemegezőlő, a páratlanul ízes magyar alma, körte, dió, barack és így tovább. A magyar mezőgazdaságnak a többtermelésnél is inkább kell rávetnie magát a jobbtermelésre, a magyar föld istenadta erejét ebben az irányban is kihasználván, mindenütt ott, ahol a minőségi termelésre lehetőség nyílik. Viszont ahol a tömegtermelés adottságai vannak meg, ott a többtermelés erőszakkalandó korszerű módszerekkel. E több- és jobbtermelési módszerek tökéletesítésére és terjesztésére, a növényi és állati tájfajták kitenyésztesére és általános meghonosítására legalább minden termelési körzetben egy-egy állami vagy állami felügyelet alatt álló magán- vagy szövetkezeti mintagazdaság, kísérleti és tenyésztési telep szervezendő. Ezeknek a mintagazdaságoknak és telepeknek kell vidékenként a lakosságot új termévényeknek, amilyen például nálunk a rizs, len, -a magtermelés stb., bevezetésére gyakorlatilag kitanítaniok, faiskoláiknak gyümölcs- és haszonfacsemetével ingyen vagy majdnem ingyen, állattenyésztésüknek nemesített fajállattal olcsón ellátniok.



*Érdekképviseltek, szövetkezetek.*

121. A tökéletesen felépített és hibátlanul működő érdekképviselési rendszer az acélváza az új nemzeti gazdaságpolitikának (éppúgy, mint a szociálpolitikának), elsősorban a ma legjobban elhanyagolt és háttérbe nyomott nemzeti agrárpolitikának; megakadályozója a falu népe további kizsákmányolásának és félreszorításának; a benne kibontakozó eleven szak egyesületi élet a legfőbb motorja, kitenyészője a földmívelő lakosság gazdasági fejlődésének, virágzásának és sokirányuló érvényesülésének; egyben alapvető feltétele az állam osztályokat áthidaló, kibékítő, összehangoló felsőrendű tevékenységének is. A mai bank- és karteldiktatúrát letörni és a falu gazdasági és politikai függetlenségét kivívni akarni nagyvonalúan kiépített, erős és tevékeny falusi érdekképviseltek nélkül: népbolondítás, régimódi szószátyárkodás.

122. A mezőgazdasági érdekképviselés alapeszméjének — az egy munkakörhöz tartozók együttműködésének — a mezőgazdasági termelésre való kiterjesztése és egyetlen célra vezető megvalósítása: a szövetkezeti hálózat. Másfelől a tőkés termeléssel való összehasonlításban a szövetkezet azt a szerepet viszi a mezőgazdasági termelésben, főleg a kisbirtokos gazdálkodásban, mint a kapitalizmus terén a tőkeösszpontosítás. A mezőgazdálkodás eliparosítása csak bizonyos körökre korlátozott mértékig lehetséges. Annyira soha, hogy felvehesse az ipar alapvető sajátosságait. Az iparban a nagyüzem a tökéletesebb gazdálkodási forma, a mezőgazdálkodásban a kisüzem, — akár mint is igyekeznek hamis statisztikával az ellenkezőjét bizonyítani a századok óta kedvezményekkel, tőkeerővel és hitellel kényeztetett nagybirtok védői — szemben a mai agyonkínzott, hitelhiányos, sehonnan támogatást nem kapó, mindenkitől elhagyott, művelésében mesterkélten lemarasztott és a mai gazdaságpolitika bűnei miatt gyöngén termelő kisbirtokkal. Nemcsak termelőlehetőségei nagyobbak a kellően felszerelt és okosan, kellő gazdasági műveltséggel vezetett kisbirtoknak, de az ellenállókészsége is minden

válság viharában. Csakhogy annak, hogy a kisbirtok (s vele a középbirtok is) minden benne rejlő lehetőséget kifejthessen, több föltétele van. Az első egy olyan gazdaságpolitika, amely nem elnyomója, hanem támogatója a kisbirtoknak; a második az erős érdekképviselő, mely alapot ad egy nagyvonalú agrárpolitika alá s azt kikényszeríti; a harmadik a kisgazdailág kellő gazdasági műveltsége; és végül a sok kis egyéni erő egymástsegítése magában a termelés és értékesítés folyamatában megfelelő tőkeerő biztosításával, amit csak a szövetkezet hozhat meg. De nem az álszövetkezet, amilyen a hazai szövetkezetek túlnyomórésze, melyek nagybanki igényekkel, részvénytársasági erkölcsökkel pár ember üzleti céljait szolgálják, nagybankszerű fizetéseket osztogatnak és édeskeveset törődnek a tagokkal; hanem a valóságos, önségélyre alapozott szövetkezetek, melyek arra alakulnak, hogy sok kis erőből nagy erőt, sok kistőkéből nagytőkét, sok kis hitelképességből nagy hitelképességet szervezzenek és biztosítsák a sok kis- és középgazda kicsi és középüzemének a nagyüzem előnyeit úgy a termelés, mint az értékesítés terén.

123. Kiterjedt és sokoldalú szövetkezeti hálózat nélkül a kis- és középgazda nem folytathat belterjes, korszerű talajművelést, minőségre való növénytermelést és állattenyésztést, hasznohozó tejgazdálkodást, tejfeldogozó ipart, nem kaphat ipari árakat feldolgozott húsállatai után, nem vásárolhat olcsón és nem értékesíthet jól mindenféle fölösleges közvetítés kikapcsolásával, de olcsó és bőséges hitelhez sem juthat. A városi fogyasztóknak is érdekük, hogy a föld nyers és feldolgozott termékei lehetőleg kevés kézen át, tehát olcsóbban jussanak hozzájuk. De még a tisztességes és valóban hivatást betöltő kereskedelemnek is érdeke ez, mert elriaszt sok fölösleges és kártékony elemet a kereskedelemtől, másfelől az általános olcsóbbodás révén növeli a nagy néptömegek fogyasztókéességét. Arra kell törekedni, hogy a mezőgazdaság termékeinek minél nagyobb hányada jusson a szövetkezeti hálózat csatornáin a fogyasztóhoz;

ez a folyamat nemcsak közvetlenül hat ármérséklően az életre a szövetkezeti forgalom erejéig, hanem messze azon túl a kereskedői árokra való hatásában is.

124. Az eddigi hazai szövetkezeti életnek két főhibája van. Az egyik, hogy a „szövetkezetek” többnyire elválnak a tagoktól és külön életet élnek, virágzásuk valójában csak pár vezetőembernek jelent nagy fizetést és sok nyereséget; a másik, hogy főleg a fogyasztási szövetkezetek fejlődtek ki nálunk, amelyek bár szintén fontosak, általános agrárius jelentőségükben egyenesen eltörpülnek a termelő, értékesítő és a hitelszövetkezetek mellett. A hitelszövetkezetek sem működnek kifogástalanul, de ennek legfőbb oka az, hogy az igazi kooperatív szövetkezeti szellem sem városainkban, sem falvainkban nem tudott idáig gyökeret verni s a falvak mai gazdasági és művelődési magukra hagyatottsága, elmaradottsága, szervezetlensége, jövedelemben és intézményekben való szegénysége miatt, nem utolsósorban a hitelszövetkezeti adminisztráció drágasága, az aránytalan igazgatói fizetések miatt a központban, ez a szövetkezeti szellem ki sem fejlődhetett. Addig ki sem is fejlődhet, a nagy termelő, értékesítő, fogyasztási és hitelszövetkezeti hálózat ki sem épülhet és roppant hivatását be nem töltheti, míg az egész nemzetben gyökeret nem ver a kooperáció gondolata és kényszere, a nagyszerű és ezeroldalú szervezkedés szüksége, míg a szövetkezetekkel párhuzamosan meg nem épülnek az igazi érdekképviseletek s életbe nem lép egy olyan nagyvonalú nemzeti gazdaságpolitika, mely összehangolja majd az állami és társadalmi intézményeket egymással, így a szövetkezeteket is a többi intézménnyel.

Ilyen messze és mélyen tekintő lelki és gazdasági talaj előkészítés után szinte maguktól gombamódon fognak kitermelődni az új magyar gazdasági élet fontos és nélkülözhetetlen szervei:

- a) a termelő (és beszerző),
- b) az értékesítő,
- c) a hitel- és
- d) a fogyasztási szövetkezetek.

*Mezőgazdasági hitel, agrárius nemzeti bank-politika.*

125. A mezőgazdasági hitel kérdése megoldásának van egy általános hitelpolitikai alapföltétele: az egész magyar hitelélet decentralizálása, azaz a vidéki pénzüzetek függetlenítése a nagybankoktól egyfelől, másfelől a községi takarékpénztári és hitelszövetkezeti rendszer általános kiépítése. A hitelt Csonka-Magyarországon többek között s alighanem legfőképpen az teszi drágává, hogy a pénz sok kézen megy át, míg a hitelkérőhöz eljut. A nagybankok visszszámítolási alapon leadnak valamennyi pénzt a vidéki középbanknak, az tovább adja kisebbeknek, a kisbank aztán hallatlanul megdrágítva a falusi zugbankoknak, így nem csoda, ha a falusi kisember 18-20%-ot fizet azért a pénzért, amelyet a budapesti nagybank 5%-ért kap a jegybanktól. Az első lépés hiteléletünk decentralizálására az volna, ha a Nemzeti Bank céltudatosan törekednék arra, hogy minél több pénz folyjon szét az ország termelő érhálózatába a vidéki erős pénzüzetek közvetlen zsíróján át s ekként a falusi lakosság is olcsóbb banki pénzhez juthasson. De ezenkívül szükség van a Nemzeti Bank törvényének olyan irányú módosítására is, hogy a jegybank által kihelyezett közvetlen kölcsönöknek a fele mezőgazdasági kölcsön, a rendes kereskedelmi váltónál hosszabb lejáratú 6-9 hónapos gazdaváltók útján jusson nemcsak a nagyobb gazdák, hanem hitelképes erős szövetkezetek vagy szövetkezeti központok révén a kisgazdák kezére is.

A Magyar Nemzeti Bank üzletkötési és átutalási forgalma, valamint különösen az értékpapírokra nyújtandó kölcsönök körül követett eljárása mentesítendő a jelenlegi bürokratikus formáktól. A bank van az összességért és nem fordítva.

*Községi takarékpénztárak.*

126. A mezőgazdasági hitel kérdésének gyökere mégis ott van, hogy amint a nagyvárosi ember rendelkezésére állanak hitelígyényei kielégítésére a legkülön-

bőzőbb pénzüzetek, akként legyen meg a falubi és kisvárosi embernek is a maga helyi és kisvárosi pénzüzete, olyan, amelynek vezetősége könnyűszerrel és igazságosan bírálhassa el a koicsontkérő hitelképességet. A falusi és kisvárosi kisember hitelképessége pedig legtöbbször nem is vagyonkájában, hanem becsületességében, munkaerejében és szorgalmában van. Viszont a falu pénzüzete nem lehet a mai zugbank, amely semmi tőkeerővel nem rendelkezik, hanem a nagyvárosi bankoktól függve, onnan kapva a pénzt, uzsorakölcsönöket osztogat s könnyedén bukik, közben elherdálja egy szegény kis falu minden pénzecskéjét. A kisemberek hitelintézetének biztosabb talajon kell állnia, mint a nagybankoknak, csak így adhat olcsó kiskölcsönöket, üzletmenetében pedig nem tűrhető a legkisebb kockázat sem, tehát csak a legszigorúbb értelemben vett takarékpénztári hitelüzletekkel foglalkozhat és minden drága igazgatóság nélkül a legkevesebbre szorított adminisztrációval lássa el feladatát. Mindez a feltétel együtt legtökéletesebben a hivatszerűen berendezett, a község egész vagyonával és területével fedezett, megbukhatatlan községi takarékpénztárak rendszerében van meg. Arra kell tehát törekedni, hogy egyelőre a nagyobb községekben, azután minden községben alakuljon a községi igazgatás szociális és gazdasági kiegészítéseként a községi s esetleg a járási székhelyeken a járási takarékpénztár, a község szegényebb lakossága rendes kisebb hiteligényeinek kielégítésére.

#### *Hitelszövetkezetek.*

127. A falu és kisváros mezőgazdasági hiteléletének másik alapvető intézménye a hitelszövetkezet, mely főleg a termelő, értékesítő és fogyasztási szövetkezetek tőkével való ellátására és a szövetkezetek életében résztvevő lakosság hiteligényeinek kielégítésére hivatott. A községi takarékpénztár és a hitelszövetkezet együtt le kell, hogy bonyolítsa a falu lakossága mindennapi hitelszükségletének nagyobbik részét, amint ez például Németországban már évtizedek óta így van.

A magántőke-alapította pénzüzetek üzletkörét ma, amikor tőkehiány miatt amúgy sem tudnak minden jogos hitelígyényt kielégíteni, ez nem érinti, sőt felszabadítja őket a mezőgazdaság beruházási, csak formájában rövidlejárátú, a valóságban hosszú időre szóló kölcsöneitől. A vidéki nagyobb pénzüzetek minden erejüket és egész kezdeményező képességüket a mozgékonyabb termész- és kivitelfinanszírozás, ipar és kereskedelem szolgálatába állíthatják.

*A jelzáloglevél-kibocsátás új rendezése.*

128. A jelzáloglevél-kibocsátás joga egyetlen nagy, az állam tekintélyével és teljes támogatásával megerősített agrárius hitelintézet számára biztosítandó, hogy ezen a monopóliumon keresztül legalább egy agrárius nagybankja fejlődhessen ki az országnak, szemben a túlnyomórészt ipari, kereskedelmi érdekelttségű többi nagybankkal. Viszont a jelzálogos kölcsönök adásának kötelessége a hitelintézetek között az újjászervezendő Pénzüzeti Központ által kontingentálandó. Jelzálogkibocsátó nagy agrárius pénzüzettelé kifejleszthető akár a Magyar Földhitelintézet, akár ennek más agrárjellegű pénzüzetekkel való egyesítéséből és átszervezéséből keletkező új intézet.

*A föld terheinek ideiglenes rendezése.*

129. A mezőgazdasági hitel végleges rendezéséig, a végzetes földinfláció megakasztására, a törpe-, kis- és középirtokos rétegek megmentésére, villámgyors törvényhozási és kormányzati intézkedések szükségesek, a szerves reformokat megelőzők. Ezeket az átmeneti életmentő intézkedéseket a következőkben lehetne összefoglalni:

a) Minden árverés 1000 holdnál nem nagyobb irtokra azonnal felfüggesztendő.

b) Hites revizorokkal alaposan átvizsgálandók a földirtok adósságai s az uzsoraszerű kölcsönök az

igazságos és tisztességes inerteig törvényhozásilag törlendők.

c) Az uzorakölcsönbnek e lecsökkentés után maradt részei az állam részéről államkötvényekkel fizetendők ki.

d) A nem banktartozások közül az iparcikkek, főleg gépek vásárlásából származó adósságok átvizsgálandók s a túlzott vámokból, kiegyensúlyozatlan árviszonyokból adódó áruuzsora földpusztító hatásának ellensúlyozására az állam ezzel megbízott szervei a hitelezőkkel igazságos és méltányos kényszer-egyezséget kössenek.

e) Az állam 10 holdon alul engedje el a hátralékos földadót és minden más hátralékos közterhet, 100 holdon alul pedig mérsékelje azokat.

f) Az ezek után megmaradó földterhek törlesztése tekintetében 500 holdon alul ideiglenes könnyítéseket eszközöljön ki.

### *Mezőgazdasági szakoktatás.*

130. Mezőgazdaságunk, főleg a kis- és középbirtok gazdasági elmaradottságának egyik legfőbb oka gazdáink korszerű szakismereteinek nagy hiányossága. Sem iskolai rendszerünk, sem a gazdasági élet mai berendezettsége nem alkalmas erre a nevelő munkára. Ezért mindkét téren gyökeres változások keltenek:

a) Egész elemi, közép- és felsőiskolai rendszerünkön élesen kell végigvonulnia a termő magyar föld iránt való meleg szeretetnek, sokoldalú érdeklődésnek, az életadó magyar földről, annak műveléséről szóló, kiváló szakemberek válogatta korszerű gazdasági anyag ismertetésének s az ország agrárius jellegének.

b) Az elemi iskoláknak faluhelyen és kisebb városokban az 5. és 6. osztályban megfelelő mezőgazdasági anyag beillesztésével erős agrárius színezet adandó.

c) A falusi ismétlőiskolák a mai városi gazdasági ismétlőiskola mintájára mindenütt mezőgazdasági

irányú ismétlőiskolákká alakítandók át. A 8 osztályú elemi iskola bevezetésével pedig a két felső osztály alakítandó gazdasági jellegű, főleg mezőgazdasági elméleti és gyakorlati anyagú iskolává.

d) A polgári iskolák az általános műveltséghez tartozó anyagon kívül a mostaninál sokkal gazdagabb általános gazdasági és vagylagosan mezőgazdasági, illetőleg ipari és kereskedelmi elméleti és gyakorlati anyag beillesztésével gyökeresen átalakítandók, addig is, míg helyüket egészen el nem foglalja a 8 osztályos elemi iskola felső négy osztálya.

e) A mostani földművesiskolák korszerűen a mezőgazdasági jellegűvé átépített polgári, majd a 8 osztályos elemi iskolákba fokozatosan beolvasztandók.

f) A polgári iskolák 4 osztályának kiegészítéseként felállított 4 osztályos felső mezőgazdasági iskolák mindenütt, ahol csak lehet, kiépítendők s majdan a 8 osztályos elemi iskolák rendszeréhez csatolandók.

g) A falusi elemi iskolák és a mezőgazdasági ismétlőiskolák mellé mindenütt, a városokban pedig ott, ahol erre lehetőség nyílik, valamint a mezőgazdasági jellegű polgári iskolák mellé a birtokreform során kertek és kis mintagazdaságok szervezendők, ahol a gyermekek korukkal növekvő mértékben gyakorlati oktatásban részesülhessenek, sőt a földművelő munkában is, inkább játékszerűen, részt vehessenek. Ez iskolai mintagazdaságok felszerelése, munkába állítása és felügyelete a birtokreformmal beállítandó gazdasági oktatók feladata volna. Ezek a kis iskolai mintagazdaságok megfelelő „könyvtárral és kis kísérleti műhellyel látandók el.

h) A szorosan mezőgazdasági szakoktatás egységes rendszerbe szedendő s az általános népnevelés rendszerébe illesztett mezőgazdasági oktatási anyaggal összhangba hozandó.

i) A gazdasági egyetemen a szikjavítás s a legfontosabb mezőgazdasági tudományágak számára tanszékek állítandók.

j) A mezőgazdasági szakegyesületek és felsőbb alakulataik, valamint a szövetkezetek és szövetkezeti



középpontok vannak arra hivatva elsősorban a gazdasági intézmények közül, hogy az iskolák mezőgazdasági nevelőmunkáját gazdag tapasztalataik révén eleven energiává segítsenek felváltani, úgy a szakegyséletek, mint a szövetkezetek hivatásszerűen és kötelességszerűen foglalkozzanak tagjaik elméleti és gyakorlati gazdasági továbbképzésével, tanfolyamokat, előadásokat szervezzenek, könyvtárakat és olvasótermeket rendezzenek be.

*A föld- és gazdaellenes front letörése.*

131. 1867 óta a ferdén és kényszeredetten fejlődött, kezdettől fogva beteg, minden porcikájában idegen szellemű hazai kapitalizmus kibontakozásával párhuzamosan a magyar állam gazdaságpolitikája elmentéses látszatok mellett is élesen agrárellenesre fordult. Ezt az agrárellenességet csak jól-rosszul leplezte az Ausztriával való vámközösség külső helyzeti előnye és az agrárius gondolatot magának kisajátító nagybirtok további gazdasági és politikai virágzása, meg a többé-kevésbé mégis rendelkezésére álló hitel, mely a nagybirtoknál mindig olcsóbb volt, mint a kiscgazdával szemben; sőt még az agrárellenes gazdaságpolitikából eredő veszteségeit is jórészt visszaszerzte a nagybirtok azzal, hogy részt kért és vett a banki és nagyipari fronton nem annyira a munkából, mint inkább annak hasznából, mindenféle igazgatósági tagságokon és elnökségeken keresztül. Annál inkább pusztult s jórészt elpusztult a középbirtok és elnyomorodott a kisbirtokosság. A magyar mammutbirtok nemcsak társadalmi és nemzeti kötelezettségeit felelte teljesen ebben a korszakban, semmit sem akarván vállalni önként azokból a közfeladatokból, melyeknek betöltésére teremtődött egykor a rendi világban, de a legrútabban el is árulta az agrárius gondolatot. S mint az agrárius érdekképviseltek mozgatója, mindig kész volt alibit bizonyítani az agrárellenes birtokpolitika számára. Tehát valójában segített az agrárellenes gazdaságpolitika és tőkésfront felépítésében és megerősítésében.

132. Ezt a földellenes gazdaságpolitikát és nagytőkés frontot előbb széjjel kell verni, hogy más világ következhesen utána. E széttörendő földellenes hatalmi összefogás megnyilvánulásai: a bankdiktatúra, a mezőgazdasági és ipari termévények között tántogó árszakadék, a bankipar túltengése, a kartelgarázdálkodás, az agrárellenes ipari rablóvámvédelem, a földellenes, lehetőleg minden terhet a földre visszahárító adópolitika, a földet uzsorakamattal és hitelnincstelenséggel szorongató hitelrendszer. Mind e betegségek közül egyeseket szervezeti reformokkal kell gyógyítani: a bankok alól hitelszervezeti reformokkal s a falu gazdasági — érdekképviselői és szövetkezeti — megszervezésével kihúzni a „vidék” talaját, a bankipart szervezeti reformokkal kivenni a nagybankok karmaiból, az ipari és mezőgazdasági, a mezőgazdasági és kereskedelmi árszínvonalat sokágú, főleg a mezőgazdasági érdekképviselők túlnyomósága révén szervezeti reformokkal kiegyensúlyozni, a mezőgazdaság számára szervezeti reformokkal biztosítani a most másfelé elvont hiteltőkét, az adóegyenlőtlenséget szervezeti reformokkal egyenlíteni ki stb. De vannak agrárellenes merényletek, melyeket egyszerűen hatalmi szóval kell megsemmisíteni. Ilyen elsősorban a kartelgarázdálkodás és a mai ipari vámpolitika. Csak olyan kartelt szabad megtűrni, amely valóban nemzetgazdasági vagy világgazdasági szükségletekből fakad s amelyet éppen ezért az ország érdekképviselői szervei a munkaadó és munkavállaló oldalon egyaránt jóváhagynak. Minden más kartel irgalmatlanul elpusztítandó s a tilalom nyílt vagy burkolt áthágói kétszeres vagy háromszoros adóval sújtandók. A földpusztító ipari vámokat gyökeres revízió alá kell vonni és a természetes verseny lehetőségének színvonaláig leszállítani a vámtarifákat általában, a gyökértelen, mesterkélt kupónipartól pedig megvonni minden vámvédelmet. A felpeszdlő mezőgazdasági és mezőgazdasági-ipari termelés sokszorta több munkáskezet tudna foglalkoztatni, mint a kényszeredett, protekciós melegházi gyáripár.

A vámok — ipariak és mezőgazdaságiak — csak

egyetlen célt szolgálhatnak: az egész nemzeti termelés védelmét. Ha tehát valamely gyökértelen iparág vámvédelme más, értékesebb, nemzeti szempontból fontosabb termelési ágnek úgy árt, hogy a kár nagyobb a nyereségnél: el vele! Főleg lehetetlen, hogy a vámvédelem csak jogosulatlan áremelés ürügyül használtassék, a termelés látható erősítése helyett. Ezenkívül a vámvédelemnek széles dunavölgyi méretű magyar gazdasági horizontba kell beleilleszkednie.

### **A föld és a tőke mai függőségi viszonyának megfordítása.**

133. Nyilvánvaló, hogy 1867 óta a magyar föld, annak minden kicsi vagy nagy birtokalakulata, bizonyos mértékig még a mammutbirtokok is, a szervezett nagytőke függvényévé, kiszolgálóivá nyomorodtak. Sokkal inkább, mint bárhol a nálunk kapitalistább nyugaton. Ezt a természetellenes, káros, a nemzet zömére és a nemzeti termelésre pusztító hatású állapotot minden rendelkezésre álló eszközzel meg kell változtatni, a termelőosztályok és termelőágak természetes és helyes egyensúlyának helyreállításával. Ez az egyensúly pedig a magyar mezőgazdaság s a mezőn gazdálkodó lakosság roppant számánál, gyökeres, őseredetis rengeteg lefojtott emberértéket rejtő magyarságánál, nemzeti jelentőségénél fogva nem lehet más, mint lényegében a fordítottja a magyar föld és a hazai tőke mostani viszonyának: a tőke függősége a földtől, banknak, iparnak, kereskedelemnek a mezőgazdasággal szemben való függvényszerű viszonya.

## Ipari és kereskedelmi politika.

*Észszerű iparpártolás; törekvés az önellátásra; a dunai és baráti államokra alapozott külkereskedelmi politika.*

134. A legnagyobb bűn volna a nemzet és a nemzeti termelés ellen úgy állani bosszút a hatvanhetes korszak s a jelen agrárellenes gazdaságpolitikájáért, hogy most aztán elpusztítsuk vagy pusztulni hagyjuk az ország gyáripárát; vagy a mai földrontó ipari vámkért, hogy most meg a földig leromboljunk minden vámhatárt. Egy ország gazdasági önellátása olyan nagy és örök nemzeti érdek, hogy annak a józan lehetőség keretei között való megteremtéséről még Csonka-Magyarország sem mondhat le büntetlenül. Nemcsak az ország külpolitikai függetlensége szempontjából fontos ez az önellátásra való törekvés, hanem tisztán gazdasági okokból is: nyilvánvalóan több értéket termel egy olyan ország, amely mezőgazdasági és egyéb nyerstermékeit feldolgozva viszi a piacra, látja el a hazai szükségleteket s szállítja ki a fölösleget külföldre, mintha megrekedne a mezőgazdasági termelésben s legfeljebb a mezőgazdasági ipart tűrné meg. De szociális szempontból is életérdeke a nemzetnek, hogy a nagyértékűvé fejlődött magyar ipari munkásság a beléidegződött ipari munkánál maradjon, kivándorlásra ne kényszerüljön; művelődési szempontból pedig, hogy minél sokoldalúbb, változatosabb, az értékeket mindenfelől könnyen fölvető és kifejleszteti, fölhasználni tudó, nagyvonalú magyar városi élet is kibontakozhasson a megerősített és kitermelt falu mellett. Az életnek ez a teljessége, amely elképzelhetetlen modern ipar és elsősorban gyáripár nélkül, egyaránt érdeke minden néprétegnek, osztálynak és foglalkozási ágnak, a föld népének is, az egészséges kölcsönhatások nagy általános emberi jelentősége mellett már a fogyasztóképesség emelkedése révén is. De hiszen az iparosodás a mezőgazdaság fejlődésének is egyik alapvető feltétele.

135. Az iparpártolás tehát a jövő nemzeti gazdaságpolitikának is változhatatlan céltűzése. Csak a megoldási formája kell, hogy gyökeresen más legyen, mint idáig volt.

a) Az iparpártolás soha és semmiképpen nem mehet a még előbbrevaló mezőgazdaság rovására.

b) Az iparvédelem nem lehet pusztán bank és egyéb magánérdek és nyereségvágy kiszolgálója, nem igazodhat a magánérdek szeszélyei szerint. Hanem a nemzeti gazdaságpolitikának kell megszabnia, melyek azok az iparágak, amelyek

hónvédelmi, közegészségügyi vagy egyéb fontos nemzeti érdekből még veszteséggel is megszervezendők és fenntartandók;

hazai termésű vagy szövetségi politikával biztosított nyersanyagokat dolgoznak föl s e mellett a nemzeti önellátás szempontjából számottevő valóságos nemzeti szükségleteket elégítenek ki, tehát fölívírágoztatásuk lehető is, természetes is, nemzeti szempontból fontos is.

Csak ez a kétféle ipar nyerheti el az állam (és a társadalom) rendszeres védelmét. Minden olyan iparág, amely a nagy nemzeti gazdaságpolitikába bele nem illeszthető, amelyet eddig is tisztán csak *sa* állam kedvezései tartottak rendesen nagyon rövidre szabott életben, kímélet nélkül lebontandók, illetőleg prédájául dobandók a szabad világvverseny-Biek. Különösen azok az iparágak, melyek nem foglalkoztatnak sok munkáskezet és csak ^útjában állanak a tömegek olcsóbb élmezésének, ruházkozásának, lakásának, általában a tömegek elsőrendű életszükségletei jobb és olcsóbb kielégítésének, vagy a mezőgazdaságnak.

c) Semmiféle ipari vámvédelem nem fajulhat burkolt monopóliummá, nem emelkedhet a versenyképesség biztosításának józan mértéke fölé. A mai ipari vámok egyfelől az árak aránytalan és jogosulatlan emelésére csábítanak s nyomorgatják a gazdát, a városi és falusi fogyasztót, másfelől a monopólium árnyékában nem serkentik a termelés tökéletesítésére és olcsóbbítására a gyárat. A nélkülözhetetlen mező-

gazdasági és ipari üzemanyagok vámjának mérséklését a luxuscikkek vámjának emelésével kell kiegyensúlyozni.

d) Az igazságos és korszerű iparvédelem, szemben a kezdetleges rablóvamos rendszerrel, mely a protekció és korrupció melegágya, minden magyar állampolgár számára egyenlően, az ipari termelés általános feltételeit kell, hogy megalapozza vagy megkönnyítse. Az iparpártolás alapformája pedig az olcsó hitel és az adókedvezmény legyen.

e) Az iparágak közül a fenti keretekben elsősorban azok veendőik állami védelembe, melyek a mezőgazdaság termelvényeit dolgozzák fel.

f) A csonka ország gazdasági önellátásának természetes hiányait egyfelől egy céltudatos dunavölgyi, másfelől egy épp ilyen céltudatos szövetségi külkereskedelmi politikával kell kiegészíteni. Másszóval: behozatalunk és kivitelünk elsősorban vagy abban a keretben mozogjon, amelyet szövetségi külpolitikánk nyújt baráti országok területén, hogy így ne legyünk ellenségeink felől gazdaságilag függőségbe hozhatók és szorongathatók; vagy azt a célt szolgálja, hogy erősítse a dunai nemzetek és országok vagy országrészek gazdasági összetartozandóságának tudatát és tényét. A dunai és a baráti országokkal szemben az előzékenység legyen gazdasági külpolitikánk vezérszólamá, más országokká] szemben a szigorú viszonság és szükség esetén az erőteüjes visszatolás. A könnyüszerrel és százféle alakban meghamisítható és kijátszható „legtöbb kedvezmény” elvére alapozott mai együgyü és gyámoltalan, de egyúttal a nagyipari, bank- és kartelérdekeltségek által rángatott külkereskedelmi politikánkkal gyökeresen szakítani kell. A dunai államok felé vámpolitikánk messzebbmeno célja a vámhatárok lebontása legyen.

*Racionalizálás, munkabérek.*

136. A jogos és elfogadható racionalizálásnak csak egyetlen célja lehet: az ipari termelés tökéletesítése, olcsósítása, versenyképességének növelése, de semmi esetre sem munkáselbocsátás. Egy olyan szerencsétlen helyzetben lévő, megcsonkított, munkanélküliséggel sújtott országban s olyan nyomorúságos munkabérral dolgoztató, a kizsákmányolásnak annyi lehetőségét nyújtó gazdálkodási rendszerben, mint a miénk ma, a munkabérleszállítást és munkáselbocsátást egyszerűen törölni kell a gazdasági szótárból. A legfőbb gazdasági és nemcsak szociális cél: minden magyar állampolgár létminimumának biztosítása, ezért az okos és nagyvonalú nemzeti gazdaságpolitikának: mindig legyenek egyéb eszközei is a gyár-  
ipar nehézségeinek leküzdésére, mint a munkáselbocsátás és munkabérleszállítás. Legalább addig, míg végképpen helyre nem áll a termelés rendjének belső harmóniája, amikor a munkabérleszállítás már csak az egyetemes olcsóbbodásnak, illetőleg a pénz általános vásárlóképesége emelkedésének lehet a külső kifejeződése. A helyes racionalizálás egyik legfontosabb kérdése az egyes iparágaknak lehetőleg a nyersanyagforrások közelébe való kitelepítése. Ezt a folyamatot az átmeneti időszakban finanszírozza az állam, vagy az államilag támogatott hitelintézmények, mint a P. K. és O. K. H. Ugyanezek az intézmények legyenek kötelesek közbelépni, ha valamely iparág átmenetileg értékesítési nehézségekbe kerül, vagy racionalizálást és tökéletesítést célzó átalakulások miatt időlegesen nem tudná munkásait foglalkoztatni. A segítség módja az is lehet, hogy a munka nélkül maradókat valamely közmunka elvégzésére, mint út-, vagy hídépítés, csatornázás stb., csoportosan, megfelelő időre alkalmazza. Ez az átmeneti alkalmazás lehetőleg olyan legyen, hogy a fizikai munkásokkal együtt a műszaki és irodai alkalmazottak is foglalkoztatáshoz jussanak.

137. A munkabérek tekintetében, ha Csonka-Magyarország nem is teheti magáévá Fordnak Ame-

rika testére szabott maximális bérrendszerét, azt az egészséges magot nekünk is hasznunkra kell fordítanunk a fordí rendszerből, hogy a lehető legkisebb munkabérral való dolgozás a legrosszabb iparpolitika nemcsak a munkásság, hanem a tőke szempontjából is, a mai bonyolult gazdasági viszonyok között. A XIX. század elején és derekán a szocializmus hőskorában dolgozhatott az angol gyáros s általában az akkor induló nyugati gyáripar a nyomor szélső határára szorított munkabérekkel (amiből azután Lassalle a maga vas bér törvényét Jevetzte), mert nem a belső fogyasztásra, hanem kivitelre dolgozott elsősorban, hiszen akkor még a kevés gyár monopóliumhelyzetben volt: az egész Föld szükségletei számára dolgozhatott. Ma azonban, mikor minden ország főleg a belső szükségleteit akarja iparával fedezni és csak a fölösleget viszi külföldi piacokra, amikor már Nagy-Britannia is a birodalmi önellátás gondolatát készül megvalósítani, a szegény kis Csonka-Magyarország szinte minden más országnál inkább kell, hogy elsősorban a saját fogyasztói számára termeljen. De akkor az ipar virágzására döntőfontosságú, hogy a szükségleteit és igényeit gyorsan és könnyen emelni kész munkásság tömegei minél több iparcikkeket tudjanak fogyasztani is, ne csak termelni, azaz tisztességes megélhetésüket, családjuk felnevelését munkabérük biztosítani tudja. Ezért az árak, bérek és jövedelmek elkövetkezendő arányosításánál a helyes kezdet éppen könnyűségénél fogva az ipari munkabéreknek a drágulással, az általános létfeltételekkel, a töfcéiS nyereségek, igazgatói fizetések és jövedelmek emelkedő tendenciáival való összehangolása, helyegébben a túlzott és jogosulatlan nyereségek és jövedelmek rovására való kiegyensúlyozása. Lehetetlen, íhogy minden állami támogatás., minden vámnyújtotta áremelés millió pengői feneketlen igazgatósági és többség-részvényesi zsebekbe vándoroljanak s abból következetesen semmi se jusson a munkásságnak és a gyári tisztviselőknek. Az érzéketlenségében anymyira rövidlátó, sőt öncsonkító hazai tőkének fel kell



fedeznie s meg íkell becsülnie — a nemzeti gazdaságpolitikának hathatós noszogatására és felügyelete mellett, ha kell kényszerével — a munkásban a fojgyasztót.

*A gyáripár a szociálpolitika, a föld és a honvédelem szolgálatában.*

138. A gyáripárnak a nemzeti gazdaságpolitika érvény re jutása során fel kell készülnie faa,gy szabású közművekre, földmunkákra, híd- és vasútépítésekre, víziutak szabályozására, kiépítésére, csatornázásokra, nagyarányú szikjavításra és egy a mainál sokkal tökéletesebb, tehát több ipari fölszereléssel dolgozó földművelésre. A gyáripárnak a magya,r föld érdekeibe és szükségleteibe való fokozott bekapcsolódásával, nélkülözhetetlenségének bizonyításával kell fedtetnie a hatvanhetes és konszolidációs korszak agrárelenes egyoldalúságait és bűneit.

139. A gyáripárnak be kell rendezkednie egy nagyszabású szociálpolitika szolgálatára is és a vállalkozó tőkét elsősorban az élelmezés és a ruházkozás olcsóbbá tételére és minél több és tökéletesebb olcsó lakás építésére biztatnia és segítenie. Az új falvak kiépülésével, a régiek továbbépítésével, az egészségtelen viskók pótlásával rengeteg fejlődési lehetőség nyílik szinte minden iparág számára.

140. A gyáripárnak a honvédelmi szükségletek minél tökéletesebb kiszolgálására is céltudatosan be kell rendezkednie. Stratégiai útépítkezések, erődítési munkák, tökéletes fegyvergyártás, hajó- és — egyelőre csak kereskedelmi — repülőgyártás: egy-egy «rös vezértől! lehet a magyar ipar jövendő szárnyalásában.

141. A gyáripárnak — mihelyt megtalálta egészséges fejlődésének új lehetőségeit a magyar földdel és a nemzet egyéb életérdekeivel való Szerves összekapcsolódásában — a modern ipar nyugtalan, rugalmas, minden életrezenést felfolgo és felhasználó mérész vállalkozó szellemét ki kell vinnie szerte az or-

szágra s a kisvárosok és falvak mai renyhe csendjét, túlzott konzervatívságra és maradiságra hajló fül-iedtségét az élet ütemével kelj felvernien és beoltania. Megtalálnia a lelki kapcsolatot is a tisztán gazdaságiakon kívül a magyar földdel s annak őseréjű, csodálatos képességű áldott népévd.

*A kisipar megmentése és felvirágoztatása.*

142. Az utolsó 50 év egyetemes gazdaságtörténelme cáfolhatatlanul bizonyítja, ho/gy a marxizmus jóslatai közül tálán egy sem szenvedett teljesebb kudarcot, mint a kisipar sorsszerű pusztulásáról saóló. Igaz, hogy a gyáripar állandóan letördel valamit a kisipar területéből; viszont az is bizonyos, hogy a gyáripar terjeszkedése egy bizonyos határon mindig megáll. Az sem kétséges, hogy amit a gyáriparral szemben talán veszít a kisipar, azt mindig visszanyeri az élet folytonos gazdagodásával számára is nyíló új területekben és fejlődési lehetőségekben. A falusi mindennapi s távolbói elláthatatlan ipari szükségletek, a minőségi ipar, a hadiipar és az iparművészet megvívhatatlan faiai között a kisipar új vi,rágzástoak néz elébe. Aki a kisipart egy elmuló korszak ittrekedt maradványának tartja csupán, valójában elavult szocialista dogmák hatása alatt s azt képzeli, hogy a kisipar virágzása az elmaradottság jele, tehát káros, annak csak a német példát kell elébe tárnunk. A legkapítalistájbb, művelődésben és gazdasági fejlettségben előljáró Németbirodalomban 1907-ben az ipar területén 5,383.233 személy dolgozott kisüzemekben és csak 5,363.851 nagyüzemekben (3,688.838 személy középüzemekben), nagyipar és kisipar tehát körülbelül egyforma számú munkáskezet foglalkoztatott. A kisipar — főleg falusi részében — jórészt a mezőgazdaság függeléke, éppenséggel nem természetellenes tünet tehát, hogy Csonka-Magyarország ma is több mint 400.000 munkáskezet (ebből mester 141.000, segéd 181.000, más 81.000) foglalkoztat a kisiparban (1928) és csak 272.000-et a nagyipar-

ban, ebből napszámos 143.000, szakmunkás csak 83.000. Igaz ugyan, hogy a gyáripár lehetőségei jóval nagyobbak és korlátlanabbak, hazánkban is nagyobb arányú kibontakozási lehetőségei csíráznak, mint a kisiparnak, azzal mégis számolni kell, hogy a hazai kisipar keretei egészben véve a jövőben is megmaradnak, sőt tágíthatók és tágítandók is. Ez a mai értékes, jórészt a magyar paraszttal majdnem azonos lelkiségű, legtöbb hejyütt gyökeresen magyar kisiparosrétegünk pedig, mely igen szép, nemes, ősrégi hagyományokat is örökölt apáitól, nemcsak megmentendő az életnek, de új virágzásra segített. Mai szervezetlenségén és elhagyatottságán, melyet nem; cáfol, hanem bizonyít a sok csip-csup vicinális szervezet és álszövetség, segíteni fog a kisiparos érdekképviseletek gondos kiépítése és munkábaállítása, valamint a szövetkezeti együttműködés nagyobb arányú meghonosítása a kisipari termelésben. Az állami gazdaságpolitikának pedig főleg a kisipari hitelrendezés. és olcsó energiaszolgáltatás révén kell a kisipar segítségére sietnie. A kisipari hitel szervesen kapcsolódhat nagyban és, egészben a mező-gazdasági hitel forrásokba, a községi takarékpénztárak és hite^lszövetkezetek rendszerébe. A felújítandó vízi és villamos erőközpontoknak ugyanaz a jelentőségük lesz a magyar ikisiparra, mint ahogy valósággal megmentették a cefttrájék az utolsó három évtizedben a német kisipart.

143. A nagyvonalú nemzeti gazdaságpolitika iparvédelmét egész terjedelmében, köztük a vámvédelmet is, ki kéU terjeszteni az öiletíképes, értékes kisiparra; és a kisiparnak az egyetemes társadalmi és állami gazdaságpolitikában azt a súlyt, befolyást és jelentőséget kdl kikényszeríteni és biztosítani, első sorban a nagytőke gazdaságpolitikai túltengésének visszaszorításával, amely megilleti.

*A gyáripár függetlenítése a bankoktól.*

144. A magyar gyáripár eredendő betegsége, mely szervesen függ össze a hatvanhetes idők és a legutóbbi tíz év szerencsétlen gazdaságpolitikájával, hogy teljesen a túlnagyra hizlalt bankok hatalmába került. A dédelgetett bankok a hitel révén először függőségbe sodortájt, aztán érdekkörükbe vontak, végül tulajdonul megszerezték a részvénytársaságosított nagyobb vállalatokat, gyáripárunk túlnyomó többségét s benne éppen a legnagyobb és leghatalmasabb gyárakat. Nem kétséges, hogy ez az ál-lapot beteg, először azért, mert a szerencsétlen gyárvállalat kétféle, nagyszámú és rettenetesen pénzsóvár, világmértékkel mérve is túlzottan fizetett igazgatóságra s kétfajta — gyári és banki — részvényes zsebére kell hogy jöjessen; másodsor azért, mert így a bankszempontok, a finanszírozás és a kupónszempontok hatalmasodtak a gyárak fölé, ami az igazi ipari szempontok, a gyár fejlesztésének és tőkésítésének és az ipari életben a termelésre sem közömbös szociális szempontoknak háttérbeszorítására, elhalványulására vezetett. A bankárnak „jó” egy gyár, ha az megfelelően tejel a banknak, nincs érzéke a gyár igazi virágzásának feltételei iránt, a nyereségből alig hajlandó áldozatokat hozni a vállalat nagyobbítására és tőkésítésére, szeretet nincsen benne a vállalat iránt, amit az igazi iparos, a gyáros is éppúgy érez, mint a gazda földjével szemben; a munkás szükségletei és kívánságai sem hatnak rá olyan eleven erővel, mintha vállalat közvetlen vezetőire, e mellett a műszaki szempontokat is következetesen és ösztönösen alárendeli a kereskedelmi szempontoknak; ezért rendesen kereskedőt állít a vállalat élére, aki az ő kupónszerelmét könnyebben megérti, a mérnökig, a tisztviselőig, a munkásig nem ereszkedik le, mert neki elég a fiktív igazgatóságban egy-egy ülés, amelyen rendesen vefle egyvágású, nem iparos emberek, tárgyalnak többnyire ftem iparos ügyeket, kérdéseket Az 1920-as évek elején, az inflációs években, mikor a bankok tőkevagyoná semmivé zsugoro-

dott, betét és részvénytőke egyaránt, amikor csak az állami Jegyintézet ajándékképpen osztogatott papírpénze tartotta bennük a lelket, aránylag könnyen és részben operatív beavatkozásaal meg lehetett volna oldani a gyárpar függetlenítésének nagy kérdését. Ma már sokkal nehezebb és csak lassú, szerves építőmunkával lehetséges. Egyik eszköze ennek a fontos feladatnak a bankok hatalmának céltudatos körülnyírbálása, illetéktelen területekről kikényszerített bankszervezeti reformok útján való leszorításukkal; máelk eszköze a függetlön és gyökeresen magyar kösépipar céltudatos gazdaságpolitikai megerősítése. Az erős és független, talaján biztosan álló középipar, a bankoktól lassan leváló nagyipar egészség-es részeivel együtt olyan nagy gazdasági és tőkeeröt fog jelenteni, amely megfelelő nemzetgazdaságpolitikai támasztékkal önálló gyökeret fog tudni verni a magyar földben.

*A magyar kereskedelem új belső rendje.*

145. Egy országban, ahol az államhatalom a rendes nyugati polgári államtípus mértékénél is gyöngébb a kapitalizmus kinövéseivel szemben, ahol tehát a csalásnak ée mindenfajta kizsákmányolásnak a nyugati mértéknél is nagyobb szabadsága nyílik, ott természetes, hogy a kereskedelem is teje van súlyos betegségekkel. A magyar kereskedelem súlyos betegségei egyfelől az állam gyengességéből erednek, az állami ellenörzés hiányosságaiából, másfelől abból a szerencsétlen körülményből, hogy itt él velünk -egy olyan fajilag a magyarságtól teljesen idegen réteg, sőt évről-évre bevándorlás útján is szaporodik, amely egyszerűen nem hajlandó más foglalkozást üzni, mint a „kereskedelmet”. Tehát nem a tényleg fennálló szükségletek szabják meg a kereskedelem terjeszkedési határát, a kereskedők számát, hanem a mindenáron kereskedni kívánó tömegek keresnek, függetlenül a szükségletek mértékétől, kereskedelmi elhelyezkedést. Természetes, hogy ez a veszedelmes kereskedői infláció a termelő és fogyasztó közé

ékelődik, a felesleges láncoló, csak a drágaságot fokozó közvetítő kereskedelmet szaporítja.

146. Mindkét bajtól szabadulni kell: egyfelől kíméletlenül ki kell irtani ezt a fölösleges közvetítő kereskedelmet, másfelől meg kell erősíteni az állami ellenőrzést és a kereskedelmi visszaélések megtorlását. A fölösleges közvetítő kereskedelem letöréséhez az első elhatározó lépés a szövetkezeti mozgalom megizmosítása és a szövetkezeti hálózat kiépítése volna; a kereskedői visszaélések példatadó megtorlásának pedig a Kereskedelmi Törvény gyökeres reformja. A becsületes és nemzeti hivatást teljesítő kereskedelem számára mindkét rendszabály csak üdvös megkönnyebbülést ihozna. Az ilyen nem kívánatos elemektől megtisztogatott magyar kereskedelem fokozott gazdaságpolitikai védelemben részesítendő, elsősorban megfelelő s nem protekciós hitelben.

147. A magyar kereskedelem egy másik — az előbbiekkal összefüggő — alapvető hiányossága, hogy benne a magyar faj nagyon gyéren van képviselve, holott századokkal ezelőtt a magyar tőzsér közép Európaszerte ismert alakja volt az európai kereskedelmi világnak. A magyar kereskedelmet magyar szellemmel és magyar puritánsággal csak úgy lehet telíteni, ha benne a magyar faj elfoglalja az őt illető vezetőhelyet. A magyar kereskedelmi politikának céltudatosan kell keresnie az eszközöket a magyarság e nélkülözhetetlen térfoglalására a hazai kereskedelem világában. Ennek eszköze lenne az ifjúságnak kereskedőpályákra irányítása és ott tartása. Nem banki vagy részvénytársasági tisztviselőnek, hanem kereskedőinasnak és segédnek.

#### *Ipari és kereskedelmi szakoktatás.*

148. Az alsófokú ipari és kereskedelmi oktatás a 8 osztályos népiskolán (épül fel. Az iparos és kereskedő tanonciskolák népművelési jellege fokozatosan megszüntetendő és szakszerűségük fejlesztendő. Nemcsak az iparban, a kereskedelemben is szükséges az iparendély képesítéshez kötése. A kézműves-

iparosság szakképzettségének emelése szükségessé teszi a tanonciskolák 3-4 éves tanfolyamának kötelező elvégzését. A tanonciskolái oktatás a kor színvonalán álló szakképzést biztosítson az iparosifjúságnak. Szükséges minden nagyobb városban tanoncotthonok felállítása, hogy ezek elhelyezkedési lehetőséget nyújtsanak a falvak (tanyák) fiainak a városok gazdasági életében.

Ipari és kereskedelmi szaktanfolyamokat — állami ellenőrzés mellett — bárki nyithat. Minden módon meg kell könnyíteni az ipari és kereskedelmi szakképzés emelését.

A középfokú ipari és kereskedelmi szakoktatás gyakorlatias szellemben fejlesztendő. Itt is gondoskodni kell a magyarság fiainak a gazdasági pályákra való tereléséről s városi internátusokkal szakoktatásukról.

Az ipari és kereskedelmi szakoktatás óriási jelentősége messze túl nyúlik a kisiparon, mert valójában előiskolája a gyáripari szakmunkának. A német gyáripar rengeteget köszönhet tökéletes ipari és kereskedelmi alsó szakoktatásának. Az alsó ipari és kereskedelmi szakoktatás terén épűgy rengeteg a pótolni való hiány és sürgős a színvonal emelésének szüksége, mint az általános iskolázás terén az elemi iskolák körül.

### *Dunavölgyi kereskedelem.*

149. A magyar kereskedelem csak akkor válik legnagyobb, valóban történelmi méretű feladatának betöltésére alkalmatossá, ha fölösleges és káros élődsi elemeitől, melyek itthon és külföldön tekintélyét eddig olyan súlyosan csorbították, megszabadul s a inagyar földdel, annak szükségleteivel szorosabban összeforrvva magyar faji erőkkal megtelítkezik s a magyar puritán szellemben megújhódik. Ez a ropant kereskedelmi feladat: az egész dunavölgyi kereskedelemnek megszervezése és Budapestre való középpontosítása. Magyarországra földrajzi és nemzetközi helyzete rójja ezt az elháríthatatlan feladatot,

melyet helyette senki más — nemzet és ország — el nem láthat. A hatvanhetes múltban Bécs bitorolta e téren Budapest szerepét, most meg a trianoni csonkaság és a mai jórészt kényszerű, tízesztendős kisanantatos elzárkózás áll érvényesülése útjában. Mindamellet Csonka-Magyarország is kikerülhetetlen és megkerülhetetlen a középeurópai kereskedelmi forgalomban: erre épügy rá kell ébredjenek a kisanantant államai általában, mint közülük a dunavölgyiek, hogy előbb-utóbb meg kell találniok a dunai népek gazdasági — aztán politikai — összefogásának és együttműködésének útjait és módjait. Ez eszközök közül lényeges: a tranzitóvámok lehető teljes megszüntetése és a szabad raktárak. Már maga az ország csonkasága is szorítja a magyar kereskedővilágot a „nemzetközi” kereskedelemre, hiszen egyelőre Erdély, a Felvidék, a Bácska, Báánát és Horvátország is külföldre vált számunkra. A csonkaság idejét kell felhasználni arra, hogy a magyar gazdaságpolitika kereskedelmünket felszerelkezni és előkészíteni segítse erre a nagyszabású dunavölgyi vezető kereskedelmi szerepre, s Magyarország ne csak virágzó földművelő és iparos, de előkelő kereskedő országgá is fejlődhessen.

*A kereskedelem függetlensége; a falu kereskedelme.*

150. A bankuralom, a bankipari gazdaságpolitikai befolyás túltengése, a hiteléletnek Budapestre való túlzott koncentráltsága és a bankuzsora a magyar kereskedelem függetlenségét is aláásta. A jó és előnyös kölcsönlehetőségeket épügy csak a bankok érdekeltségébe tartozó, vagy a bankok különös kegyeit személyi és más okokból élvező kereskedelmi vállalatok kanalazzák le, mint az iparban. A hiteléletben túlságosan elharapózott protekciós szellem hátrányai természetesen a nagybankok vezetőihez sem vérségi, sem érdekszálakkal nem fűzött közép- és kiskereskedő réteget sújtják legjobban, elsősorban a falusi tősgyökeres magyar szatócsot, aki mindig nehezebben jut kölcsönhöz és egyéb segítséghez kereskedelmünk mai belső erőmegozlása mellett, mint a tegnap be-



vándorolt kis galíciai szipoly. A teljesen állami ellenőrzésnek meg kell szüntetnie az egyoldalú és a gazdasági fejlődésre rendkívül káros kedvezések rendszerét, rá kell irányítania a bankok köteles kölcsön-szolgáltatását arra a színmagyar kiskereskedő-rétegre is, amely a falvakban elsorvad a hitelnincstelenség és kölcsönuzsora hínárjában, holott neki kell kielégítenie a szövetkezetek oldalán a magyarság zömének kereskedelmi szükségleteit. A kétfajta, főleg falusi pénzügyintézet: a hitelszövetkezet és a községi takarékpénztár természetesen szintén meg kell tegye derekasan a magáét a falusi kereskedelem megtámasztására, függetlenségének megóvására vagy visszaszerzésére és az egész falu érdekében való felvirágoztatására.

## **Hitelpolitika.**

151. A mai magyar hitelrendszer súlyos szervei bajainak történelmi okai vannak. Az egyik: az ország nagy tökeszegénysége. Valamikor az Árpádok és az Anjouk, Hunyadiak alatt Magyarország egyike volt Európa legrendezettebb és leggazdagabb országainak. A tatárjárásból csodálatosan hamar kiépült az ország és IV. Béla szervező lángelméje s a magyarság hatalmas életlendülete csakhamar városok és falvak ezreivel építette tele újból a földült országot. A másfél százados török hódítás és a négy évszázados pusztító Habsburg-uralom, a nemzetnek szüntelen véres harcai hol a törökkel, hol a némettel, szegényítették úgy el az országot, hogy máig sem tudott erőre kapni. Ehhez a roppant arányú nép- és értékpusztításhoz járult Ausztriával való gazdasági és állami kapcsolatunk, melynek következménye volt, hogy ami érték el nem pusztult, amit a magyar újból és újból megtermelt, azt lefölte magának Bécs, mint a habsburgi birodalom hatalmi és gazdasági középpontja. A kegyelemdőfést aztán az ország gazdasági életének megadta a példátlanul rövidlátó, a nemzet nagy tömegeinek, a föld népének gazdasági érdekei iránt érzéketlen, henye, illúziók-

ban élő, látszatokra dolgozó magyar hatvanhetes politika, mely a népi erők kibontakozásából táplálkozó egészséges tőkeképződést nemcsak elő nem segítette, de egyenesen elfojtotta s minden erőt a pesti kirakatgazdálkodás szolgálatába állított. Ilyen alapokba, ilyen előzményekbe bocsátotta a maga szívós gyökeireit az a gazdasági bankuralom, melynek párját hiába keressük a kerek földgolyón. Szegény, kifosztott nép, kizsartolt föld, csonka ország, hárommillió magyar kivándorló túl a történelmi határokon pótolhatatlan vérvesztéseként a nemzetnek, fényes pesti kirakat, üres raktár, de gazdag bank: ezt hagyta ránk a dicső hatvanhetes „nemzeti virágzás kora”.

152. A forradalmak után, ipari vállalataik kivételével, elvesztették e hatalmas bankok minden vagyonukat, de a konszolidációs keresztény-keresztényen kiscgazda, földműves és polgári gazdaságpolitika mindent hiánytalanul visszaszerzett nekik. Még meg is tetézte elvesztett vagyonukat. Ma hatalmasabbak, jnint valaha, minden gazdasági baj és vakság nekik tejel, igazgatóik jövedelme a csonka országban s egy rettenetes gazdasági válság pusztításai közepette nagyobb, mint Nagy-Magyarország idején volt. Az ország évről-évre szegényedik, sodródik egy új katasztrófa felé, de a bankok ebből semmitsem éreznek, hacsak újabb és újabb gyarapodást nem. Kölcsönkihelyezé&eik túlnyomórésze saját vállalatainak jut és az érdekkörükbe vont iparnak, kereskedelemnek, nagybirtoknak. És csak közvetve, uzorakammattal súlyosbított morzsák az ország egyéb dolgozó társadalmának, főleg a „vidék”-nek. Az ország hitel nélkül, vagy uzorán teng, a mezőgazdaságnak csak zugbankok garasai jutnak. Más egészségesebb gazdasági életű országok hitelszövetkezetei és községi, körzeti takarékpénztárai, egészséges nagy vidéki pénzüintézetei itt a minden tőkét magukba nyelő nagybankok árnyékában nem tudtak kifejlődni. Viszont minden merénylet a fogyasztó vagy a gazda ellen a bankok ajtai mögött, vagy a bankok széles hátának védelme alatt történik. Az iparvállalatok vagy a bankokéi, vagy tőlük függenek: tehát a kartelek is a

bankok lelkiismeretét terhelik. A bank diktál a gazdasági életben, de szervezett erejével s a megengedett és meg nem engedett befolyások ezer csatornáján át parlamentnek és kormánynak is. Világos, hogy ez így nem maradhat, ez a mai csonka és egyszerre túlméretezett és kiegyensúlyozatlan hitelrendszer, melynek egyetlen jelentős tényezője egy csomó pesti nagybank, gyökeres és átfogó reformra szorul, hogy nemzeti hivatásának megfelelhessen. A hazai hitelszervezet — s vele az egész hitelélet — reformja a következő alapvető tételekben foglalható össze:

153. A bankoknak csupán hitelműveletekre szorítása, hogy gazdaságpolitikai eszközökkel eredeti hitelnyújtó hivatásuknak, melytől a bankszerűtlen üzletek túlságavatelével és pedig elsősorban gyárak megszerzésével, az egész nagyipar túlnyomó részének tárcájukba való gyömöszölésével, a saját vállalataiknak nyújtott túlzott, egyoldalú, a pénzt más, jogsultabb hitelgénylőktől elvonó hitelezéseikkel évtizedeken át letértek.

154. A nagybankoknak osztogatott különös állami kedvezmények, hitelmonopóliumok elvonása, köztük a jelzálog-kibocsátásé, amit egy újonnan szervezendő vagy átalakítandó nagy földbankra kell bízni.

155. A magyar bankok részvénytökejéből az idegen honos részvénytulajdonosok kizárása, illetőleg kizorítása, hogy az ország gazdaságpolitikai függetlensége e téren is csorbítatlan legyen. Viszont a külföldi tőke és az olcsóbb külföldi hitel kizárására irányuló bankpolitika, melyet a mai hivatalos gazdaságpolitika gyakran a bankok iránt való kedvezésből támogat, megghiúsítandó. A külföldi tőke áramlásának megfigyelése, ellenőrzése, esetleg káros beszivárgások megakasztása, a hazai tőke titkos utakon való külföldre szivárgásának megakadályozása független állami szervekre, elsőfokon a Nemzeti Bankra és a Pénzügyi Központ, másodfokon a pénzügyminiszterre és a törvényhozásra bízandó.

156. A Nemzeti Bank alapszabályainak átalakítása egy egyetemesebb nemzeti pénzügyi politika értel-

mében, melyben az ország minden része, minden nagy gazdasági életérdeke, a nagybankok mellett a kisebb, de egészséges vidéki pénzüzetek, a hitelszövetkezetek és községi takarékpénztárak központjai s a mezőgazdasági hiteligenyek mindenk fölött, a mainál sokkal kedvezőbb elbánáshoz jutnak.

157. A takarékoság erősítésére, a kistőkék megóvására és gyarapítására szolgálnak: a postatakarékpénztár, mely továbbfejlesztendő és a valószínűs takarékpénztárak, melyek e címet csak akkor viselhetik, a takarékpénztárakat illető kedvezményekben csak akkor részesülhetnek, ha szigorúan takarékpénztári üzletágakkal foglalkoznak. A burkolt uzsorával foglalkozó áltakarékpénztárak megrendszabályozandók.

158. A kisemberek hitelének rendszeres és olcsó kielégítésére szolgál a minél teljesebben kiépítendő hitelszövetkezeti és községi takarékpénztári hálózat; az utóbbi egyben a maga nagy biztosságánál fogva a falusi lakosság megtakarított tőkécskéinek legfőbb gyűjtője.

159. Az uzsoratörvény korszerű átalakítása és kíméletlen végrehajtása, a burkolt uzsorának letörése; benne megállapítása annak a legnagyobb különbözetnek, melyet egy-egy intézet a betéti és a visszszámítolási átlagos kamatláb fölött a kölcsönvevőkkel szemben érvényesíthet. A falusi uzsorának különös erővel és gonddal való kiirtása.

160. A Pénzüzeti Központnak az érdekképviseleti rendszer bevonásával való átépítése -az egész magyar hitelélet legfőbb állandó ellenőrző szervévé. Az új Pénzüzeti Központ azonban nem lehet mostani helyzetéhez hasonlóan egyes nagybankok közintézményi mázzal bevont érdekeltsége az állam pénzén, hanem a magánérdekek, a csoportérdekek, a bankérdekek és az egyetemes nemzeti érdek széles hatáskörű ellenőrző s állandó szabályok szerint működő kiegyenlítője, összehangolója a hiteléletnek az egyes termelőágak, termelő tényezők és osztályok között. Mint ilyen, legfőbb állandó tanács-

adó szerve a kormányzatnak és törvényhozásnak hitelszervezeti és hitelszükségleti kérdésekben. Elbírálja például szakszempontról, hogy a magyar hitelintézetek tőkeereje mekkora tőkét bocsáthatna rendelkezésére a magyar nemzeti gazdaságpolitikának a birtokreform vagy a szik javítás céljaira, vagy az elszakított területeken élő magyarság faji, művelődési, gazdasági erőinek megtámasztására stb. A Pénzügyi Központban a kormány és a Nemzeti Bank döntősúlyú képviselőket kapjanak.

## Adópolitika.

161. Minden egyéni vagy családi jövedelem, mely nem haladja meg a törvényben megállapított létminimumot, bármilyen — tisztességes — forrásból származék is, adómentes. Adómentes tehát az a föld- és háztulajdon is, melynek személyes használata, illetőleg jövedelme a tulajdonos egyéb jövedelmeivel együtt nem emelkedik a törvényes létminimum fölé. Szegénységi bizonyítványra csak az adómentes létminimum szabályszerű megállapítása nyújt jogalapot. A családfenntartók létminimuma természetesen magasabbra szabandó azokénál, akik csak önmagukról tartoznak gondoskodni.

162. Becsületes és erősen progresszív adórendszer, olyan mértékig, hogy a tőkeképződést és általában a becsületes és értékes munkával való vagyonszerzést ne tegye lehetetlenné, a külföldi tőkét pedig el ne riassza.

163. Egyszerű, könnyen megtanulható és lehetőleg könnyen ellenőrizhető, de szerves fölépítésű egységes adórendszer, igazságosan kiegyensúlyozott minden foglalkozási ág felé, szemben a föld mai igazságtalanul egyoldalú megterhelésével; gazdaságpolitikai és morális eszközökkel való megakadályozása az adó mai burkolt vagy nyílt áthárításának.

164. Súlyos társadalmi megbélyegzéssel és kemény meg-óriással alátámasztott adómorál.

165. Az adózás súlypontjának a jól kiépített jövedelmi adóra való helyezése, az adóalany- és adóalap bevalláson és tárgyi alapon való kijátszhatatlan megfogásával s az adóeltitkolás drákói büntetésével. A jövedéki adó behajtása előzetes számadások alapján bizonyos nagyvonalú kontingensek kereteiben történjék s a bevallások ellenőrzése körül jelentős szerep biztosítsák erős felelősség mellett a szakkegyesületeknek, illetve a szövetségeknek és osztály szövetségeknek, amelyek a legjobban ismerik tagjaik és az egyes érdekképviselői tagozatok jövedelmi viszonyait.

166. A szociáldemokraták dogmatikus alapon erőszakolt földérték-adójavaslatával szemben a földjáradékot sújtó földadó fenntartása, de a földadókataszter gyökeres és befolyásoktól mentes revíziójával.

167. A jövedelmi adó hézagainak s a háborús vagyon egész mostanáig elmaradt megadóztatásának pótlására mérsékelt progresszív vagyonadó, igazságosan megosztva az ingó és ingatlan vagyon között. A földadóval igazságosan összehangolt házadó, az egyetemes jövedelmi adórendszerbe szervesen beillesztett társulati és értékpapíradó. A részvénytársaságok mindenfajta tartaléka kihagyhatatlan része az adóalap egészének, a burkolt tartalékok pedig törvényesen eltörölendők és súlyosan büntetendők. A múltra nézve mérsékelt utólagos megadóztatás mellett amnesztia, a jövőre nézve pedig a nyereség egy részének kötelező tartalékolása.

168. A forgalmi adó fokozatos lebontása vagy lényeges korlátozása és igazságosabb, egységes fázisrendszerű felépítése. A fogyasztási adók megszüntetése az elsőrendű életszükségleteket szolgáló tömegfogyasztási cikkekre vonatkozólag, viszont erőteljesebb luxusadó.

169. A föld mai igazságtalan terheinek, köztük a középkor maradványainak, a közmunkával tságnak eltörlése s általában a föld és a földből élő rétegek adóinak és egyéb terheinek összhangbahozása az ipar, kereskedelem és a pénzvilág adóterheivel.

170. A kisvagyonot és a kisembert sújtó mindenféle illetékeknek, így a kisvagyon örökösödési illetékének is, lényeges leszállítása, az igazságos degresszió módján. A kölcsönt, különösen a kisember kölcsönét rendkívül megdrágító váltóürlapilleték eltörlése és a magánuzsora kiirtása a jogvédelem megtagadása révén.

171. Az adórendszer egyszerűsítésével a mainál sokkal egyszerűbb, egységesebb, gyorsabb, kevésbé vaskalapos (betúrágó) és bürokratikus, a modern szervezési elvek felhasználásával átépített adóigazgatás. Ennek az adóigazgatásnak — egyben az állami iogfőbb gazdasági felügyeletnek is — valósággal finom ideghálózata kell legyen a minden irányban, az egész állami és magángazdálkodásra kiterjesztett s a legkitünőbb és legbecsületesebb szakemberek bevonásával kiépítendő hites revizori intézmény. Olyan revizori rendszer, amely elől nem csapódnak be a nagybankok és nagyvállalatok ajtai, mint manapság. A revizorok helyesen elgondolt és tökéletesen teljesített működése uim jelentheti a becsületes ember, a valósággal termelő tőke zaklatását, ellenkezőleg, erősebb biztonságot fog hozni minden értékes gazdasági tényező számára, védelmet a magán- és közvagyonnak mindenféle bujkáló visszaélással szemben és rengeteg nemzeti tőkemegtakarítást.

## **Államháztartás.**

172. Világos, jól tagolt, áttekinthető állami költségvetés, mely egymástól elhatárolva tünteti fel az államgépezet üzemköltségeit s az ezek fedezésére rendelt bevételeket — a szorosan vett államigazgatást — a beruházásoktól, de a beruházások közül is külön az állami bevételek gyarapítására kötelezetteket és külön azokat, melyeknek haszna csak a dolgozó társadalmat illeti.

173. Az állami — részleteiben nem a nyilvánosságának szánt — vagyonkimutatásban is külön kell

választani az állami jövedelemszolgáltatásra kötelezett vagyontárgyakat a nem állami jövedelem szaporítása céljából létesített éktől. A terheknél pedig nagyon fontos és el nem hanyagolható szempont azok visszafizetési határideje, az állami vagyonki-mutatásnak tehát e szempont figyelembevételével kell adatait csoportosítania.

174. Az állam majdnem minden gazdasági pgban képviselve van, mint vállalkozó: a mezőgazdaságban állami birtokokkal, a bányászatban szénbányáival, a pénzvilágban a Postatakarékpénztárral, a Pénzinté-zeti Központtal, az Ipari Jelzálogintézettel, bizonyos mértékben a Nemzeti Bankkal, az O. K. H.-val, a biztosításban az Országos Társadalombiztosító Inté-zettel, az iparban a dohányjövédékkel, szeszgyárak-kal, a közlekedés terén az államvasutakkal, a keres-kedelem terén a postával, só jövédékkel, borpincék-kei, IBUSz-szal, fürdővállalatok terén Paráddal és Lillafüreddel, stb., stb.

Ezek a vállalkozások óriási tőkéket kezelnek, de soha nem közölnek mérleget, holott gazdaságos veze-tésük egyenesen elképzelhetetlen anélkül, hogy a felelős vezető ne tudja, mekkora tőkeérték van a kezén, annak mit kell jövedelmeznie. Úgy ezeknek a vállalkozásoknak, mint minden más közüzemnek a legszigorúbb gazdasági elvek alapján kell gazdál-kodniok; de a felsőbbrendű gazdaságpolitikai és szo-ciálpolitikai szempontok, melyek a posta és táviráda, vagy az államvasút, vagy az állami szénbánya, vas-gyár ár- és tarifapolitikáját kell, hogy irányítsák s melyek időnként — számszerűleg — az üzem rentabilitását is kockára tehetik, semmiképen sem té-vesztendő össze a rossz gazdálkodással.

A közüzemeknek a technikailag és gazdaságilag lehető tökéletes üzemvezetés mellett az igazságos és arányos munkabérekkel és tisztviselői fizetésekkel, valamint a mérsékelt haszonra beállított árakkal irá-nyítólag és kiegyenlítőleg kell hatniok az egész gaz-dasági életre, így különösen az állami széntermelés c\* vasipar áraival.



175. A sem magasabb államigazgatási, sem gazdaságpolitikai, sem szociálpolitikai szükségleteket nem jelentő közüzemek mielőbb lebontandók, mert csak az államkapitalizmus vagy államszocializmus betegségeit szaporítják, nehézségükkel csak terhei a közületeknek és a gazdasági élet friss ütemének, amellettl fölösleges kftnkurrenciát is jelentenek az egészséges magán- vagy szövetkezeti vállalkozással szemben.

176. Egyensúly az igazgatási ágak és szükségletek között, a feladatok és intézmények fontossága sorjában és az eddig elnyomott mezőgazdaság és falu szükségleteinek homloktérbe helyezése.

177. Az állami beruházások terén évtizedes, nagyvonalú program, az egész nemzet szellemi és gazdasági termelőerejének s nem érdekcsoportoknak vagy kivételes osztályoknak szolgálatában.

178. A tiszti és köztisztviselői fizetések igazságos rendezése az általános megélhetési viszonyok és árak arányában, a munkabérekkel is összhangban. A fölösleges állások fokozatos lebontása, a létminimumhoz közelálló alsó fizetési fokozatok emelésével, a túlzott magas fizetések csökkentésével, a nyugdíjak végleges rendezésével. Háromnegyed vagy teljes nyugdíjat élvező köz- vagy magántisztviselők köztisztviselői állásra nem alkalmazhatók; épp így nem lehet senkinek két köztisztviselői, vagy a köztisztviselői álláson kívül lényeges jövedelmet hozó magántisztviselői, részvénytársasági, szövetkezeti vagy közüzemi állása. Szigorú összeférhetlenségi törvény szabja meg a köztisztviselő és a törvényhozó, valamint a felelős kormány tagjainak viszonyát a magángazdasági vagy államgazdasági élethez. Köztisztviselőnek tekintendő ilyen vonatkozásban minden állami (megyei, városi, falusi) közüzem és olyan intézmény alkalmazottja, amely állami tőkével, jelentékeny állami betéttel és hitellel működik vagy törvényen alapuló kiváltsággal van felruházva (Magyar Nemzeti Bank, O. K. H., P. K., Ipari Jelzőlogintézet stb.) A közéleti visszaélések könyörtelen kiirtása.

179. Valamely intézményhez hivatalból kiküldött köztisztviselő ottani jövedelme nem lehet több köztisztviselői illetményeinek 25 százalékánál. Közüzemeknél, állami vagy köztőkét kezelő vagy törvényes kiváltsággal, garanciával működő intézményeknél legfeljebb egy vezetőnek lehet miniszteri és legfeljebb háromnak államtitkári fizetése. Az ezt meghaladó jövedelmet biztosító szerződések hatályukat veszítik. Közüzemeknél általában megszűnik a részvénytársasági forma, más közintézményeknél, ahol a részvénytársasági vagy szövetkezeti forma nem nélkülözhető, az igazgatóságok és felügyelőbizottságok együttes tantiemszerű jövedelme nem haladhatja meg a tiszta nyereség öt százalékát. Ha a vállalat veszteséges, először a vezetők illetményei szállítandók le. A hivatalból kiküldött köztisztviselő hozzá nem értése, vagy felületessége folytán lehetségessé vált károk és visszaélések esetén, de akkor is, ha az intézmény eredeti hivatásával összeférhetetlen ügyletekbe bocsátkozik, fegyelmi eljárással büntethető s köztisztviselői állásából is elmozdítható.

180. A közigazgatás korszerű racionalizálása s a bürokrácia lebontása nyomán a közigazgatási költségek nagymérvű csökkentése.

181. A hites revizori intézmény bevezetése az egész államigazgatás terén, a szakszerű és tökéletes pénzügyi ellenőrzés gyakorlására, a közéleti légkör fertőtlenítésére.

182. A költségvetési és zárszámadási jog szigorú betartása és az átháríthatatlan felelősség szellemének s az anyagi felelősség módozatainak a korszerűen elkülönített és összehangolt hatáskörök, valamint a tisztviselő pragmatika alapján való meghonosítása az államigazgatás egész területén.

183. A túlzott államosítással szakítva, minél több közfunkciónak áthárítása a társadalom gazdasági és művelődési kormányzatára, elsősorban az érdekképviseletekre, a társadalom és állam között kiépített új, szerves kapcsolat és egészséges munkamegosztás szellemében; ezzel az államigazgatás nagyarányú olcsóbbítása.

184. A közszállítások, közmunkák igazságos és arányos megosztása minden közvetítés kikapcsolásával, közvetlenül a termelés rétegei és ágai között, szigorúan az államérdeket minden irányban biztosító új közszállítási szabályok szerint, a visszaélések drákói megtorlása mellett. A szállítási versenytárgyalásoknál az írásbeli ajánlatok ismertetése után nyilvános, szóbeli árverés lfelelé, állami javak értékesítésénél, vagy bérbeadásánál felfelé.

## VIII.

# Államigazgatás.

185. A polgári államnak nemzeti állammá való átépítése jelenti:

a) az alkotmánynak a magyar nemzeti egyéniség és történelem szellemében korszerű eszközökkel való reformját, a tiszta népképviselői kamara és a magyar szellemben elgondolt érdekképviselői kamara felállításával;

b) az új, rendezett és érdekképviselői alapon újjászervezett társadalomnak a állammal való szerves összeépítését;

c) az államszerkezet és igazgatás racionalizálását.

Mindez az egész államigazgatás gyökeres reformját vonja maga után, illetőleg csak gyökeres igazgatási reformon keresztül valósítható meg.

186. Az államigazgatás reformjának fő elvei:

a) A nemzeti önkormányzat gondolatának történelmi szellemű és korszerű megvalósítása a köz-igazgatás egész területén a legkisebb tanyaközségtől a közigazgatás legfelsőbb törvényhozó testületi eleven és hatásos ellenőrzéséig. Ez a gyakorlatban elsősorban a falu és a Vármegye sokkal teljesebb önkormányzatát jelenti a mainál, a mostani városi önkormányzat mintájára.

b) A teljesebb önkormányzattól már önként következik az államigazgatási feladatok és szervezet magyar szellemű és észszerű decentralizálása; kiegyensúlyozott munkamegosztás az egyes igazgatási tagozatok és fokozatok között; község és vármegye intézkedési körének és hatalmának, anyagi alapjának és felelősségének kiszélesbülése, az igazgatási feladatok és szervek szerves egymásba kapcsolódása.

c) A falusi, járási, városi, vármegyei önkormányzati testületeknek felerészben népképviseleti, felerészben érdekképviseleti alapon való összeállítása az általános, egyenlő és titkos szavazati jog útján. A minél tökéletesebb értékkiválasztás szempontjából alaposan megvizsgálandó és meggondolandó, közvetlen szavazással történjék-e az önkormányzati testületek választása, avagy közvetett módszerrel, akként, hogy a falusi, járási és városi önkormányzatok választanak és küldenek a vármegyei testületet és aztán régi magyar módra a vármegyék az országosokat.

d) A középfokú szociális és művelődési igazgatás összpontosítása az újjáépített, megelevenedett és modern szellemmel telített demokratizált ősi vármegyében.

e) Az államigazgatás egyszerűsítése és gyorsítása a magyar történelmi egyéniségnek örökre idegen bürokratikus módszer helyett, a korszerű önkormányzati módszerek általánosítása és tökéletessége révén.

## Szociálpolitika.

### Általános elvek.

187. A szociálpolitika egészen ki kell hogy nőj jön különböző jótékonyági gyermekcipőiből. A helyes szociálpolitika elsősorban önvédelem: az egyén, a foglalkozási ág, az osztály szervezett önvédelme minden gazdasági és szellemi kizsákmányolás és elnyomás ellen; tehát elsősorban társadalmi funkció és csak másodsorban a nemzetrészek külön önvédelmeinek összehangolása, kiegyenlítése, ami már állami feladat. A nemzeti szociálpolitika alapvető elve: a nemzet minden tagja, apraja, nagyja a z egészért, a nemzet egyeteme pedig minden fiáért. A szervesen összefonódott társadalmi és állami szociálpolitika van arra hivatva, hogy minden csírázó magyar erő, minden megtermett magyar érték, minden születendő magzat és megszületett gyermek, minden dolgozni akaró magyar férfi és nő, minden elhanyagolt, védtelen és gyámoltalan szerencsétlen számára intézményesen helyet, napot, levegőt és kenyert, sőt tisztességes megélhetést vívjon ki; a munka kizsákmányolásának, a gyengeség és védtelenség kihasználásának szellemét és eszközeit kiirtsa, a megtörtént kizsákmányolás megtorlását előkészítse, a néppusztító szélsőségeket szegénységben és gazdagságban, nélkülözésben és tobzódásban megszüntesse, vagy a lehetőségig enyhítse és kiegyenlítse s minden magyar állampolgár számára boldog hazát biztosítson.

### Munkavédelem.

188. Minden nemzeti szociálpolitika legfőbb alapja és feltétele a dolgozó osztályok mindegyikének jogos érdekeit közvetlenül védő, minél tökéletesebben kiépített érdekképviselési rendszer. Az állam minden szociálpolitikai jószándéka és erőfeszítése hiábavaló marad, ha nem az arányosan kiépített érdekképviselési hálózatba ágyazódik. A legfőbb

szociális kérdés: a munkaviszony rendezése és a munkavita eldöntése munkaadó és munkavállaló között, valamint a munka-kizsákmányolás megtorlásának előkészítése az érdekképviselői és az azokkal összefüggő bírói és kormányzati szervekre hárul. A munkaadónak a szerződéses munkaviszonyból folyó felmondási és végkielégítési kötelezettségét alapvető kereteiben törvény állapítsa meg. A felmondási és végkielégítési jog bizonyos ideig kifogástalanul és egyfolytában teljesített szerződéses munka után, minden munkavállalót megillet. A végkielégítés kötelezettsége, illetőleg joga egyévi megszakítatlan munkaviszonynál kezdődik. Betegség vagy baleset a munkaviszonyt jogilag nem szakítja meg s a munkaviszony egyoldalú felbontásának okául nem szolgálhat. A betegség vagy baleset egy évig csak felfüggeszti a munkaviszonyt s erre az időre a munkás ellátását a társadalom veszi át, kivéve azt az esetet, amikor a munkaadó gondatlansága vagy mulasztása az oka a balesetnek és betegségnek. Ilyenkor a büntető következményeken túl a munkaadóra nemcsak a kártérítés kötelezettsége hárul, hanem a gyógyulásig a teljes munkabér fizetése is. Minden munkavállalót, aki egyfolytában legalább egy évet tölt valamely munkahelyen, 14 napi teljes munkabéres szabadságidő illet meg. Ez a szabadság 5 év alatt fokozatosan 21 napra, 10 év alatt 30 napra emelkedik.

### **Munkaközvetítés.**

189. A munkaközvetítés állami feladat, melyet állami szervek bonyolítanak le, de az érdekképviselők erőteljes közreműködésével. A munkaközvetítő hivatal országos központból és megfelelő számú arányosan elhelyezett vidéki fiókokból áll. JVTind a központban, mind a fiókoknál a munkaadó és a munkavállaló érdekképviselők egyenlő számú küldöttel vesznek részt a munkaközvetítés lebonyolításában és ellenőrzésében. Együtt gondoskodnak a munkaközvetítés minden bürokratizmustól mentes

igazságos, pártatlan és zavartalan működéséről. Minden munkaadó 24 óra alatt tartozik bejelenteni az illetékes munkaközvetítő szervnél valamely munkásának az üzemből való távozását és pótlása iránt való igényét; minden munkás pedig 3 nap alatt tartozik bejelenteni valamely munkahelyéről való távozását és új munka vállalására való igényét. A munkaközvetítő szerv a bejelentés szigorú sorrendjében tartozik foglalkozási áganként a munkásokat közvetíteni.

A munkaközvetítő hivatal központja az érdekképviseleti szervezetekkel s a fiókokkal »való eleven, szerves kapcsolata révén állandó pontos tükrével rendelkeznek a munkapiacnak, hogy így annak hiánytalan és egyenletes ellátásáról gondoskodhassék. Abban az átmeneti időben, míg a gazdasági bérharc — élesen elkülönülve minden politikai sztrájtól — a munkásönvédelem elismert eszköze, az erre illetékes fórumok által jogosnak elismert bérharc ideje alatt a munkaközvetítő hivatal sztrájk alatt álló üzemekbe munkást nem közvetíthet.

## Védekezés a munkanélküliség ellen.

190. A munkanélküliség elleni védekezésnek legfőbb eszköze a helyes nemzeti gazdaságpolitika, mely gondoskodik — az érdekképviseletek eleven közreműködésével — a munkapiac céltudatos, rendezett ellátásáról. A munkapiac szabályozásának eszközei között elsőrendű fontosságúak az évtizedes program szerint tervbeveendő közmunkák.

Minden nagyobb tömegeket foglalkoztató közmunka olyan időpontokban hajtandó végre, amikor nem idéz elő munkáskézhiányt, vagy amikor munkásfeleslegeket kell kenyérhez juttatni s ezzel kell a haza- és nemzetellenes felforgató szövetségektől függetleníteni és távortartani. Az államnak ez természetes szociális feladata és ez teszi majd tényleg feleslegessé a rendszeres és romboló hatású munkanélküliségi segélyezéseket és, „ínség”-akciókat.

Ezenkívül:

a) a szakegyesületek tartoznak törvényben körülírandó kisebb méretű munkanélküliség eseteire segélyalapot gyűjteni;

b) meggondolás tárgyává teendő a kérdés, hogyan lehetne a munkanélküliség más eszközökkel elháríthatatlan eseteit a társadalombiztosítás kereteiben a dolgozó társadalom és termelőmunka elviselhetetlen megterhelése nélkül megoldani, esetleg az állam számára jutó ama nagy bevételtöbblet révén, amelyet minden biztosítási üzlet állami monopóliuma vagy legalább is gyökeres, a közösség érdekeit megvédő reformja jelentene. A százmilliók, amit a biztosítótársaságok ma nyereségként zsebrevágnak, az állam kezében alighanem nagy részben megkönnyíthetnék a munkanélküliség kivédését.

### **Társadalombiztosítás.**

191. Minden munkavállaló, kinek keresete bizonyos, törvényben számszerűen megállapítandó közepes mértéket meg nem halad, betegség, baleset, rokkantság és öregség ellen az Országos Társadalombiztosító Intézetnél kötelezően bebiztosítandó. A biztosítási díjakat egyharmadrészben a munkavállaló, egyharmadrészben a munkaadó és harmadik harmadában az állam fizeti. A társadalombiztosítás adminisztrációja, a mai túlzottan központos és túlzottan bürokratikus, éppen ezért drága és tökéletlen rendszerrel szemben, túlnyomórészen a szakegyesületekben és a magasabb érdekképviselési alakulatokban, e szervek felelős közreműködésével bonyolódik le.

A társadalombiztosításnak ez az új elgondolása tehát maga után vonja a mai rendszer teljes átépítését az egyetemes érdekképviselési gondolat (szellemében és hálózatának felhasználásával s magábaöleli az egész munkavállaló társadalmat.



## Egészségvédelem.

192. A nemzet minden tagjának egészsége a jól szervezett társadalombiztosítás kereteiben is függ azoktól a berendezésektől és rendszabályoktól, amelyek munka közben védik az ember egészségét s biztosítják a gazdasági élet higiéniáját, valamint azoktól az intézményektől és lehetőségektől, melyek a beteg dolgozót ismét visszaadják az egészségnek, a munkának, a nemzetnek. A betegség megelőzését szolgálják a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi egészségvédelmi rendszabályok a lakásra, műhelyre és általában a munkahelyre vonatkozólag; az egészség helyreállítását szolgálják a kellő számban, arányosan elhelyezett és jól felszerelt kórházak, üdülők, szanatóriumok, gyógyfürdők, a megfelelő számú és minden beteg számára (megtalálható orvos és gyógyszerészár. A megelőzés érdekében az ipartörvény és iparfelügyelet teljes revízió alá veendő és megalkotandó a ma teljesen hiányzó mezőgazdasági egészségvédő törvény is, valamint a nagyvonalú mezőgazdasági felügyelet. Az egészségügyi felügyelet az egész vonalon az érdekképviseleti szervek bevonásával valószínűsíthető meg. A megrongált egészség helyreállítása pedig az új kórházak, szanatóriumok, üdülők, főleg a népbetegségek (pl. a tuberkulózis, a szegénység betegsége) leküzdésére, ott helyezendőek el elsősorban, ahol ma leginkább hiányzanak: a falvakban, a falvak népe számára. Ugyan-e célból minden községnek kivétel nélkül meg kell, hogy legyen a maga orvosa s a falu nagyságához mérten a maga néhány betegszobája. Különös gond fordítandó a városok és falvak portalanítására, valamint a lakóházak építésére. Az egészségtelen lakások fokozatosan egészségesekkel pótolandók, az egészségpusztító és (túltömött mezőgazdasági cselédlakások és városi nyomortanyák eltörlendőek a föld színéről.

## Családvédelem.

193. A nemzet sejtje a család. A nemzet egészségének lelki és testi egészsége a magyar család egészségén épül fel. Ezért a család, benne minden magyar anya és áldott méhének gyümölcsei, a csecsemő, a gyermek, a nemzeti szociálpolitika, társadalom és állam különös szeretetét és gondoskodását élvezze. Az életük, egészségük, egészséges fejlődésük biztosítására szolgáló közintézmények úgy alakítandók meg és úgy helyezendők el, hogy egyetlen magyar anya, csecsemő és gyermek ne maradjon védelem híján. Az a körülmény, hogy valaki jó apja vagy gondos, szerető, kifogástalan anyja ellátatlan gyermekeinek, a tehetség, munkakészség és becsületesség mellett súllyal essék latba úgy az állások elnyerésénél, mint hivatali előlépéseknél. A gyermekek száma ezenkívül kedvezményt jelentsen az adómegállapításoknál és számottevő családi pótlékot minden köz- és magán-tisztviselő fizetéséhez. Családi házak építéséhez minden állami segítség, kedvezmény és gazdasági erőforrás, elsősorban az olcsó és kényelmesen törleszthető kölcsön, megadandó.

## Jogvédelem.

194. A jogvédelem nem maradhat sem a vagyon, sem egyes osztályok privilégiuma. Ezért a nemzeti szociálpolitikának biztosítania kell minden foglalkozási ág és minden egyén számára az egyforma mértékkel mért teljes értékű, korszerű jogvédelmet és pedig nemcsak mint pusztá jogot, hanem mint lehetőséget is.

a) Ennek az első alapvető feltétele egy olyan jogrend, melyben nyoma sincs többé akár a rendi, akár a polgári korszak egyoldalúságainak, osztálykedvezéseinek, igazságtalan egyenlőtlenségeinek. Gazdasági jogrendszerünkben el kell tűnniök a tőke mai különös kedvezményeinek. A kereskedelmi és ipari joginak össze kell hangolódnia az eddior elhanyagolt, ezután rendszeresen kiépitendő mezőgazda-

sági joggal, hogy együtt egyetlen szerves gazdasági jogrendet alkossanak. Másfelől a munkaadót egyoldalúan védő mai gazdasági jogszabályok revíziójával megvalósítandó jogrendszerünknek az a szociális kiegyensúlyozottsága is, melyben már a munkavállaló is megkapja a maga teljes önvédelmének jogi kereteit és eszközeit. A gazdasági jogrend e kettős szempontú nagyvonalú átalakítása körül döntő szerep jusson az érdekképviselteknek. Különösen aláhúzendó, hogy a mezőgazdasági üzemek hitel jogi hátrányait az iparral, kereskedelemmel szemben gyökeresen meg kell szüntetni, így megalkotandók a mezőgazdasági üzemek csődön kívül való felszámolásának és az emberséges, nemzeti szempontból is szükséges mezőgazdasági kényszeregyezségnek új jogszabályai.

b) Az így egyetemes nemzeti érdekek szempontjai szerint átalakított anyagi jogrendnek, elsősorban az új gazdasági jognak, minél tökéletesebb és egyetemesebb érvényesítésére a peres és perenkívüli bírói eljárás szabályai is átvizsgálandók s főleg a jogvédelem költségeit megállapító szabályok gyökeresen megreformálandók. Egyfelől az adómentes létminimum számára biztosítani kell az ingyenes bírói és ügyvédi jogvédelmet; másfelől úgy a peres, mint a perenkívüli jogvédelem bírósági és ügyvédi költségeiben új, igazságosabb rendet teremteni. Ennek során az ügyvédi költségek általában erősen mérséklendők, különösen pedig a kis vagyon és kis jövedelem javára, valamint a végrehajtási és csődeljárási költségek. A szegény jogon való ingyenes jogvédelem megszervezése elsősorban az érdekképviseltek gondja és feladata legyen.

## **Hadirokkantvédelem.**

195. A hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárva-ellátásáról szóló intézmények és rendszabályok gyökeresen átalakítandók. A 100%-os tisztii hadirokkant biztosítandó létminimuma havi 300 pengő, az altisztii 100%-os hadirokkanté 250 pengő, a legény-

ségié 200 pengő. Ez a létminimum az ellátatlan családtagok számával és magasabb katonai rangjával megfelelően emelkedik. A hadirokkant felesége, valamint munkaképtelen és ellátatlan szülői családtag-számba veendő. A 100%-os hadirokkant tisz-t egy ellátatlan családtagjára eső családipótlék nem lehet kevesebb havi 60 pengőnél, egy altiszti és legénységi családtagé 50 pengőnél. A legkisebb altiszti rendfokozat a tizedesi, a legkisebb tiszt rendfokozat a zászlósi. A 75, 50 és 25%-os hadirokkantak a 100%-os rokkantjárulék 75, 50 és 25%-át kapják. A 75, 50 és 25%-os hadirokkantak ezenkívül feltétlenül ellátandók erőiknek megfelelő foglalkozással, ha lehet reidiés könnyebb munkával, ha nem lehet, külön rokkanttelepeken foglalkoztatandók.

A hadiözvegyek és hadiárvák járandóságának rendezése ezekbe a keretekbe illesztendő. A 100 és 75%-os hadirokkantak minden vasúton, villamoson és hajósvállalati hajón teljesen ingyen utaznak, az 50 és 25%-osok féláron. Ezenkívül minden hadirokkantat teljesen ingyenes orvosi, kórházi és szanatóriumi kezelés illet meg. A 100 és 75%-os hadirokkantat teljesen ingyenes, az 50 és 25%-osokat, valamint a hadiözvegyeket és árvákat 50%-os kedvezményes ügyvédi jogvédelem illeti meg. A hadiözvegyek és az ellátatlan hadiárvák úgy a vasúton, mint a villamoson és vízi vonalakon 50%-os kedvezményrel utaznak és a társadalombiztosítás keretein túl 50%-os kedvezményt élveznek minden orvosi, kórházi és szanatóriumi kezelésben. A hadirokkantakat, hadiözvegyeket, hadiárvákat úgy alkalmaztatási, mint előlépési, nyugdíj és végkielégítési vonatkozásban megillető elsőbbség, illetőleg kedvezmények felől, valamint az őket minden hatósági és magánszemély részéről megillető különös tiszteletadás és megbecsülés felől külön törvény intézkedjék.

## X.

**Művelődéspolitiká.****Általános elvek.**

196. A magyar történelem ezer éven át túlnyomó részben katonai és államjogi történelem. Az államfenntartás fegyveres é»s politikai gondjai közepette lélekzetvételhez is alig jutott az egyetemesebb magyar művelődés. A magyar szellem kényszerűen túlnyomó katonai és politikai — törökös — megnyilatkozásai mellett csak rövid, szinte összefüggéstelen szünetekre juthatott kevés, lefojtott szóhoz az ugor örökség: a művészi teremtő képzelet és gondolkodó elmélyülés. A századok óta mozdulatlan és titokzatosan hallgató falvak és félővezredek óta tatár, török, német vészbe süllyedt városok most elevenednek s a magyarságban új hit ébred a maga küldetése felől: folytatni új eszközökkel és betetőzni az ősi államalkotást, de ezzel párhuzamosan és egyenlő erővel feltárni a magyar lélek ezer éven át lefojtott dús szellemi kincseit, mi magunk és az eljövendő emberebb ember több boldogságára és gyönyörűségére. A magyarság csak ezután fogja még elmondani a nagyvilágnak *egész* történelmi mondanivalóját: eredeti művelődésének színes és varázslatos nyelvén.

197. A magyar művelődéspolitiká célja: a kor magaslatán álló gyökeres magyar művelődést minél teljesebben kivirágoztatni, s azt a magyar nemzet minden tagjának közkincsévé tenni. Egyformán erős hangsúlyt kell vetni e művelődésnek a magyar fajban és földben gyökeredző eredetiségére, korszerűségére, valamint egyetemes emberi tartalmára és eltéricsztésére. A hatvanhetes korszak beteg nyugatimádásával és megalázkodó másoló-szellemével, s az utolsó tíz esztendő léleknélküli, idegenszellemű neonacionalista kultúrsznobságával szakítva, a magyar parasztság ép és hamisítatlan lelkiségébe kell elmerülnie az iea-zi nemzeti művelődéspolitikának, — mint ahogy a XIX. század legnagyobb magyar költői, Arany és Petőfi

s a XX. század legnagyobb magyar zenei alkotói, Bartók és Kodály, a nép Jelkéből és formakincséből töltekeztek meg, — hogy az eligazodást megtalálja a jövő *öncélú, nem nyugati és nem keleti, hanem minden nagy idegen művelődési eredményt magában szuverénül feldolgozni tudó, diadalmas, igazi magyar művelődés felé.* Mivel azonban a magyarság eredeti törzse török-tatár és ugor, de világhivatásának történelmi iránytűje is keletre és délre mutat: az új művelődéspolitika sokkal nagyobb érdeklődéssel és sokkal több kapoccsal kell, hogy a kelet felé forduljon, mint idáig tette. A — jórészt polgári osztályunk fajképeének szomorú elváltozása révén — újabban meghonosodó szolgálai labanc-szellem kultúrpolitikánkból gyökeresen kiirtandó.

### **A művelődéspolitika szerves egysége.**

198. A művelődéspolitika két fő feladata: a gyökeres és korszerű magyar művelődés kitermelése és e művelődés nemzeti közkinccsé osztása, egyfelől a magyar tudomány, irodalom és művészet virágzásában, másfelől a tökéletes Nemzetnevelésben, elsősorban a tökéletes iskolai rendszerben valósul meg. E két feladatot azonban inkább csali formailag lehet egymástól elválasztani, olyan szervesen és szétválaszthatatlanul fonódnak egybe és olyan megmásíthatatlanul föltételezik egymást. Az iskola, különösen felsőbb fokozatain, nemcsak terjeszti a művelődést, hanem egyben termeli és tökéletesíti is; viszont a tudomány, irodalom és művészet legigazibb kiteljesedésükben betetőzik azt a nemzetnevelést, amelyet az iskola és más nevelőhatású intézmények végeznek. A nemzeti művelődéspolitikának gondoskodnia kell arról, hogy magyar tudomány, magyar irodalom, művészet és magyar nemzetnevelés minél tökéletesebb lelki és intézményes egységbe forrjon, fejlődjék és teljesítse hivatását.

## Tudomány, irodalom, művészet.

199. A művelődéspolitikai jelentőségének emelkedése az államigazgatásban és a költségvetésben a legutóbbi tíz év egyik örvendetes eredménye; de a költségvetési összegek túlzott és aránytalan föltísigázása és különösen fölhasználásuk módja, az eredményt betegségre fordítja. Az elszakított területek magyar egyetemeinek teljes egészükben való áttelepítése, illetőleg kiépítése nincs arányban a ma szükségleteivel, az ország gazdasági helyzetével és a népnevelés alsó fokozatainak égbekiáltó hiányosságaival. Elegendő lett volna ezeknek az egyetemeknek egyelőre csak szimbolikus átmentése, akként, hogy minden egyetem csonka maradjon és csak egy-egy fakultást foglalt volna magába, de ezt azután annál tökéletesebb szellemi és tárgyi felszereléssel. Hasonlóan elhamarkodott és elhibázott alkotások a Collegium Hungaricumok és a tihanyi élettani intézet, melyeknek ötletszerű rögtönzése kiáltóan bizonyítja egyfelől egy nagyszabású magyar művelődéspolitikai terv hiányát, másfelől a magyar tudományos közvélemény szerves kialakulásának s e közvélemény meghallgatásának hiányát. A tudományos, irodalmi, művészeti közvéleménynek és a hivatalos politikának együtt kellett volna megalkotniok azt a nagy művelődéspolitikai programot, amely nemcsak a szükségleteket állapította volna meg, de azok természetes és észszerű egymásutánját is. Magyarországon van több mint egymillió hold szikes föld s e roppant jelentőségű kérdés megoldásához még ma sincs szikkutató agrokémiai tudományos intézetünk; a magyar faj belső válságokkal küzd s a fajélettani kutatás eredményei a nemzet egészségére nézve fontosak, még sincsen fajélettani intézetünk. De van millió pengők arab levegőbeépített halélettani intézetünk. Halvaszületett vagy kisebb jelentőségű tudományágak, mint a szociográfia, katedrát kapnak, de az oly döntő jelentőségű nemzetközi jognak nincs tanszéke. A magyar szellem világraszóló géniuszainak, Zrínyi Miklósnak, Széchenyi Istvánnak, Kossuth Lajosnak nincs méltó életrajzuk,

a szabadságharc története igazán és teljesen nincs feldolgozva, de már készül Ferenc József nagy életrajza.

200. Történetírásunk egy részét a múltban kártékonyán befolyásolták az uralkodó osztályok és a Habsburg-ház érdekei, melyek az egyetemes népi és nemzeti szempontok rovására érvényesültek felfogásukban. Ez a felfogás még mindig felüti a fejét. Pedig a magyar történelmi akaratot és országalkotó szándékot az utóbbi századokban az a benső ellentállás jelentette a legtisztábban, melyet a Habsburg-monarchiában kifejtettünk. Az új Magyarország csakis ennek az erőnek magasrendű, kifejlődött folytatása lehet. Az új-labanc történetírás a maga ügyesen alkalmazott elhallgatásaival s az események háttérének csalóka színezésével, a magyar nemzet legnagyobb kollektív alkotásainak lebecsülésével és elsikkasztásával egész nemzedékek történelmi látását megzavarhatja és megronthatja, ezért a legfelkészültebben és a legerélyesebben állást kell foglalnunk ellene. Az Akadémia is nagyrészt papiros-problémákkal bibelődik, trónolva roppant vagyona fölött, az élet problémái meg fölszedetlenül az útszélen hevernek.

201. A nemzeti művelődéspolitikának meg kell teremtenie — mint a gazdaságpolitikának az érdek-képviseltek társadalmi alapépítményét — a tudományos és művészi közvélemény szabad önkormányzatát, de nem a Gyűjteményegyetem tökéletlen bürokráciájának módján. Ebben az önkormányzatban kell, hogy összehangolódjék a legkitűnőbb magyar írók, művészek, tudósok szellemi világa a nemzet reális szükségleteivel és lehetőségeivel s kialakulhasson az a nagy, évtizedekre előre néző művelődéspolitikai terv, melybe aztán szervesen beleilleszkedhet a magyar tudomány, irodalom és művészet is. A magyar tudományos, írói és művészvilágnak — intézményeknek és embereknek — e megalakítandó munkaterv értelmében, túl az egyetemes emberi tudomány és művészet magyar szellemében, magyar nyelven való általános feldolgozásán, közvetítésén és továbbfejlesztésén, céltudatosan és nagy erővel kell rávetnie magát azokra a tudomány- és művészet-



ágakra, melyekben egyfelől a magyar tehetség különösen kitűnik, s amelyeknek művelése és virágzása másfelől a nemzet életére, fejlődésére, szellemének kiteljesedésére döntő fontosságú. Soha nem hanyagolhatja el az államalkotó, földművelő magyar nemzet tudományos világa a közjogot, vagy a nemzetközi jogot, vagy a katonai és mezőgazdasági tudományokat; a kiválóan művészi szellemű magyarság művelődéspolitikája a tiszta faji jellegű, tősgyökeres, üzleti szempontokkal meg nem rontott, legfelsőbbrendű irodalmat, zenét, képzőművészeteket. Hatvanhét óta a magyar művelődéspolitikája nem gondozója és szárnybocsátója volt az igazi magyar művészi lángelmének és tehetségnek, hanem elgáncsolója. Ady Endre és Szabó Dezső sorsa, Móricz Zsigmond kései és fanyar hivatalos elismertetése, a Nemzeti Színház, az Akadémia, az irodalmi társaságok csonka és avasszellemű irodalmi politikája, az íróra, művészre leselkedő uzsora szabadsága, a könyvkiadás és a sajtó szörnyű szervi betegségei, idegenségük, melyek az igazi magyar tehetség elől elzárják az érvényesülés útját, a mesterséges gátak, melyek Bartók és Kodály tiszta faji zenéjének itthon útjában hevernek és csak a külföldi közvélemény nyomására tágulnak, legtehetségesebb és legeredetibb képzőművészeink nehéz sorsa, a protekciós senkik hemzsegése és állami dédelgetése közepette: mindezek érthetően beszélnek arról, hol a hiba, arról is, hol és miben kell változásnak következnie.

202. Az új nemzeti művelődéspolitikának szakítania kell a hatvanhetes korszak avultságaival csakúgy, mint a mai kultúrfölény és neonacionalizmus félszeg és tökéletlen úgynevezett tehetségvédelmével, amely a tehetség ez áldott földjén lombikban — például a Collegium Hungaricumokban — termeli ki az alázatos és alkalmazkodó neonacionalista tudós- és művész-homunkuluszokat, ahelyett, hogy a természetes kiválasztásnak e magyar földön évszázadok óta beomlott útjait hozná rendbe és a már kitermelődött, megmutatkozott, sőt elismert tehetségek életútjait egyengetné.

203. Az írói és művészi munka védelmére az író és a művész jogait a legmesszebbmenő törvényes eszközökkel védenünk kell. Az író- és művészvilág arra szoruló tagjai számára komoly jóléti alapot kell létesítenünk. Megfelelő számú író és művész is részesüljön állami ösztöndíjakban. Közérdekű munkák megírásánál s közérdekű művelődési munkálatokban alkalmazzanak írókat is. A hivatalos lapok szerkesztését bízzák részben tehetséges és rászoruló írókra.

A nemzeti művelődéspolitikának arra is gondot kell fordítania, hogy a magyar irodalom, művészet és tudomány minél többet merítsen a magyar népiélek kincseiből, a népművészet minden ágát földerítse, fölhasználja, továbbfejlessze s mennél többet adjon a művészet szépségeiből és gyönyörűségeiből vissza az őstalajnak: a falvaknak s a falvak népének.

## **Minden magyarok művelődési közössége.**

204. A nemzeti művelődéspolitikai nem állhat meg az ország határainál, különösen ma, amikor hatalmas tömegeket szakítottak le az ország testéről és ugyancsak jelentékeny tömegek kényszerültek és kényszerülnek kivándorlásra. Meg kell találnunk a szerves kapcsolatot az elszakított és külföldi magyarság kultúrintézményeivel és komoly, nagyarányú támogatásban kell ezeket a kultúrintézményeket részesítenünk.

Minden magyar embert, bármely táján él is a földnek, a csonka hazában, az elszakított területeken vagy külföldön, egyetlen töretlen egységbe foglal a magyar népi sorsközösség tudata és a testi-lelki egyesülés soha el nem csitítható, szerencsés körülmények között jórészében meg is valósítható örök vágya. A sorsközösség és ez az egyesülési vágy legfőbb kifejezője, ébrentartója, megőrzője és fejlesztője az édes magyar nyelv és a magyar művelődés fenséges, világ-részeket áthidaló szárnyalása.

205. A nemzeti művelődéspolitikai múlhatatlan szent feladata mindenüvé elvinni a magyar könyvet, a

magyar zenét, általában a magyar művelődést és a folyton tökéletesedő, gazdagodó, nemesedő magyar nyelvet, ahol legalább két magyar él. Ápolni a faji és művelődési közösség öntudatát és megépíteni e szellemi hálózat, e lelki összetartozás világot átfogó szervezetét, annak intézményeit mindenütt, ahol magyarok nagyobb csoportokban élnek. A Collegium Hungaricumnál sokkal jelentősebbek volnának azok az intézmények, könyvtárak, magyar házak, művelődési kapcsolatok, melyek a világ magyarságát eleven szellemi és lelki egységbe foglalják.

## Nemzetnevelés.

*Az iskolarendszer szellemi és szervezeti egysége.*

206. A magyar nemzetnek és művelődésének egységéből önként következik, hogy iskolarendszere is töretlen, szerves egység kell legyen, szellemében épűgy, mint fölépítésében. Hiszen minden iskolának ugyanazt az egyetemes magyar művelődést kell belevetítenie a fiatal nemzedék leikébe, csak más-más adagolásban és más-más részleteiben, korosztályonként és iskolatípusonként.

Az iskolafenntartó felekezetek művelődési önkormányzata is csak e nagy egység kereteiben érvényesülhet és iskolarendszerünknek sem szellemi, sem szervezeti egyöntetűségét meg nem bonthatja. A községi és társulati iskolák megszűnnek.

A legfőbb cél, hogy a szellem és nagy vonalaiban a módszer is az elemi iskolától az egyetemekig ugyanax legyen. Ezért a dolgok végső, bölcsészeti lényegében az egyetem nem mondhat mást, nem hirdethet más igazságot, mint az elemi iskola, csupán többet abból az egyetlen egész magyar művelődési kincsből, amelyben a magyar egyéniség az egyetemes emberi művelődés javát is földoldotta és földolgozta. Meg kell tehát szűnnie annak a nemzetrontó állapotnak, hogy az egyes iskolatípusok nemcsak az iskolás gyermekserég és ifjúság kora és különös részszükségletei szerint mások,

hanem mintha egészen más világokból, más csillagzatokról való emberpalántákat nevelnének, annyira idegenek egymástól. A szellemi egységből pedig a szervezeti egység is önként adódik. Ezért az egyetemes jellegű, nem különös szakműveltséget adó iskoláknak, a népi, a közép- és felsőiskoláknak — szervezetileg is szoros összefüggésben kell egymással lenniök, hogy az egyik iskolából a másikba való átlépés minél könnyebbé váljék s hogy egymásnak kiegészítői, illetőleg fokozatai lehessenek. Az az egymástól való teljes elszigeteltség például, ami ma a falusi és városi iskolák, a polgári és középiskolák között van, egypercig sem tűrhető tovább. Iskolarendszerünk az egyetemes nemzeti szellem és szükségletek jegyében sürgősen egyszerűsítendő a nagy vonalakban; viszont a tanítási anyag részleteiben sokkal rugalmasabban idomítandó a helyi — falusi vagy városi — szükségletekhez.

A művelődéspolitikai minisztériuma, a tanfelügyelőségek és mindenfajta nevelői intézmények az élő nemzeti kultúra szervei legyenek s ne bürokratikus aktagyárak és aktamúzeumok. Tisztviselői karokban képzett és tapasztalt tanítók és tanárok foglaljanak helyet. A másképesítésű tisztviselők nyugdíjazás és nekik megfelelőbb tisztviselői karokba való beosztás útján fokozatosan kiszorítandók.

## **A népnevelés kiszélesítése és elmélyítése.**

207. A népnevelés legelső foka a kisedővői nevelés legyen, amelynek lehetőségét legalább is minden elemi iskolával rendelkező helyen biztosítani kell. Ez intézmény, éppúgy mint az elemi és középiskola is, nemcsak pedagógiai, hanem szociális gondoskodás otthona is legyen, ahol háromtól hatéves koráig minden gyermek egészségügyi támogatásban, egészséges életmódra szoktatásban részesüljön.

208. Nemzeti iskolarendszerünk szerves fölépítése parancsolólag írja elénk, hogy az általános, minden állampolgárra kivétel nélkül kötelező népnevelést kell jól megalapoznunk, hogy egyfelől az egész nem-

zet elérhesse az általános műveltség alapvető fokát, másfelől a művelődésre alapozott felsőbb iskolázás eredményes lehessen. A nemzeti iskolapolitika, művelődési erőfeszítéseink hangsúlya, már csak azért is a népművelésre helyezendő, mert a legtöbb bűnös mulasztás ezen a téren történt a [múltban. Ezért iskolapolitikánk minden mást megelőző első lépése legyen az egységes magyar nemzeti művelődés szelleme nevében elgondolt elemi iskolák kiépítése mindenütt, ahol még hiányzanak: falvakon, a falusítandó tanyaközponton, a birtokreformmal telepítendő új falvakban; második lépése pedig az elemi iskolák fokozatos kiépítése a jelentkező szükségletek és az ország gazdasági megerősödése ütemében 8 osztályú iskolává. A 8 osztályú elemi iskola felső négy osztálya városokban vagyilagosan ipari, kereskedelmi vagy mezőgazdasági, falvakban mezőgazdasági jelleggel, elméleti és gyakorlati anyaggal, valósítandó meg. A népiskolának olyan magasszínvonalúnak kell lennie, annyira adnia kell az egész magyar művelődést sűrített alakban, hogy nyomában megszűnjenek azok a szakadékszerű műveltségi különbözőségek, melyek ma a nemzet zömét és főleg a falvak népét a várostól és általában a tanultabb rétegektől elbástyázzák.

209. Az elemiiskolai oktatás teljesen ingyenes. Azok a szülők, akiknek jövedelme nem haladja meg az adómentes létminimumot, gyermekeik számára a tanulókönyveket is ingyen kapják; további kedvezmények illessék meg az iskolázás terén a hadiárvékat, a rokkantak és frontharcosok gyermekeit. Az állami, községi és felekezeti népiskolák könyvei lényeges tartalmukban egységesek legyenek. Minden elemi iskolánál — középiskoláknál is — ahol szüksége felmerül, napközi otthonok szervezendők. Ezek feladata lenne a vidékről bejáró tanulók pihenésének és hasznos foglalkoztatásának biztosítása az oktatás idejének befejezte és hazatérésük időpontja között.

210. Az általános népművelést a mindenkire kötelező 8 osztályos elemi iskolán, illetőleg az elemi iskola és a középiskola alsó 4 osztályán túl, a népegyetemek tetőzik be, melyek összevontan a legmagasabb

általános műveltség anyagát vannak hivatva a nemzet legszélesebb és felsőbb iskolákba nem jutó rétegeihez eljuttatni. A népegyetemek anyagát különös gonddal úgy kell összeválogatni, hogy megadja mindazt az ismeretet és főleg útbaigazítást körzete lakosságának irodalmi, művészeti és tudományos téren, amire szükség van a teljes magyar falusi művelődés kifejlesztéséhez. A népegyetemek kellő számban, jól megválasztott gócpontokon állítandók fel, hogy egy-egy vidék lakossága könnyen hozzájuk férhessen. A népegyetemen a tanítás csak teljesen ingyenes lehet.

### **Középiszkolák.**

211. A középiszkolák döntik el túlnyomórésztben a középosztály belső összetételét, alakítják ki szellemi világát. Középosztályunk kétségbeejtő történelmi kétségülensége, a beidegzett gátlások, melyek egy egész életre elszakítják a nemzet zömének széles rétegeitől, szellemi és társadalmi idegensége a falvak népével, annak életével, szükségleteivel szemben: már benne tükröződik abban a szerencsétlen középiszkolai rendszerben, mely szinte légmentesen van elzárva a népi iskolatípusoktól s egészen más elvi alapokon épül fel, mint amazok. Az új nemzeti művelődéspolitikának a középiszkolák ez izoláltságát sürgősen meg kell szüntetnie, egyfelől a középiszkoláktól teljesen különválasztott polgári iskolák fokozatos beolvasztásával a 8 osztályos elemi iskolákba, másfelől e népiskolák felső 4 osztályának és a középiszkolák alsó 4 osztályának lehető összehangolásával. Azért is, hogy e felső elemi osztályokból a középiszkolákba való átlépés könnyebbé váljék. A polgári iskolák számára addig, míg fennállnak, szintén kiépítendő e híd a középiszkolák felé. Az elemi oktatás és a középoktatás szerves összeépítése és a magyar művelődés szellemi egysége kedvéért a középiszkolák alsó 4 osztálya teljesen egyöntetűvé alakítandó. A középiszkolának csak felső 4 osztályában engedhető eltérés, gimnáziumi — humanista — és reáliskolai — gyakorlatibb, főleg tér-

mészettudományos, gazdasági és technikai — középiskolai irányzat között. A felsőbb osztályokban való minden eltéréstől függetlenül az egész középiskolai rendszeren végig kell vonulnia az új nemzeti és szociális szellemnek, ami a magyar nyelv, irodalom, művészet, történelem, közjog, valamint a szociális tudományágak és ismeretek teljesebb és alaposabb tanítását jelenti a mainál.

212. A magyar nyelv és irodalom tanításának sokkal nagyobb óraszámot kell szentelnünk. A magyar nyelv keretében az egész népleiket, benső nemzeti fejlődésünk nagy mozzanatait, a magyar sors sajtáságos erkölcsi és szellemi értékeit, szépségeit, a nemzeti fejlődés kiemelkedő egyéniségeit és eseményeit az élő kultúra közvetlen hatóerejével kell a gyermeki leiekbe vésnünk. Éppen ezért az élő legkitűnőbb magyar írókból, kritikusokból és me velőkből álló bizottság, szabad pályázat útján begyűlt anyagból válogassa össze a magyar olvasókönyvek és a kötelező középiskolai olvasmányok anyagát. Ugyancsak az ő útmutatásuk szerint készüljenek az elemi iskolai olvasókönyvek is.

213. Tanulókönyveink is reformra szorulnak. Legtöbbjük nehézkes és elvont szempontok szerint készült. Legtöbbjük nem veszi tekintetbe a gyermekleiek sajátságait. Az új tanulókönyveknél a korszerű gyermeklélektan eredményei és útmutatásai érvényesítendőek.

214. Az oktatásnak szerves kapcsolatot kell létesítenie az élő nemzeti művelődéssel: elsősorban az irodalommal. Az ifjúsági könyvtárakba be kell vonulniok élő legkitűnőbb íróink ama műveinek, melyek bátran az ifjúság kezébe adhatók s melyeket eddig csupán művelődési politikánk szűklátókörűsége zárt ki a nevelés eszközei közül. Egy nevelőkből, írókból és korszerű látású bírálókból álló bizottság figyelje az irodalmat s hónapról-hónapra közölje, hogy az újonnan megjelent könyvek közül melyeknek a beszerzése kívánatos.

215. A középiskolák mai elhelyezése, rendszere és szelleme, de kifejezett privilégiumok is egyoldalúan

kedvezményes helyzetbe juttatják a közép- és felső társadalmi rétegek gyermekeit, viszont elzárják a felsőbb művelődés és vele az érvényesülés útját a népi tömegek előtt. A magyar falvak népének legtehetségebb gyermekei is csak különös, kivételes szerencse révén juthatnak el a középiskoláig, akkor is csak ha némi vagyonnal rendelkeznek a szülők. Ez a mesterséges és igazságtalan, nemzeti szempontból bűnös gátlás egyik legfőbb oka annak, hogy a magyarság legtitiztábban megmaradt s legtöbb ősi eredetiséggel megáldott rétegeiből csak vajmi gyéren szállingóznak fel a középosztályba, nagyszerű tehetségek a falu sívárságában elkallódnak és túlságosan sok idegen vért felvett középosztályunk nem tud, véreben és ösztöneiben is magyarrá válva, történelmi hivatásának egészen megfelelni. Meg kell találni az eszközöket, részben új középiskolák felállításával, részben középiskolák áthelyezésével, részben más eszközökkel, de mindenáron, hogy a falvak népének e hátravetettsége a középső és felsőfokú iskolázás terén megszűnjön s a falvak magyarságából fölszivárgó tehetségek és friss energiák középosztályunk történelmi átformálását elvégezhesék. Ezért a középiskolai ösztöndíjak ne csupán a középosztály fiainak jussanak, hanem az egyes társadalmi osztályok igazságosan részesüljenek belőlük.

### **Felsőiskolák.**

216. Felső oktatási rendszerünk egyfelől a népies középoktatással, másfelől a tudomány, irodalom és művészet általános szolgálatán túl a nemzet életérdekeivel teljesen összhangba hozandó. Az egyetemek önkormányzata, ősi szabadságai a nemzeti érdekek kereteiben helyreállítandók, a főiskolai tanárok kinevezésénél minden protekció, részrehajlás, nemzeti, tudományos, művészeti szempontból kétes értékelési módszer elvetendő. A főiskolai ifjúság szigorú nemzeti szellemben, keresztény erkölcsben és fegyelemben, de különben szabad szellemben nevelendő; szabad szervezetei fenntartandók és tovább építendő állami támogatás mellett.



## Testnevelés.

217. A testnevelésnek, mint a nemzeti nevelés egyik nélkülözhetetlen, hathatós és korszerű eszközének egész iskolarendszerünkön végig, a népiskolától a főiskoláig, az eddiginél nagyobb tér és jelentőség biztosítandó. A gyermek fejlődésével párhuzamosan kell a testnevelésnek a játékszerüből lassan az akaratot, bátorságot, közösségi-érzést, általában a jellemet hatalmasan fejlesztő honvédelmi jelentőségű sportüzéssé kibontakoznia, lehetőleg mindig a szabadban, minél közelebb a természet őserőihöz: napon, vízben, erdőben, hegyekben. Minden iskolának meglegyen a maga játszó- és sportolótere, ahhoz kellő felszerelése. A főiskolák — lehetőleg a középiskolák is — mindenütt erdőhöz és vízhez közel épített bentlakó intézetekkel látandók el, melyeknek kiegészítőrésze egy-egy tökéletes sportpálya s jól felszerelt gazdaság és műhelyek, ahol minden bennlakó diák rendszeres gazdasági vagy technikai testi munkát végezzen, hogy a magyar föld szeretete és a testi munka megbecsülése és ismerete beleedződjék az új magyar középosztály idegeibe. A testnevelési órák száma az elméleti órák rovására szaporítandó.

### A tanár- és tanítónőképzés; ösztöndíjak.

218. Az új magyar nemzetpedagógia és közoktatás természetes előfeltétele a tanár- és tanítóképzés korszerű és a magyar művelődés sajátos céljainak megfelelő reformja. A nyolcosztályú elemi iskola csakis a tanítóképzés színvonalának emelésével valósítható meg. A felsőbb osztályok oktatásánál egyelőre a polgári iskolai tanárságot kell alkalmazni. Később a polgáriiskolai tanárképző főiskola tanítóképző főiskolává alakítandó át. Az elemi iskola felsőbb négy osztályában csakis ilyen főiskolai képzettségű tanítók tanítsanak.

A középiskolai tanárképzésben szakítani kell a merev tudósképzéssel. Nagy gond fordítandó a tanárság gyakorlati pedagógiai kiképzésére. A tanárjelöl-

tek már a második évtől kezdve segédkezzenek a gyakorlati oktatásban, úgy a tanárságnak, mint a tanítóságnak a nemzeti élet lényét és kérdéseit a maguk teljes egészében és közvetlenül át kell élniök. Ezért a külföldi ösztöndíjak mellett belföldi ösztöndíjak is szervezendők a (magyar vidékre. E belföldi ösztöndíjak tulajdonosai fogják a legfontosabb magyar kulturális és szociális kérdéseket feldolgozni. A külföldi ösztöndíjak ne csupán egy-két nyugati ország felé irányuljanak, hanem ágazzák be Kelet-Európát és elsősorban a körülöttünk élő népeket s főképpen az agrár-államokat.

219. Minden iskolában bevezetendő a mezőgazdaságtan és a közgazdaságtan, a tanárságot és tanítóságot tehát ezirányban is korszerűen ki kell képeznünk. Az ösztöndíjak is ne csupán elvont tudományos munkára ösztönözzék az ifjúságot, hanem gazdasági kérdések tanulmányozására és gazdasági szakismeretek gyűjtésére is.

A gazdasági, iparostanonc és más szakiskolák színvonalának emelése érdekében induljon meg a rendszeres kiképzéssel párhuzamos gyakorlati irányú szaktanár- és szaktanítóképzés.

A tanári és tanítói fizetések sürgősen rendezendők. A nemzet nevelői ne álljanak fizetés tekintetében semminemű állami tisztviselő mögött.

### **Iskolánkívüli nemzetnevelés.**

220. Az iskolánkívüli nemzetnevelést az iskolaitól szorosan elhatárolni nem lehet. A cserkészlet éppúgy összefügg az egészséges iskolarendszerrel, mint a levanteintézmény; a nemzeti szellemű jó iskola éppúgy lelki anyaggal táplálja a cserkészletet, mint ahogy a cserkészlet fejleszti és kiegészíti az iskola eredményességét. Valójában az egységes nemzeti államnak és társadalomnak minden intézménye nevelőhatású legyen. Mégis ki kell emelnünk azokat az intézményeket, amelyek az iskolához hasonló rendszerességgel és céltudatossággal foglalkoznak az iskolánál nem ki-

sebb jelentőségű nemzetneveléssel, mintegy betetőző-  
vén az iskolák munkáját. Ezek:

- a) a cserkészlet,
- b) a leventeintézmény,
- c) a honvédség,
- d) a szakegyesületek,
- e) a szövetkezetek,
- f) a népházak,
- g) a magyar film,
- h) a Nemzeti Színház és Opera.

221. A cserkészlet angol intézmény, de a magyar talajban gyorsan és mélyen gyökeret vert, érdekes másául annak a sokszázados párhuzamosságnak, amely a magyar és angol alkotmányosság történelmi fejlődésében megnyilatkozik. A cserkészlet szoros megfogódzását a magyar talajban s magyar módra való továbbfejlődését négy alapvető magyar tulajdonság segítette:

- a) a magyar egyéniség törőlmetszett természetessége, a természethez, a természet erőihez való ősi közelsége,
- b) a magyar egyéniség ősi katonás vonásai,
- c) a magyar egyéniség kiirthatatlan, egyszerre hódítón férfias és vonzón gyöngéd lovagiassága,
- d) a magyar egyéniség sokoldalú cselekvő hajlandósága.

A magyar cserkészlet az utolsó évtizedek szomorú világának egyik minden ízében vigasztaló, reménykeltő, gyönyörű intézménye, melynek döntő része lesz az új magyar embertípus: az emberebb ember és magyarabb magyar kitermelésében.

222. A leventeintézmény mai formájában magán viseli a konszolidációs tíz év felemás szellemének bélyegét: elgondolása szép és helyes, megvalósítása tele lélektani és szervezeti balfogásokkal. Felépítése túlságosan merev és hivataloskodó. Többet jelentett volna 700-800.000 magyar ifjú nagyon laza, már anyagi hiányokból is inkább külsőséges „kiképzése” helyett 200-300.000 igazán lelkes, vállalkozó szellemű, válogatott ifjú sokkal bensőségesebb, lelki tartalom-

mal jobban felhevített, igazi kiképzése. E kisebb tömeg szép eredményei és önkéntes testi-lelki kötelességvállalása aztán vonzóan hatott volna az egész magyar ifjúságra és fokozatosan, természetesen tágította volna az intézmény kereteit, a mai nagyon kétesértékű kényszer és bürokrácia nélkül is. A levanteintézmény e szabadabb szellemben alakítandó át és szoros összefüggésbe hozandó a cserkészzel. A cserkészletben erősítendő a katonás szellem, a levanteintézmény pedig beoltandó a fejlődésképes, helyes kiválasztási és szervezési módszerekkel dolgozó cserkészlet szellemével.

223. A honvédség a magyar férfi kitermelésének legmagasabb iskolája, nemzetnevelési rendszerünknek záróköve. Iskolarendszer, cserkészlet, levanteügy a magyar honvédség hagyományos és korszerű szellemével szorosan összeforrasztandó.

224. A szakegyesületek és azok felsőbb fokozatai rendszeresen és intézményesen kell, hogy foglalkozzanak tagjaik szociális, gazdasági és művelődési létkérdéseivel, hogy egyfelől kiegészítsék az iskolák szakképző munkáját, másfelől minél tökéletesebben fejlesszék elméleti és gyakorlati úton a tagok szorosabb szolidaritását és azon túl a nagy nemzeti közösség tudatát.

225. A szövetkezetek gyakorlati iskolái a modern gazdasági együttműködésnek, a gazdasági önszegély és egymásért való munka és helytállás gondolatának, valamint párhuzamosan a szakegyesületekkel a *gazdasági* önképzésnek.

226. A népházak, melyeknek felállítása minden községben túlnyomórészt állami és csak kisebb részben községi feladat, gyűjtőmedencéje a falu művelődési intézményeinek. Legyen bennük:

- a) jelentékeny, az általános magyar művelődést és különösen a falukultúrát átfogó könyvtár,
- b) olvasóterem,
- c) színpad, zene-, előadó- és mozgóképterem,
- d) kis múzeum, mely az illető vidék történelmi, művelődési, néprajzi emlékeit és érdekességeit gyűjti.

A népházak felépítésénél a sajátságos magyar stílus s egyes vidékeink különös kifejező ösztöne érvényesüljön. A népházak fogadják magukba lehetőleg a népegyetemeket is és kisebb községekben a népfőiskolai tanfolyamokat.

A népkönyvtárakat ne a kiadók érdekei szerint állítsák össze, hanem új kiadások egymásutánjával. A népkönyvtárak anyaga ölelje fel népszerű, de színvonalas módon a magyar művelődés egészét és bővüljön folytonosan az arra érdemes új művekkel.

227. Fontos közművelődési eszköz lesz az új, színvonalas magyar film. Szembe kell szállani a germán és egyáltalán bármily idegen beszélőfilmek áradatával. De nem helyeselhetjük a magyar filmgyártás eddigi hihetetlenül alacsony színvonalát és elmaradottságát sem. A magyar film csakis elsőrangú szakemberek, írók, művészek együttműködésével valósítható meg.

228. A Nemzeti Színház és az Operaház nyisson legtágabb teret az élő elsőrangú író- és színésztehetségeknek. Nagyobb városaink hasonlóképpen teljes erejükből támogassák színházaikat. Komoly vidéki vándortársulatok szervezendők állami, megyei és városi támogatás alapján.

## XI.

# Nemzetvédelem.

229. Nemzetvédelem tulajdonképpen minden jó államigazgatási, szociális, gazdasági, művelődési, honvédelmi, külügyi politika; de szorosabb értelemben a nemzetszemélyiségnek, az egyetemes nemzet faji, erkölcsi, szellemi, anyagi birtokállományának védelmét jelenti minden idegen fenyegetéssel és veszedelemmel szemben. A legfontosabb és legsürgősebb nemzetvédelmi tennivalók:

a) a bevándorlás radikális megszüntetése és a honosítás megszigorítása;

- b) az idegenrendészet gyökeres reformja;
- c) magyarok kivándorlásának intézményes megakadályozása;
- d) magyarok visszavándorlásának elősegítése;
- e) a világ minden magyarjának védelme.

230. A csonka ország bennszülött lakosságának létalapját a trianoni büntett, a gazdasági világválság, nem utolsó sorban a múlt és jelen bünei mélyen megrendítették, ezért nem engedheti meg magának az idegenbevándorlás fényűzését. A csonka ország söröpői általában minden bevándorlás előtt a legszigorúbban lebecsátandók, anélkül, hogy az idegenforgalmat — a külföldiek utazását, tanulás, szórakozás, gyógyulás céljából való itt tartózkodását — igazgatási nehézségekkel akadályoznák. Kivételek:

a) Az elszakított területekről elűzött magyarok vagy hozzánk való különös hűségük miatt elüldözött más nemzetiségűek.

b) A külföldről visszavándorolni kívánó magyarok.

c) Olyan külföldiek, — mezőgazdasági vagy ipari szakemberek, mérnökök, szakmunkások, munkavezetők stb. — akiknek hazai ideiglenes alkalmaztatása a nemzeti termelés érdeke s ezt egy arra hivatott nemzeti fórum állapítja meg. Az *ilyen* alkalmaztatás azonban nem tarthat tovább egy esztendőnél, ezalatt magyar állampolgárok képezendők ki helyükbe. A zsidó bevándorlás — a hazai zsidókérdés további elmérgesedésének megakadályozására — teljesen és abszolút érvénnyel beszüntetendő.

d) Szövetséges és baráti államokkal a kölcsönöség alapján kötött megegyezés szerint kivételesen engedett idegenek.

231. Az idegenrendészet reformjának alapelvei:

a) A legpontosabb statisztikai adatok alapján közigazgatási területenként decentralizáltan is nyilvántartandó idegenkataszter minden idegen állampolgár ellenőrzésére.

b) Munkavállalási engedélyt idegen állampolgár csak a fenti keretekben kaphat. Az idegeneknek kiadott vulamennyi ma forgalomban lévő minden más

munkavállalási engedély sürgősen bevonandó és az illetők az országból haladéktalanul eltávolítandók. Azok a külföldiek, akik a fennálló jogszabályok sérelmével munkavállalási engedély nélkül vannak — főleg gyárigazgatói, üzemvezetői, mérnöki — állásban nálunk, a munkavállalási engedélyekre vonatkozó szabályok értelmében távolítandók el az országból.

c) A 10 esztendő óta kiadott letelepülési engedélyek szigorú revízió alá vonandók s a visszaélészerűen szerzett vagy kellő jogalap nélkül való engedélyek bevonandók, az illetők pedig eltávolítandók az országból. A letelepülési engedélyre 10 esztendőre visszamenőleg is ugyanazok az elvek irányadók, mint a munkaigazolványokra.

d) Az országból, tekintet nélkül arra, hogy mióta tartózkodnak itt, ki kell utasítani mindazokat a külföldieket, akik nemzetellenes, állam- vagy társadalomellenes, avagy vagyon elleni bűncselekményekért elítéltek.

e) Mihelyt az érdekképviselési rendszer teljesen kiépült, az idegen állampolgároknak úgy munkavállalási, mint letelepülési engedélyei, valamint ezek revíziója is először az illetékes érdekképviselési szervezet elé kerülnek elbírálásra s az engedélyt a rendőrhatalósági szerv csak akkor állíthatja ki vagy erősítheti meg, ha a szakegyesületi beleegyezés a szabályok keretei közt megtörtént.

232. A magyarok kivándorlása egyfelől a fölösleges és terhes idegenek eltávolítása, másfelől munkaalkalmak teremtése révén, általában a helyes nemzeti, gazdasági és szociálpolitika eszközeivel intézményesen állítandó meg.

233. Az elszakított területek magyarságának a csonka hazába való betelepítése kerülendő. Annál nagyobb céltudatossággal kell helyet teremteni a történelmi határokon túl élő külföldi magyarság visszavándorló csoportjai számára s a gazdasági helyzet javulásával az ország határainak revízió vagy más úton való tágításával minél több bűnösen külföldre vetett magyart visszatelepíteni.

234. A magyar diaszpóra: a magyarság millióinak szétszóródása a nagyvilágba alig pár évtizedes. Sohasem volt természetes folyamat, hanem csupán a bűnös hatvanhetes politika egyik átkos következménye. Éppen mert természetellenes okok verték ei testvéreinket a haza földjéről s mert olyan friss még ez a magyar elvándorlás: az igazi nemzeti politika egyetlen külföldi magyarról sem mondhat le, sőt azokat továbbra is nemcsak a faj, de a nemzet eszmei közösségéhez tartozóknak vallja, így tartja őket számon s igyekszik valamennyit a nemzeti közösségben, nyelvben, érzésben, öntudatban minden rendelkezésre álló eszközzel megtartani. A cél minél tökéletesebb elérésére megépítendő a csonka hazában a világ minden magyarját átfogó, egyetlen sorsközösségbe foglaló, gazdasági és művelődési érdekképviseletként is működő hatalmas szervezet: a Minden Magyarok Világszövetsége.

## XII.

# Honvédelem.

## Előkészítés.

235. A honvédelem köre aránytalanul szélesebb sugarú, anyaga mérhetetlenül egyetemesebb, mint magáé a szorosán vett honvédségé, a hadseregé. A honvédelem valójában az élet minden terére kiterjedő nemzeti — társadalmi és állami — funkció, amelynek csak egy részét, igaz, hogy a legfontosabb, a legközéppontibb részét teljesíti a hadsereg. A honvédelem leggye temesebb fogalma magában foglalja az egész nemzeti élet minden megnyilatkozásának, minden intézményének beidegzettségét a haza védelmére. Jelenti az iskolának, és pedig minden iskolának olyan szellemét és olyan nevelő munkáját, mely soha egy percre sem téveszti szem elől, milyennek kell lennie



a jövő nemzedéknek lélekben és testben, hogy a hazának munkával és fegyverrel való védelmére felkészüljön és bármely foglalkozás és hivatás körében ezt a legegységesebb honvédelmet életmunkájával gyakorolja is. Jelenti a művelődés egyéb intézményeinek a legegyszerűbb polgári körtől, népkönyvtártól fel a Tudományos Akadémiáig való megtelítődését az igazi honvédelem szellemével. Jelenti a sajtónak és az irodalomnak, művészetnek és tudománynak olyan fajta honvédő beidegzettségét, minőt például a francia sajtó, tudomány, irodalom és művészet szinte politikai és világnézeti felfogástól függetlenül kifejlesztett magában. Jelenti a gazdasági életnek is lelki és technikai készségét a haza ezerkarú és ezereszközű védelmére. Jelenti az egész egyetemes nemzeti életnek ropant résenlétét minden háborús fenyegetéssel és veszedelemmel szemben.

E legegységesebb honvédelem széles megalapozása az a jó talaj, melyben újból és újból megterem és egyre tökéletesebbé formálódik a magyar faj és történelem örökéletű csodája: a magyar katona.

236. Ebbe a talajba kell beleágyazni azokat az intézményeket, amelyek kifejezetten előkészítő iskolái a legfelsőbb honvédő intézménynek, a hadseregnek. Ezek:

- a) a cserkészlet,
- b) a leventeintézmény,

c) a felnőtt ifjúság sportszervezetei, különösen azok, melyek a honvédelemben döntő fontosságú sportágakkal foglalkoznak, vagy a katonai egyéniség kifejlődésére különösen alkalmasak, aminő a cél-lövészet, vívás, repülés, úszás, evezés, lovaglás stb.

A nemzeti honvédelmi és művelődési politikának össze kell fognia, hogy a különben is csodálatos sportképessegekkel megáldott magyar faj minden rétege minél teljesebben kitermelhesse magából a honvédő testi erőket, képességeket és ügyességeket.

## Honvédség.

237. A trianoni bilincsekből csak némileg szabaduló nemzetnek első dolga legyen az általános védőkötelezettség természetes alapelve ráépíteni a nemzeti hadsereget: az igazi honvédséget. A mai zsoldos rendszer csak átmenet, szomorú kényszer, melyből azonban kifejlesztendő a jövő néphadsereg minden erénye és intézménykerete. A mai zsoldos honvédség minden legénységi tagja úgy képezendő ki, hogy szükség esetén szélesebb hadseregkeretben legalább tisztési feladatokat tudjon betölteni.

238. A honvédség szervezése és a katonai nevelés — tisztek, altisztek, közkatona kiképzése — az ősi magyar katonai eszmény s az ezeréves magyar katonai történelem szellemében, formakincsének felhasználásával történjék, úgy a hadsereg szervezéséből, mint a katonai nevelésből gyökeresen kiirtandó minden káros idegenség, minden osztrák nyavalya, félszég, irodai és papirosszellem, egészen a torony-sapkáig és harmonikanadrágig. Minden magyar katonának tudnia kell és idegeiben kell viselnie annak tudatát, hogy a magyar katona hagyományai Európában a legrégebbek, a legnagyobbak s minden más katonai hagyomány végeredményben csak eltanulása, utánzása annak, amit Árpád magyarjai testükben, idegrendszerükben örököltek s hordoztak. Ahogy Zrínyi Miklós írta: „Ugyan mindazonáltal, ha kérded, kit kívánok s micsoda nemzetet akarok oltalmamra, azt mondom: a magyart kívánom. Miért? Azért, mert ez a legalkalmasabb, legerősebb, leggyorsabb és ha akarja, legvitézesebb nemzetség. Két-száz esztendeje lesz immár, hogy a magyar az törökkel harcol; hányszor az török császárok személyek szerint sok száz ezer emberekkel jöttek országunkban, csak az egy szultán Szulimánnak is, ki legvitézesebb császár vala az Ottoman nemzetben, öt expedíciója volt, de mégis Isten nem hagyott mindnyájunkat elveszni: az mi veszett is, többire békesség alatt s frigynek színe alatt vesz, hogysen hadakozásban. Azért magyart kívánok oltalmamra, nem indust, nem gara-

mantát, sem olaszt, sem németet, sem spanyolt. Csak jobbitsuk meg magunkat, szabjunk más rendet dolgainknak, tegyük régi helyére és méltóságára militarizációt: egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók, és ha kevesen vagyunk is, nem olyan kevesen azért, hogy a pogány ebekkel meg ne bánassuk, hogy ily semminek tartott minket.”

S ahogy egy cseh író fejezte ki magát nemrég: „Sorbaállítva, szuronnal vagy puskával a kézben senkisé is érezheti magát annyira katonának, mint a magyar”. Ezért a csupán párszázéves osztrák landsknechti hagyományok, intézmények és beteg beidegzettség utolsó nyomai is eltörölendők a magyar hadseregből.

239. A magyar katonát nem lombikban főzték, mint bizonyos nagyralátó és uborkafára kapaszkodott szomszédok katonaságát, hanem a történelem viharai kovácsolták azzá, amit még egy négyszázéves idegen elnyomás, idegen hadsereg, szervezet és vezérlés sem tudott ősi valójából egészen kiforgatni. A jövő nemzeti politikájának egyik legfontosabb feladata, hogy a magyar katona továbbfejlesztését ott kezdje, ahol Mátyás király elhagyta és ahol Bethlen Gábor, Rákóczi Ferenc, Görgei Arthur kezéből kiesett a vezéri pálca.

540. Országunk csonkasága, stratégiai védtelensége, állig fölfegyverzett ellenségekkel szemben fegyvertelenségünk, az utolsó tíz esztendő szörnyű mulasztásai és a világháború tapasztalatai együtt olyan irtózatossá méretű katonai feladatok elé állítják nemzetünket, melynek nyomasztó tudata alól nehéz szabadulni. De 1660-ban sem volt Magyarország sokkal kedvezőbb helyzetben, mikor Zrínyi Miklós megírta az Áfiumot, 270 évvel ezelőtt, mégis csodálatos szavakkal tört ki belőle a rendíthetetlen hit és bizalom a magyarság jövőjében: „De miért kelljen elvesznünk avagy kétségbe esnünk, míg csontjainkban velő, ereinkben vér, míg Isten mennyországban az mi bizodalunk lehet, míg karunkban köp ját, markunkban szabályát szoríthatunk? Avagy külömb compositióból

vagyon-é az mi ellenségünk felépítve? Vagy nem azoktul a vitéz magyaroktul származtunk-é mi, kik kevés nép pel számtalan sok ezer pogányokat kergettek? Nincsen-e Istennek hatalmában Hunyadi győzelmeit. Mátyás király dicsőségét kezünkben ismét újonnan megvirágoztatni? De úgy, ha mindnyájan egy szívvel egy lélekkel, segítségül híván Istennek szent nevét, kormosén nyúlunk a magunk dolgához és fáradunk, vigyázunk, tusakodunk az mi életünkért. A fáradhatatlan szorgalmatosság, az unalom nélkül való vigyázás, az kész gyorsaság és &, gyors készség szokta annak a drága fának gyümölcsét elérni, kit az emberek dicsőségnek hívnak. *Minekünk pedig magyaroknak nem csak dicsőségünk, de maradásunk is abban van.* Nem vakmerőségre hívok senkit, nem habahurjával ke vonom az mi nemes resolúciónkat, hanem okosságunk mértékletességével és állhatatos szívünknek megkeményítésével akarnám, hogy előállanánk erre a nemzetünknek utolsó szükségére és a szerencse-bírónak utolsó sententia-kimondására.”

Nehéz, talán még a mainál is nehezebb idők szakadnak ránk, mikor a magyar fajnak és nemzetnek egész koulektív zsenijére, minden tartalékerőre szüksége lesz., hogy kivívhasssa az élet új fogalmazású jogát az egész világ előtt. S e roppant erőfeszítés során katonailag is el kell érnünk belső erőink teljes kibontakozását.

241. A nemzet teljes katonai erejének kibontakozása csak akkor következhet el, ha a magyarság ősi katonai egyéniségének legjobban megfelelő formák között az egész nemzet minden fegyverforgató fia egyetlen nagy katonai egységbe beszerveződik s ott a legnagyobb és a legkorszerűbb kiképzésben részesül.

A há-rmasszövetség háborús vereségének egyik alapvető oka az volt, hogy az általános védőkötelezettség csak papiroson volt meg, a hadsereg óriási tömegeit, a nemzet ifjabb korosztályait nem vonták be katonai szolgálatba anyagi okokból s ezért nem tudtak elég erős hadsereggel indulni a háborúba. A magyar nemzet mai csonkult állapotában még kevésbé mond-

hat le egyetlen épkézláb és katonai szolgálatra alkalmas állampolgárának erejéről. Viszont a csonka ország — de akár a történelmi Nagymagyarország — gazdasági helyzete lehetetlenné teszi, hogy a nemzet minden fegyverfogható fia számára a békeidők 2-3 éves kiképzési rendszerét fogadja el ismét, ha erre a politikai lehetőség meg is nyílnék. Legfeljebb 1 éves általános katonai szolgálat látszik lehetségesnek a legszerencésebb esetben is és csak a tüzérségnél, lovaságnál, repülő és műszaki csapatoknál 2 esztendő. De ez a rendszer csakis úgy válhat be, ha egyfelől iskola, iskolai és iskolán kívüli testnevelés, leventeintézmény, cserkészlet teljes erőfeszítéssel és teljes sikerrel elvégzi ifjúságunk zömének előkészítését a katonai szolgálatra; másfelől pedig minden kiképzett katona évente háromheti gyakorlatra bevonulhat tartalékba-helyeztetésének legalább 5 első évében.

242. Ha ez a rendszer bármi miatt megvalósíthatatlan volna, vagy a katonai tudományok fejlődése vetné el, aligha marad egyelőre más hadseregorganizációs lehetőség, mint a Seekt német tábornok eszméje a támadó és védő hadseregről. Azaz: egy kis létszámú, nagyon tökéletes szervezetű, felszerelésű és kiképzésű, részben állandó, részben szinte órák alatt mozgósítható hadsereg, mely a maga nagy gyakorlottságával, sokoldalúságával, tökéletes lelki és fegyveres felszerelésével a háború legnehezebb feladatainak megoldására volna hivatva és a gyöngébb felszerelésű zöm, mely legfeljebb hathavi kiképzés és évente 3-4 hetes fegyvergyakorlat beidegzettségével a modern milícia gondolatát testesítené inkább meg. Ez a miliciaszerű hadseregzöm, védő- vagy tartaléksereg, hogy honvédő feladatának jól megfelelhessen, még jobban rá volna utalva a mainál belterjesebb iskolai és levente-cserkész előképzésre és a magyar katonás szellem teljességére. De helyzet, meggondolás és kényszer bármilyen hadseregszervezeti keretekbe szorítson is bennünket, a magyar honvédség egészének, elsősorban pedig tökéletesen kiképzett gárdacsapatainak az őseredeti magyar támadó szellem legyen a legfőbb jellemvonása, az ősi fergeteges gyorsaság s

az ellenség lerohanásának sokoldalú tudatosan kifejlesztett készsége. Stratégiai helyzetünk is ezt az egyetlen lehetőséget hagyta számunkra.

243. A magyar honvédség szelleme, erkölcsi és szellemi színvonala elsősorban a tisztikar összetételének, magyarságának, belső erőinek függvénye. Ezért eltörplendő a nagy cél érdekében az a törvény, mely elsősorban tisztek és nyugalmazott tisztek gyermekeinek, másodsorban köztisztviselők gyermekeinek nyújt különös előnyöket a tiszti iskolákba való felvételnél. Ez a törvény egyelőre, míg honvédségünk minden ízében magyarrá nem vált, bizonyos mértékig továbbplántálását jelenti a hatvanhetes közös hadsereg jórészt idegenszármasztású tisztikarának és landsknechti tiszti szellemének és akadálya a magyar faj, főleg a parasztság bevonulásának a tisztikarba. Sürgősen és radikálisan magyar vérrel kell telíteni az új magyar hadsereg tisztikarát, ezt pedig középosztályunk nagyfokú idegenvérűsége miatt elsősorban a színmagyar parasztság erős, gerinces és katonai készségekkel dúsan megáldott fiainak a tisztikarba való minél nagyobb arányú bevonulásától lehet és kell is várni. A tiszti alsó és felső iskolákba való felvétel mikéntje ebben a gondolatban gyökeresen megreformálandó. Csak ez a módszer vezethet a mai közelmúltból örökölt kasztszellelem feloldódásához s a hadsereg teljes beolvadásához a magyar nemzet egyetemes szent közösségébe. E nagy cél érdekében és a nemzeti egység és demokrácia belső megszilárdítására, nem utolsósorban a helyes kiválasztás eszközéül kiépítendő a híd a legénységi állományból és az altisztikarból a tisztikarba való kivételes átmenet számára.

244. A mai tiszt- és altisztképzés egyik alapvető, a közelmúlt osztrák hagyományából és beidegzettségéből táplálkozó hibája a betű túlzott tisztelete. Súlyos módszerbeli hiba az istenadta magyar katonát — tisztet és legénységet — agyonhalmozni nagyobb betűhegyekkel, mint azt a betű örök rajongói, a németek teszik. Elhibázott dolog a tisztiiskolákra való felvételnél túlzott jelentőséget tulajdonítani az iskolai bizonyítványnak, más, a jövő magyar tiszt egyénisé-

gét, jellemét, katonai képességeit sokkal inkább előrevetítő jelek rovására. Éppen ezért katonai főiskolára csak az az ifjú kerülhessen, aki leszolgálta önkéntesi évét a csapatnál s ott jeleit adta mindazoknak a tulajdonságoknak és készségeknek, melyek a magyar tisztgyéniséget elsősorban jelentik.

244. A magyar katona ezer év óta nem az irodában, hanem a terepen és a harcmezőn emelkedett más népek katonasága fölé. Nemcsak általános igazságérzetből és általános emberi meggondolás alapján, hanem a magyar katona egyéniségének ismeretéből is több megbecsülés illeti a világháború kiténő katonáit, mint amennyiben idáig volt részük a 10 éves önálló honvédség életében. A háborús érdemek, értékes tapasztalatok és beidegzettségek megrögzítendők és átörkítendők az új honvéd hadseregbe. Ezért:

a) minden fontos vezető és nevelőposztra elsősorban háborús harcos tisztet alkalmazandók,

b) a rangbeli előmenetelnél a háború harcosainak lényeges és ki nem játszható előnyök biztosítandók.

## **Nemzeti milícia a mai átmeneti viszonyok között.**

245. Az elmúlt konszolidációs 10 esztendő egyik legszörnyűbb bűne, hogy még csak meg sem kísérelte pótolni valamiképpen a néphadsereg hiányát. Tíz esztendőn keresztül Európa első katonanemzetének ifjúsága úgy nőtt fel, mintha nem is volna katonaság a világon. Beteg, idegenszellemű, papirosszagú „kultúrfölny” illúzióinak és hazugságainak árnyékában még a sportélet sem vehette azt a lendületet s azt a belterjességet, amit annyira magától értetődővé tett volna Trianon és az általános védőkötelezettség hiánya. A „legyőzött nemzetek” egytől-egyig megtalálták eszközeit és módját a rendes néphadsereg miliciaszerű pótlásának, csak Csonka-Magyarország nem. A német birodalomban a frontharcosok remek szervezetei virulnak, melyeknek zöme ma már ifjúsági alakulatokból

áll és Seeckt tábornok lángeszű zsoldoshadsereg-szervezete, ahol minden szolgáló katona tulajdonképpen kész altiszt s a zsoldos sereg kiépített kerete egy 10-15-ször akkora roppant elburkolt néphadseregnek; Ausztriában a Heimwehrek, Bulgáriában a szerbellenes fegyveres szervezetek egyaránt a világos akaratot bizonyítják az általános védőkötelezettség valamiféle átmeneti pótlására. Nem szólva Törökországról, amely ma ismét katonai nagyhatalommá küzdötte fel magát. Még a semleges Svájcban is minden fegyverfogható polgár ki van képezve, legalább miliciaszerűen, katonává. Csak Csonka-Magyarország ifjúsága nő fel minden számottevő katonai iskolázás és szervezet híján; hiszen a leventeintézmény is csak a gyermekifjúsággal foglalkozik, azzal is igen felületesen. Éppen a katonasorba kerülő ifjúság maradt minden komoly kiképzés nélkül. Még csak a főiskolai ifjúság sem kap semmiféle átfogó katonai iskolázást és még Budapesten is alig épült 10 év alatt egyetlen nagyobb ifjúsági céllövőpálya, a céllövészet szégyenletes elhanyagoltságban sínylődik, a katonai vonatkozású sportágak fojtogató anyagi válságba kerülnek és ifjúságunk katonás sporterőinek csak törpe töredéke jut igen szerénymértékű kibontakozáshoz. A frontharcosok szervezete nem épülhet ki bizonyos kortesszempontok túltengése miatt. A Vitézi Rend is csak tengődik a hivatalos körök érzéketlensége és rövidlátása miatt. Ez az állapot tovább egyetlen percig sem tűrhető, sürgősen meg kell építeni a zsoldos hadsereg idejére szabott átmeneti nemzeti milícia kereteit és formáit; illetőleg meg kell erősíteni azokat a miliciaként felfogható és hasznosítható intézményeket, melyek a bennük rejlő eleven erő révén a legnyomorúságosabb viszonyok között is megalakultak és megmaradtak. Ezek:

- a) a Vitézi Rend,
- b) a háborús harcos katonák kiépítendő szervezete,
- c) a főiskolai ifjúság bajtársi szervezetei,
- d) a MOVE és egyéb katonásszellemű sportorganizációk.



246. A Vitézi Rend gyönyörűen és gyökeresen magyar intézmény, melyet azonban az elmúlt gyászos tíz év végzetes gátlásai nem engedtek igazán kifejlődni. Feudális szellemű magánadományoktól tétetett függővé a vitézi intézmény anyagi megalapozása és azt is pocsékká tette a kormányzat példátlan rövidlátása, mely nemcsak az 1920-as birtokreform teremtette kisbirtokokat nyomorította meg általában, de velük ugyané módszerekkel a megadományozott vitézeket is, elfösvénykedvén tőlük minden pénzügyi támogatást, birtokberuházást és hitellel való ellátást. Az új nemzeti gazdaságpolitika egyik feladata az legyen a vitézekkel szemben, hogy az adományosok birtokainak beruházásáról a hitelélet általános rendezése során gondoskodjék, másik feladata pedig, hogy minden vitéz az új birtokreform Során adománybirtokot kapjon, a legénységi állományban legalább 20 kat. holdat, altiszti állományban legalább 30 kat. holdat, tisztii állományban legalább 50 kat. holdat. Ugyanakkor az egész Vitézi Rend szorosabb gazdasági és katonai egységbe foglalandó az állam jelentékeny anyagi támogatásával. A trianoni határok természetellenessége és teljes védtelensége szükségessé teszik egy korszerű határőrvidék megszervezését. Erre a feladatra a birtokos vitézség volna legalkalmasabb, kiknek a határok mentén való sűrűbb megtelepítésével és szorosabb egybefoglalásával adva van az új határőrvidék szervezetének alapja.

247. A iháború harcos katonáinak szövetsége a Vitézi Rend után a mai átmeneti nemzeti milícia második — annál jóval szélesebb — alakulataként építendő fel. A háborús harcosoknak juttatandó erkölcsi és anyagi előnyökre úgy a birtokreformban, mint az élet egyéb vonatkozásaiban külön törvény gondoskodjék. A hadirokkantaknak és minden háborús harcosnak fiúleszármazottai intézményesen ifjú tagjaivá avatandók a szövetségnek.

248. A nemzeti miliciának egyéb, újabb és ifjabb alakulatai is a honvédséggel, a Vitézi Renddel és a háborús harcos szövetséggel azonos szellemben és velük szoros szervezeti kapcsolatban építendő ki a le-

venteviselt. cserkészviselt és katonaviselt ifjúságból a legkorszerűbb szervezési és továbbképzési módszerek szerint, addig is, míg teljes nemzeti hadseregünk vagy egy nagyvonalú, egységes nemzeti milícia kiépülhet. Ez az ideiglenes milícia egy bizonyos — legalább eszmei — egységbe foglalandó, úgy azonban, hogy a hivatalos papirosszellem el ne fojthassa benne az eleven, alkotó erőket.

### XIII.

## Külpolitika.

249. Minden igazi magyar nemzeti külpolitika végső célja a történelmi Magyarország helyreállítása és a magyar nemzet dunavölgyi világtörténelmi szerepének visszavívása és biztosítása, amiről az utánunk következő nemzedékek sem mondhatnak le. A lemondás, ha őszinte: történelmi öncsonkítás volna; és nyilvánvaló átlátszó hazugság, tehát hiábavaló is, ha opportunitás sugallaná. A gyakorlati magyar külpolitika tervszerű munka és erőfeszítés e végső cél irányában. Az első lépés feléje: Csonka-Magyarország létének biztosítása és a lehető legkedvezőbb hatalmi elhelyezése az új Európában, anélkül, hogy megmerevíteni és véglegesíteni segítene a reánk annyira igazságtalan és elviselhetetlen mai közép-európai helyzetet.

250. A magyar külpolitikának a csonka nemzet és ország belső megerősítésén és a történelmi végső célon kívül ezidőszert még két vezérlő elve lehet, amelyeket okosan elegyítve és kombinálva kell felépíteni a nagyvonalú és széles szemhatárú *cselekvő* magyar külpolitikát. Ezek:

a) A dunai népek természetes és a lehetőségig érvényesítendő szolidaritása. Erre a gondolatra nekünk kell rávezetnünk központi helyzetünknel, nagyobb történelmi iskolázottságunknál és gyökeresebb, nagyobbvonalú szervezőerőinknél fogva a dunai né-

péket s ránk hárul a dunai népek felsőbb megszervezésének irányítása is. A dunai népek szolidaritása egy nagyobb német- és oroszközi középeurópai természetes érdekközösségbe ágyazódik bele, amiből a gyakorlati politikával annyi érvényesítendő, amennyit helyzet és pillanat megenged.

b) A magyar-olasz barátság gyakorlati tengelye a mi európai politikánknak s a magyar eljövendő politikai és diplomáciai tehetségek feladata lesz elsősorban, hogy összehangolják valahogy egyfelől a horvát-magyar újjáéledő érdekközösséggel és testvériséggel, másfelől a dunai népek érdekközösségével és a közép-európai gondolattal.

251. A magyarnak nemcsak emberi, hanem nemzeti érdeke is a becsületes béke Európában. De a becsületes béke csak Közép-Európa újjárendezése nyomán következhet el. Ez az újjárendezés jelenti a trianoni béke gyökeres revízióját és az új térképnek a valóságos nemzeti erőviszonyok szerint való megrajzolását. A magyar külpolitikának úgy kell dolgoznia, hogy mihelyt erre az újjárendezésre sor kerül, Magyarország és a magyar nemzet kezében legyen a kezdeményezés és Közép-Európa kulcsa. Ezért a magyar nemzetnek lényegében békéscélú, de tudatosan hatalmi politikát kell folytatnia az erők biztosszemű áttekintésével és gyors mérlegelésével, minden érzelgős, holdkóros pacifizmus félretételével. Tudatában annak az igazságnak, hogy egy olyan minden viharok kitett helyen, ahol mi élünk, a békének nincs nagyobb veszedelme, mint a magunk gyöngesége, mely minden sehonnait könnyű kalandokra csábít Budavárának kulcsaiért.

252. A magyar nemzetnek valami módon ki kell jutnia az Adriára, hogy a tenger szabad levegőjében más nagy sorsra rendelt népekkel együtt küldetéséhez és erőfeszítéseikhez *nagy lélegzetet* vehessen. A büszke árpádi Magyarország is az Adrián lélegzett és tengelye Budától délre vonult a tengerpart felé. A horvát-magyar sorsközösség és testvériség az Árpádok, az Anjouk és a Hunyadiak Magyarországnak megingathatatlan és eleven őseivé mindaddig, míg a

magyar birodalom virul, sőt meg a torok harcok alatt is, mindaddig, míg a törökök kiűzésével s a habsburgi királyság véglegesnek látszó kialakulásával derekbe nem török a magyar birodalmi gondolat. Magyarország, ha alkotmányjogilag nem is, de tényleg annál inkább egy más birodalom részévé töpörödik s ezzel végzetesen meglazul az ősi történelmi érdekközösség magyarság és horvátság között. Nyomorult helyzetében Magyarország nem védheti többé Horvátországot és Dalmáciát az Adria túlsó partjának uralmi törekvéseivel szemben, megszakad a közös török veszedelem összekötőkapcsa s gazdaságilag is a habsburgi birodalom bécsi középpontja kezd Vonzóerőt gyakorolni a tenger mellékre és mert ott a hatalom, arrafelé húzódik, onnan vár támogatást a horvát nemzet. Horvátság és magyarság egymástól való elhidegülésének ez a legmélyebben fekvő igazi oka s ennek a történelmi méretű érdekszakadásnak fagyasztó lehellete vonul végig a XIX. században politikai formák között is a két nép életén, egészen az összeomlásig. A kettős monarchia felbomlásával ismét helyreállott az ősi sorsközösség szüksége, melynek következéseit levonni és levonni: az új magyar nemzeti külpolitika feladata elsősorban.

253. A Dunavölgy népei megértésének útjában áll a kisantant szövetsége, mely azonban csak addig állhat fenn, míg meg nem inog a Paris-környéki békeszerződések érinthetlenségének esékeny dogmája. Mihelyt megérik Európa és az emberiség közvéleményének tudatában, hogy a békét csak e becstelen békeszerződések alapos revíziója mentheti meg, a tisztán mechanikus, Trianon-biztosítási alapon összehozott kisantant fel fog bomlani, hogy helyet adjon a magasabb és egyetemesebb európai érdek és emberi észszerűség érvényesülésének: Közép-Európa újjárendezésének, ami legalább is modus vivendit jelent közöttünk s a revízió gondolatába beletörődő Románia és Jugoszlávia között. Csehország kiesik a dunai vonalból, ezért egyre nehezebbé váló sorsa minket kevésbé érdekel: mentse magát ahogy tudja, a német harapófogból. Ausztriával kiépítendő a barátságos szom-

szédság viszonya egyfelől helyes gazdasági meggondolásból, — elsősorban mezőgazdaságunk létének biztosítására — másfelől az olasz félszigettel való érintkezésünk hídjául; de azért is, mert nagyon is nem érdekünk Ausztriának Németországhoz való csatlakozása.

254. A magyar nemzeti külpolitika két vezérelvének: a dunai népek érdekegyezésének és kiépülő szolidaritásának, valamint a magyar és olasz nemzet további barátságának, ennek a két ma még némileg ellentétesnek látszó érdeknek összehangolása különösképpen magyar államférfiúi feladat. E kettős alapelvnek egyik legkényesebb és legnehezebb, de egyben legdöntőbb jelentőségű feladata lesz a horvát kérdés jó megoldása, a magyar és horvát nemzet ősi élet- és érdekközösségének valaminő korszerű helyreállításával. Ennek a feladatnak egyik feltétele az összes horvát területek egyesítése és a szerb nemzettel való becsületes kiegyezés. A magyar, horvát, szerb kiegyezésnek érdekében Magyarországnak kell közvetítenie az Adria keleti és nyugati partja között a megegyezést és az igazságos békét.

255. A magyar külpolitika ott szélesedik ki európai politikává, ahol az újjárendezett Duna völgyének magasabb új egységét egyrészt északkelet irányában, azokra a nemzetekre és országokra igyekszünk kiszélesíteni, melyek Németország és Oroszország közé szorultak: Lengyel-, Finn-, Észt- és Lettországok felé, másrészt délkeletre a Balkán önállóságának biztosítására, ahol elsősorban a testvér török és bolgár nemzetre kell támaszkodnunk. Magyarország ebben a Finn-öböltől a Balkán keleti és déli nyúlványáig terjedő területen 12 nemzetközileg is elismert nemzetet és 96 milliónyi ma széteső, egymással botor ellenségeskedésben élő embert átfogó széles horizontban tudhatná legjobban a maga erőit igazán kifejleszteni és kifejteni.

256. A magyar külpolitika nyugat felé való kapcsolódása már túlnyomórészt taktikai kérdés. Franciaországba, Angliába vagy Németországba horgonyozzuk le a magyar külpolitikát, vagy velük mind-

nyájukkái együtt Páneurópa kiépítésén dolgozzunk: ez mind érdekek és lehetőségek s hűvös meggondolás dolga, nem pedig dogmáé. De bármely szövetségi politika mellett soha egy percre sem feledhetjük, hogy a német impérium szomszédságával e szomszéd túlsúlyával, a Duna völgyére nehezedő természetes hatalmi nehézkedésével és művelődési egyoldalú befolyásával szemben védekeznünk kell. Az ezer éve rendezetlen német-magyar viszony szövetségévé csak két föltétellel építhető ki. Ezek:

a) a magyar mezőgazdaság termeivényeinek föl-<sup>1</sup> vétele a német piacokra;

b) a német politikai és gazdasági túlsúly kiegyen-súlyozása egyéb szövetségesek, elsősorban olaszok, horvátok, lengyelek és balkáni faj rokonaink révén.

Magyarország és a magyar nemzet szabad fejlődése és boldogulása: ez a cél s a cél érdekében az is adódhat, hogy a nyugat agyonkapitalizált és fáradt szellemével és egyben határtalan anyagiasságával szemben a keleti, jórészt testvéri népek szabadság-<sup>1</sup> zászlói alá kell sorakoznunk az oroszok és németek közé szorult népek tömegeivel.

257. A magyar külpolitika azonban Közép-Európának a Finn-öböltől Oroszorszáig és Sztambulig való teljes kiépítése s a most ébredő turáni nemzetekkel való kapcsolódása esetén arra is vállalkozni kényszerülhet, hogy Páneurópa gondolatának — különösen ha azt túlságosan a nyugati nagy nemzetek egyoldalú gazdasági érdekeit szolgálná — Ázsia, vágy-Amerika részéről adandó sakkban — erejéhez mérten — résztvegyen. Az Amerikai Egyesült Államokkal való barátságunk amúgy is százados magyar — kosuthi — hagyomány, melyet nagyon erősíthet az amerikai magyarsággal való faji, eszmei és gazdasági kapcsolatunk kiépülése.

258. Csonka-Magyarország, mely csak a felét foglalja magában az egész magyarságnak, nem üzhet tisztán és kizárólag állami politikát: a magyar kisebbségek életének és fejlődésének biztosítása a mai államjogi és nemzetközi igazságtalan erőelosztás mellett is elsőrangú, el nem hanyagolható, sürgősségben

szinte megelőzhetetlen nemzeti és faji érdek, szükséglet, parancs. A magyar külpolitikának sokkal több gondot, erőt, anyagi támogatást kell fordítania a világ minden részében, de elsősorban az elszakított területeken és Amerikában élő kisebbségi magyar nemzet létének biztosítására és erősítésére.

259. A széles és örökérvényű *nagymagyar* elgondolás útján a történelmi Magyarország, a Duna völgyének egysége, Nagy-Középeurópa felé, egyaránt erős szálakkal nyugat és kelet irányában: a legelső lépés a magyar kisebbségek biztosítása mellett a trianoni szerződés revíziója. Ez a cél bizonyos érdekegyezést teremt közöttünk és a Paris-környéki békeszerződésekkel megnyomorított más nemzetek: Ausztria, Németország, Bulgária és Törökország között.

A revízió aktualitása már beállott; megoldását minden erővel napirendre tűzni: a magyar külpolitika feladata elsősorban, úgy a kisebbségi kérdésnek, mint a revíziónak s általában az egész évszázadokra előre berendezkedő magyar külpolitikának örökkön kéznél levő fegyvertára legyen a diadalmas és hódítóerejfi magyar művelődés.

#### XIV.

### Általános elvek.

260. Az a párt, mely merészen a magyar nemzet, társadalom és állam újjászervezésének roppant történelmi feladatát tűzi ki céljául, nemcsak programjában, de felépítésében és módszereiben sem hasonlíthat semmiféle polgári párthoz; viszont sokat át kell vegyen a szocialista módszerekből, anélkül, hogy másolná azokat. Győzelemre csak akkor számíthat, ha elég felsőbbsséggel tudja elvetni magától a polgári tutyimutyiságot, de ugyanakkor túlszárnyalja szervezési téren is a vénülő szociáldemokráciát.

261. A párt szervezéséhez azzal a felsőbbsségéé, szinte művészi ihlettel és azzal a tudattal és akarat-tal kell hozzáfognunk, hogy nemcsak új pártot építünk, hanem a mi műhelyünkben fognak kikovácsol-

lódni a magyar nemzet ezer év óta legfeljebb csak álmódott egységbeforradásának és teljes kibontakozásának, a korszerű magyar társadalomnak és a diadalmas magyar nemzeti államnak új életformái. A párt gazdasági szervezeteit úgy kell megterveznünk és megépítenünk, hogy azokból nemsokára a magyar társadalom és állam hivatalos szakegyesületei és felsőbb érdekképviselői szervei válhassanak. A párt osztálybeli és területi tagozódásának egykor az egész nemzet tagozataivá kell magasodniok. A párt szervezetének oly mélyről kell szivnia éltető nedveit a magyar történelmi leiekből és a magyar földből s oly szédítő magasságba kell felszárnyalnia, hogy nemsokára az egész ezeréves magyar nemzet győzedelmes, új életütemévé alakulhasson át.

262. A szociáldemokrata szervezési módszer — minden nagy felsőbbsege mellett a polgári módszerekkel szemben — nem tud többé megbirkózni az élet új feladataival. Túlságosan merev és mechanikus, hiszen fél évszázadja már, hogy fejlődésében szinte megállt. A gyáripari munkásság belső egyöntetűségében, széles életvonalában és leegyszerűsített, túlzottan racionalista szellemű szocialista dogmáiban adva vannak a természetes okok, amiért a szociáldemokrata szervezés mérhetetlenül eltúlozza a gépszerűség, a mechanizmus, a merev és élettelen logika jelentőségét, hirdeti egyedül valóságát s közben elhanyagolja a társadalmi és állami életben az élettani jelenségeket és törvényyszerűségeket. A legmechanikusabb felépítésű osztály egyoldalú életszemlélete, zárt uralmi gondolata csak fokozza a szociáldemokrata szervezetek tökéletességét, de egyben a gépszerűség káros túltengését is. A bolsevizmus után, mely nemcsak az Istent tagadja, de az élettant is, és a gépet emeli oltárrá, azt a gépet, melyet utolsó szögéig a gyűlölt kapitalizmus gondolt ki — milyen tragikus gyöngeség nyilatkozik meg ebben ! — még jobban kiélezi, tovább tökéletesíti a szervezési mechanikát és még jobban elejti a biológiát és a szervességi gondolatot. Holott a tökéletes társadalmi szervezés egyszerre kell, hogy törvényül tekintse a mechanikát és az élettant. A nemzeti felfogás a szer-



vés életből magából merítse szervezési alapelveit, abból a szerves életből, mely a csontrendszer merev mechanizmusára rakja az izmok és idegek dús hálózatát és az egész állati, vagy növényi szervezetet, annak mechanizmusát is apró eleven sejtekből apró eleven sejtekre építi fel.

263. A faszizmus társadalom- és államszervezésében már korszerű és tökéletesített formában jelentkezik a szociáldemokrata iskola és emellett erős ősitáliei beidegzettségek és felújított hagyományok is: a római egyház és a római birodalom magasröptű szervezeti hierarchiája. Ez az új-római fasiszta hierarchia gúlaszerű vonalai töretlenek, mechanizmusa tökéletes; mégis sokkal rugalmasabb és élettellel teljesebb a szociáldemokrata organizációknál, több benne a szerveség, a természetes kiválasztás lehetősége és az egyéniség tisztelete; több van benne az igazi arisztokrácia és az igazi demokrácia szelleméből. Az újkori olasz történelmi fejlődés elemi erejű visszahatásként jelentkezett a fasiszta forradalom az évezredes itáliai partikularizmus és kifejlődött anarchikus néposztönök természetes történelmi ellensúlyául. Miként Július Caesar és Augustus imperátori rendszere a felbomló konzuli köztársaságra, Itália örök szelleme támadt itt fel sokszázados betegségek ellen s a faszizmus minden zseniális szervezési találékonysága mellett is a dolgok természetes rendjeként és ősitáliei törvényszerűségek sodrában kanyarodik a liberalizmus anarchiájából az ellenkező végletbe: bizonyos — magyar szemmel túlzottnak látszó — államimádás és államosság felé. A tisztán érdekképviseleti alapokra fektetett törvényhozás egyoldalúsága és kelleténél merevebb mechanizmusa előbb-utóbb alighanem meg fogja bosszulni magát. Ha mégsem: csak azért nem, mert az olasz történelmi lélek évezredes nagy csatája az anarchia, a partikularizmus és az imperiális hierarchia szélső ellentétei között a faszizmusban mégis a tökéletesebb és nagyszerűbb itáliai hagyományokat: a rómaiságot és az őskatolikumot vitte diadalra.

264. A faszizmusban a különleges olasz formákon túl háromfelől is jelentkezik az egyetemesség gondo-

lata: a katolicizmus, a szocializmus és mint eredetiség és újság a modern nacionalizmus felől az osztályfö-lötti nemzet gondolatában, a gyakorlatban valameny-nyi dolgozó osztály összehangzó érdekképviselési szer-vezettségében. Innen a nagy hódító ereje. Mint ahogy valamikor az angol parlamentarizmusban is nemcsak a brit faji közlélek jelentkezett történelmi fejlődés-formaiban, hanem a diadalútjára induló kapitaliz-mus világgondolata is és csak mert a maga gazdasági érdektelenségével kedves és előnyös politikai forma, társadalom és állam volt ez a parlamentarizmus a tő-kés termelés szabad kibontakozása számára, csak ezért tudott olyan gyorsan elterjedni az egész főM ke-rekségén. És míg az orosz bolsevizmus, az olasz fasiz-mus, az angol parlamentarizmus s mindegyikben a faji elemeken túl egy-egy világgondolat szemünk előtt hadakoznak egymással, élénk kerülnek a balkáni ban-daszervezetek csakúgy, mint a német és zsidó törzsi jellegű, mindea magasabb államg-indolattól mentes szervezési formák. A zsidónak nincs is szüksége sem-miféle mechanizmusra ahhoz, hogy tömegei biztos, nagy célok irányába tömörüljenek és haladjanak; de a németységnek sincs szüksége okvetlenül államra ah-hoz, hogy faji egyénisége kibontakozhassék és megőr-ződjék, neki elég egy Kulturverein vagy éppen Gesangs-verein hozzá. Hát a magyar hogyan igazodjék el eb-ben a színes és zavaros kavargásában a szervezési el-veknél és módszereknek, mikor új és korszerű, fajt és nemzetet mentő pártot, azon keresztül új társadalmat és államot akar?

265. Ahhoz, hogy megtalálhassuk a modern ma-gyar szervezési formákat s rajtuk keresztül az új ma-gyar állami és társadalmi életformákat, ismerni kell:

a) a magyar nemzeti egyéniség legjellemesebb örök vonásait és

b) a kor legelevenebb szervezési követelményeit.

A magyar nemzeti egyéniség egész lelke benne tükröződik.

a) a magyar nyelvben,

b) a magyar történelemben általában és különösen

c) a magyar állam jogi, politikai, katonai történelmében.

266. A magyar nyelv főleg két irányban ad eligazítást a magyar történelmi lélek felől:

a) A török-ugor honfoglaló magyarságba oltott és olvadt nagyszámú árja — germán, szláv, latin — elemek s a magyar nyelvbe szivárgott sok idegen árja szó, nyelvünk ősi egyéniségén, szerkezetén, szellemén, belső egyéniségén mit sem tudott változtatni. Ma lényegileg ugyanazt a magyar nyelvet beszéljük, mint amelyiken a XII. századból fennmaradt Halotti Beszéd íródott, holott ugyanakkor a mai Franciaországban ellatinosodott gallus őslakók nem tudták a maguk nyelvét rákényszeríteni a hódító frankokra, de a frankok sem az ő germán nyelvüket a meghódítottakra, hanem a sokszázados együttélés során a két nyelvből egy harmadik született, a francia, így lett a latinból és germánból olasz nyelv, a britből, angol-szászból és francia-normandból angol. A magyar nyelv roppant szívós ereje a magyarság faji ősérejére, a turáni magyarságnak az árja elemekkel szemben való nemzeti — szervezett és szervező — felsőbbségére vet éles világot.

b) a magyar nyelv még a 400 éves Habsburguralom pusztításai után is híjával van minden árja értelemben vett igazi nyelvjárasnak. A magyarság a nyugati vármegyék határterületétől a székelység legkeletibb nyúlványáig tökéletesen ugyanazt a nyelvet beszéli; de függőleges irányban sem különbözik az „urak” nyelve a „parasztok”-étól, a magyar földön mindenki ugyanazt a magyar nyelvet beszéli. Míg nyugaton szinte völgyenként más és más nyelvet beszélnek a német törzsek és van külön „hochdeutsch” irodalmi nyelv s ettől egész az érthetlenségig eltérő százféle népi nyelv, a magyar nyelvnek ez a csodálatos egyöntetősége a faji és nemzeti lélek belső egységét tükrözi, melyen sem terület, sem osztálytagozódás nem fogott. Bizonyítja ez a jelenség az öntudat alatt vérben, ösztönben működő magyar faji erők közösségalkító hallatlan elevenségét, nagyvonalúságát, belterjességét és elpusztíthatatlanságát.

267. A magyar történelem ugyanazt a belső egységet és erős közösségi szellemet sugározza magából, mint a magyar nyelv. A magyar nemzet egysége, erős közösségi öntudata, fejlett személyiségtudata, a magyar állam magasrendű közjogi szervezete, önkormányzati berendezkedése: alapjaiban ezeréves és végső fokon megbonthatatlan. Ez a faji és nemzeti erő, mely századokon keresztül diadalmasan vívja meg a maga nagy belső és külső csatáit a nyugati magánjogias közszellemmel, a hűbéri életformákkal, a születési arisztokrácia, a hűbéri oligarchia gondolatával és intézményeivel, érinthetetlen szentségként, bő véráldozatokkal és éles szablyával őrizte a nemzet belső közjogi, szociális és területi egységét: ugyanaz a titokzatos történelemformáló belső parancsszó, amely a magyar nyelv diadalmas egységét biztosította.

268. A magyar alkotmányjog ezeréves fejlődése, századokon át féltékeny gonddal és szeretettel átörökített formái, az államgondolat túlnyomósága a nemzet életében, az ősi magyar államgondolat korszerű formáihoz való ragaszkodás csodálatos szívóssága, önfeláldozó határtalan makacssága és hősiessége, ennek a diadalmas magyar állameszmének, államszervező őserőnek minden rövidebb-hosszabb életű ellenséges tények és kényszerek erejét is túlélő elpusztíthatatlansága: rávilágít arra az ezeréves igazságra, hogy a magyar mindenekfelett államalkotó és államfenntartó nemzet, amely csak egy nagyvonalú állam kereteiben találhatja meg a maga létének célját, lényegét és teljességét. Ezért képtelen a maga életét államnélküli törzsi, vagy gazdasági létformákba beleépíteni német vagy zsidó módra.

269. Ugyanaz a nyugat, mely a középkorban a magánjogias szellemű és építésű tökéletlen hűbéri társadalmat és államot termelte ki, az újkorban a hűbéri-ség modern másául kiformálta a tőkéhűbériséget: a mai fejlett, érett, már túl is érett kapitalizmust. A végletes gazdasági önzés és merev osztálytagozódás alkotása ez a kapitalizmus, mely benső mivoltában máig idegen maradt a magyar lélek számára. Minden mástól eltekintve, már csak azért is, mert a kapitaliz-

mus a harmadik rend, a városi polgárság legsajátságosabb alkotása, azé a rendé, amely Magyarországon a széles és jogilag egységes nemesi rend es a jobbágy-ság között magyar faji erőből nem tudott igazán kifejlődni, hanem főleg német, utóbb zsidó elemekből verődött össze anélkül, hogy csak megközelítően is be tudná tölteni a korszerű magyar középosztály történelmi szerepét. Viszont a magyar parasztság 1848-ban felszabadulva a jobbágyi szolgaságból, még ugyanebben az esztendőben olyan csodálatos lökőerőt adott Kossuth és Görgei szabadságharcának, amely ezt az osztályt máról-holnapra a történelmi osztály legmagasabb öntudatára és rangjára emelte. Hatvanhét óta pedig ugyanez a magyar parasztság, mely a Kossuth adta jogokon és földön kívül senkitől semmit nem kapott többet, erős ütemben szaporodó rop-pant tömegeit majdnem egy évszázadon át ugyanazon a területen táplálta, amelyet még Kossuthtól kapott: véres gúnyjául a nyugati szocialista osztályszemlélet-nek és rideg kapitalista osztályönzésnek, a maga osztályérdekeinek nyilvánvaló és tudatos semmibevevé-sével hű maradt a negyvennyolcas eszmékhez s e hű-ségével vállalta a hatvanhetes rendszer legelhagyatottabb osztálypáriájának szerepét és akkor Ls vallotta a nemzeti öncélúság eszméjét, mikor a középosztály túlnyomólag behódolt a hatvanhetes megalkuvás szelle-mének. Az osztályelmélet dogmáját semmiféle osztály úgy meg nem csúfolta, mint ez a szegény magyar pa-rasztság. Friss és cáfolhatatlan bizonyságául a ma-gyarság európaszerte páratlan közösségi, nemzeti és egyetemes szellemének, egyben a magyarság letörhetetlen eredetiségének és verhetetlen f elsőbbségének.

270. Még csak ezután fog napfényre derülni az öncélú magyar művelődés és nemzeti egyéniség új kultuszának világánál, hogy a magyar mi mindenben más, mint a nyugati népek. Egész történelmünk, pol-gári osztályunk tökéletlen kifejlődése, azé az osztályé, mely a kapitalizmust kitermelte, a rengeteg idegen benyomulása a magyar középosztályba csak azért, mert bizonyos, főleg gazdasági feladatokra a magyar-ság — jórészt az utóbbi századok szerencsétlen ala-

kulása folytán — nem termelt elég gyorsan elegendő munkaerőt; színmagyar parasztságunk egész múltja negyvennyolctól máig; társadalmunk osztálytagozódásának sokszázadon át a nyugatétől elütő sajátosságai, nagyobb rugalmassága, a merev és kicsinyes osztályfalak ellen századokon át lázadó magyar felfogás ösdemokráciája, mely csak egyetlen nemességet volt hajlandó elismerni s a nagy vagyon felsőbbsege ellen rettentő szenvedelemmel küzd egy félévezreden át, melyet jobbágy nyúzó elzárkózássá a póri tömegekkel szemben csak a habsburgi uralom nagy lelki egyensúlyvesztése torzít; színmagyar parasztságunk telítettsége a szabad honfoglaló harcosok és későbbi nemesek vérével, hiszen sokkal nagyobb tömegekben zúdul bele az ősi magyar nemesség a paraszti rétegekbe az utóbbi négyszáz év rettentő viszontagságai során, mint amennyi habsburgi új nemes ma predikátumai-  
val dicsekszik és ez az elparasztosodott magyar ősnemesség nem idegen uraknak szóló lakáj szolgálatokért lett szabad, volt nemes, kapta a kutyabőrét: mindez érthetővé teszi, hogy a magyarságban aránytalanul kevesebb a homo oeconomicus típusa, akiknek életét egészen ki tudják tölteni gazdasági célok, a pénz, a vagyon, mint más európai népekben. Az utóbbi századok ostoba kasztszelleme, mely egybeesik az idegen vér nagy inflációjával, az utóbbi századok nemesi adományozásaival és általában középosztályunk elidegenvérűsödésével, semmit sem bizonyíthat a magyar történelem ezeréves tényei és elmoshatatlan igazságai rovására. A homo oeconomicus e kisebb száma és kisebb intenzitása talán tehertétele és gyöngesége — különösen gazdasági vonatkozásban — a magyar egyéniségnek, másfelől azonban roppant ereje is, és a legutóbbi habsburgi századok néppusztító gazdasági mellett is nagyszerű híd egy egyetemesebb osztályfölötti nemzeti összefogás számára ezen a szomorú magyar földön.

271. A közösségi gondolat és ösztön, a nemzeti egyéniség ezeresztendős hagyományai és életformáló tényei mellett mindenütt és mindig ott a magyar szellem másik alapvető Összetevője: a magyar egyén nagy

ereje. Az árpádi királyok, Nagy Lajos, Hunyadi János és Mátyás s általában a magyar királyok közjogi és politikai állása, méltósága, történelmi szerepe és velük és rajtuk keresztül a magyar államférfi és hadvezér pályája történelmünk egész folyamán keresztül: az erős egyéniség tiszteletéről, elismertetéséről és dicsőségről beszél. A magyar közösségi szellem s a magyar történelem semmitől sincs távolabb, mint valami nyáj szerúségtől, mely gyűlöli és letörni igyekszik az erős, a tömegekből fejjel kimagasló személyiséget. Ellenkezőleg: történelmünk arra tanít, hogy a nemzet erős személyisége és személyiségtudata nem az erős egyéni személyiség letörésére, a közösségbe való maradéktalan beolvasztására törekedett, hanem fordítva, minden kisebb vagy nagyobb magyar közösség és szervezet: egy ezred, egy vármegye, az országgyűlés és maga a nemzet, csak erős és igazi vezéregyéniséget ismert el maga fölött, a pipogya senkiembert megvetette a királyi trónon éppúgy, mint a harcba induló csapat és sereg élén, vezérül és királyul is csak igazi férfiakat, erős egyéniséget volt hajlandó elfogadni. Ezt bizonyítja szinte évezredes irtózása a nyugati hűbéres rang, állás, méltóság öröklékenységtől, a születési arisztokrácia intézményétől. Zárt és egyetemes szellemű, nagyvonalú közösség, melynek keretében a nyugatinál kevésbé merevek az osztályválaszfallak — ha nem is mindig a jelen pillanatnyi esetlegességeiben, de annál inkább a magyar történelem ezeréves táblatában — és a nagy egyetemes közösségek élén erős, kimagasló vezéri egyéniségek: ez a magyar történelmi szellem legfőbb jellemző őseredeti jegye. Egyben minden magyar szervezési elvnek alapvetése is. Mindezeknél fogva örökre lehetetlen a magyarság nagy többségét megnyerni akár a polgári kapitalista, akár a szociáldemokrata osztálypartikularizmusnak, vagy egy állammentes, az államgondolattal szemben érzéketlen magyar faji és művelődési eszmének, vagy bármi olyan rendszernek, mely a magyar egyént ősi természetes szabadságától akarná megfosztani s beolvasztani tisztán mechanikus rendszerek lélektelen gépszerúségébe, mint aminő a bolsevizmus, vagy akár va-

lami transzcendentális pacifista világszemlélet, vagy a nyugati és középkori gyökerű émelítő, túlzó keresztény kedés szellemtelen szürkéségebe.

272. a) Erős és felsőbb személyiséggé magasodott nemzeti közösség,

b) benne rugalmas osztálytagozódás,

e) ezen belül erős és zárt, élesvonalú, szabadlelkű és szabadszárnyalású egyén,

d) a nemzet és a kisebb közösségek élén mindegyütt erős vezéri személyiségek,

e) erős mecahnizmus a szervezetek vázául, de erős önkormányzati szellem, mely akadályozza a mechanizmus túltengését,

f) nagyon fejlett, a társadalmi gondolat és önkormányzat rovására szinte egyoldalúvá fejlett államszemlélet, amit tehát mesterségesen kell kiegyensúlyozni a jövőben:

ezeket kell tudnunk elsősorban, mikor az új magyar életformákat keressük.

273. A magyarság — faj és történelmi nemzet — egyénisége előír számunkra bizonyos szervezési alapelveket, melyeket semmibevenni a kudarc bizonyosságát jelentené. Még egy Széchenyi István lángelméje is elbukott, mikor nem tudott eléggé alkalmazkodni fajának östörvényeihez. De éppoly biztos kudarcot jelentene az is, ha pártot, társadalmat és államot a kor ismerete és a kor szükségleteihez való símulás híján akarnánk megfogalmazni és megszervezni.

A kor kikerülhetetlen és megkerülhetetlen szervezési követelményei pedig:

a) egyetemes érdekképviselési rendszer,

b) erős és felsőbbes mechanizmus,

c) a szervességi elvnek és a szervezés rugalmasságának sejtyszerű, apró szervezeti egységeken keresztül való megtestesítése.

274. Az érdekképviselési gondolatnak nagyon tökéletes formábaöntése nélkül semmiféle párt meg<sup>1</sup> nem szervezheti azt a gazdasági hatalmat, melynek híján a kizsákmányolt dolgozó tömegek már eleve elvesztették a csatát a gazdaságilag páncéltornyos, tankos és repülőgépes kizsákmányolókkal szemben. A szervezett gazdasági erőkkel, nagyvonalú érdekkép-



viseleti hálózattal nem rendelkező osztályok és pártok még akkor is el kell bukjának e harcban, ha máról-holnapra parlamenti többségre kerülnének. Egy igazán nemzeti pártnak annál inkább s annál nagyobb tudatossággal kell magáévá tennie a kor e követelményeit, mert a magyarságban éppen páratlan politikai képességei és nagyvonalú egyetemes embersége viszájául az osztály- és érdekképviselőhez szükséges gazdasági önzés ösztönei kevésbé fejlődtek ki, mint Európa egyéb népeiben. Ha kell tehát, mesterségesen is bele kell oltani a magyarságba az érdekképviselői gondolatot s annak tökéletes kiépítéséhez szükséges tömegképességeket. Nem fog ez talán könnyen sikerülni, az érdekképviselő és osztályszervezettség gondolata a magyar tömegek lelkét még mai nyomorúságukban sem tudja megfogni, mégis rá kell vezetni népünket erre a sínparjára jövő fejlődésének s a politikai szervezés mellett, azzal párhuzamosan ki kell építenünk a párt gazdasági érdekképviselői szervezeteit.

280. A kor másik szervezési követelménye: a tökéletes mechanizmus, a társadalom, az állam, a párt szervezeti tökéletessége, már sokkal több belső rokonságot tart a magyar lélek eredeti alkatával, mint az érdekképviselői gondolat. A honfoglaló magyarság hadserege és állama szerkezeti felsőbbségével is kitűnt Európában s a középkori magyar állam is elsősorban szerkezeti felsőbbségével volt több a nyugat hűbéri államainál. A magyar állam végig a középkoron, sőt részben még a habsburgi korszakban is megtartotta ezt az őseredeti szerkezeti felsőbbségét. Ezért az elavult, rozoga polgári osztályuralmi rendszerről, mely a magyarnak valójában mindig idegen volt, átugrani a magyar történelem szellemével rokonibb egyetemes nemzeti rendszerre: ebben a vonatkozásban a magyarnak könnyebb, mint a nyugati népeknek.

281. A szervességi elv hasonlóképpen nem idegen a magyar történelmi lélek számára. Az Önkormányzati akarat és készség elpusztíthatatlan ereje a vármegyékben s a magyar alkotmányoságnak az angoléval rokon történelmi szelleme, mely pusztá formák kiszolgálójává alacsonyodni sohasem engedi az életformáló ele-

ven erőket, az önkényes és idegenből diktált formákat pedig, melyek ellen ösztöne és világos elméje tiltakozik, habozás nélkül veti el, hogy megmentse az élet benső értelmét, a magyar irtózás minden kicsinyes és egyoldalú mechanikus életszemlélettől és rendszertől, minden bürokráciától, a vármegyei tagozódás szerves alapgondolata és valósága: mind természetes bölcsője a legmodernebb szerves életlátásnak és szervezési elvnek.

## **Pártszervezet.**

*Alapelvek; család.*

281. A párt tagja csak az lehet, aki annak programját és szervezetét alapvető vonalaiban fenntartás nélkül magáévá teszi, vallja, hirdeti és érte síkra szállni kész és részleteiben való változtatásának egyetlen fórumául a párt egyetemét ismeri el.

282. A párt tagja csak az lehet, aki az osztályához való becsületes ragaszkodással, az osztályérdekért való küzdés készségével össze tudja egyeztetni lelkében és minden cselekvésében a magyar nemzetért való határtalan rajongást, a magyarságért való élésthalást és minden magyar ember mindenekfölé helyezendő testvériségét.

283. A párt tagja csak az lehet, aki vállalja erejéhez mérten azt a legkisebb munkabeli és anyagi áldozatot, melyet a párt minden tagjától elvár és megkövetel és aláveti magát annak a benső meggyőződésből és lelki önfegyelemből szervesen kialakuló fegyelemtartásnak, mely a párt működésének — túl a szervezeti egységen — benső egyöntetűséget, ütemességet és átütőerőt kölcsönözni hivatott.

284. A párt minden kisebb-nagyobb szervezete úgy legyen megalkotva, hogy abban a szerkezet tökéletessége, a nagyszerű közösségi szellem egységbe foglaló ereje és a zárt élesvonalú magyar egyén szabad szárnyalása egyformán érvényre juthasson; szerkezet, közösségi öntudat, egyéniség egymás hatóerejét a lehető legmagasabbra fokozzák.

285. A párt minden szervezete, a legkisebb és legnagyobb, egyaránt ősi magyar szellemben, bizonyos

arányos önkormányzattal rendelkezék. Ennek az önkormányzatnak nemcsak joga, hanem első kötelessége is a közösség legerősebb vezéregyéniségének kitermelése és élreállítása.

286. A párt szervezetei azonban önkormányzati önállóságukkal egy felsőbb egészbe illeszkednek s itt már az alá- és fölérendelés — hierarchia — elve is kell, hogy érvényre jusson. A hierarchia elvének úgy kell helyesen kifejezésre jutnia, hogy az önkormányzati elvet lényegében ne csorbítsa, hanem csak mederbe fogja és ezzel hatékonyabbá tegye.

287. A párt egész szervezete híven a természet útmutatásához, apró, egyforma, sejtszerű egységeken alulról fölfelé épül föl. A párt egész organizmusának életképessége és teljesítőképessége mindenképp a sejtek egészségén, életképességén, rugalmasságán, mozgékonyaságán múlik.

288. A legkisebb szervezeti egység neve legyen a legszentebb magyar szó: család. Tagjainak száma 12, kik maguk közül a legkülönbet és legarravalóbbat családfővé választják.

289. A család ne papiroson összeírt nevek foglaltata legyen, hanem igazi közösség, valóságos szervezet, mely a párt egyéb tagozatai híján is önállóan megáll, él és működik; de a felsőbb tagozatok kereteiben is megtartja a maga zárt egységét, külön életét. Ehhez képest minden család megannyi külön kis autonómia, melynek belső ügyeit a párt céljai, szabályai és a felsőbb irányítás keretei között a családfő a tagokkal való folytonos személyes érintkezés során önállóan intézi.

Ezért mindenképp való követelmény, hogy a családok fölépítésében és működésében minél tökéletesebben érvényesüljön a területiség és a belső egyöntetűség elve.

290. Vagyis: ahhoz, hogy a család tagjai valóban szerves egységgé forrjanak, nem elég a pusztán eszmei közösség, hanem kell egyfelől, hogy a tagok minél könnyebben, minél természetesebben találkozhassanak, mennél többit lehessenek együtt már életviszonyaiknál fogva is; és kell másfelől, hogy őket a közös eszmén túl minél töb természetes kapocs fűzze össze,

így elsősorban a közös élethivatásé. Ezért egy-egy családba csak olyanok tömörüljenek:

a) akik egymás közelében laknak, vagy hivatásuk, foglalkozásuk révén élnek egymás közelében, dolgoznak ugyanabban a hivatalban, vagy más munkahelyen;

b) akik azonos vagy egymáshoz közelálló foglalkozási ághoz tartoznak, de mindenesetre vagy munkaadók, vagy munkavállalók, illetőleg magános dolgozók.

c) Gondosan fel kell használni a családok alakításánál a vérrokonság, korábbi barátság, hasonló életkor és műveltség, az együtt töltött háborús katonai szolgálat és az önként megnyilatkozó rokonszenv lelki összekötő szálait is.

A területiség és a foglalkozási ághoz való tartozás szabálya alól esetenként vagy általános rendelkezés formájában csak a párt országos vezetősége adhat felmentést. Épp így ama kötelezettség alól is, hogy minden párttag a belépéstől számított félév alatt valamely családhoz kell tartozzék. E szabály alól eleve ki van véve a párt helyi, kerületi, megyei és országos vezetősége.

291. A család: a testi sorsközösség, melyben a tagok egymás iránt való szeretete és bensőséges lelki összhangja mindenkifölött való érdek. Ha ezt a harmóniát a családfő fenntartani bármilyen okból nem tudná, a család a közvetlen felsőbb szervezet vezetőségének közreműködésével újjászervezendő.

292. A család: bajtársi közösség, melynek tagjai egymásért, osztályuk jogos érdekeiért, mindenkifölött a magyar nemzetért helytállani és kiállani készek, a nemzet életéért, bármely pillanatban fegyverfogással is.

293. A család: munkaközösség, mely a maga szerves összetartozóságát a nemzeti termelés folyamatában is meg kell hogy őrizze s a felsőbb vezetés irányvonalában és szigorúan a párt kereteiben szükség esetén latba is vesse, a községi és megyei közéletben is.

294. A család: nemcsak a pártnak, a nemzetnek is eleven sejtje, melynek létérdekei, fejlődése, virág-

zása nemzeti érdek. Ezért a család tagjaiban meleg szeretetnek, érdeklődésnek, figyelemnek, áldozatkészségnek kell kifejlődni egymás létérdekei iránt, azokat a családnak egységesen kell képviselnie, gondoznia s védelmükben és érvényesítésükben szükség esetén az egész pártszervezet erejét latba kell vetnie. Viszont a családfőnek a család életén belül napirenden kell tartania a nemzet nagy sorskérdéseit, hogy azok lényegét mint a mindenütt jelenvaló és egyetlen percre sem nélkülözhető levegőt szívják magukba a tagok.

295. A család önállósága és önkormányzata bizonyos fokú önálló gazdálkodást is maga után von. A családfő tartozik beszélni az előirt időben a tagok pártadóját, melynek az országos pártvezetőség határozata szerint való hányadát a helyi, kerületi és megyei szervezetek között megosztani, a fölülmaradó részt az országos pártvezetőségnek havonként megküldeni tartozik. A pártadóban bennefoglaltatik az előfizetés is a párt valamelyik hivatalos lapjára. A családon belül az utalványozási jog a családfőt illeti.

296. A családfő munkásságában az egészséges közösségi (testületi) szellem mellett helyes munkamegosztásnak is kell érvényesülnie, nemcsak azért, mert a munkamegosztás tökéletességének foka minden szervezet teljesítőképességének egyik legfőbb mértéke, hanem azért is, mert a magyar ember természettől fogva határozott, zárt egyéniség, más népek nyájszerű összeolvadására képtelen. A magyar önálló egyéniség e roppant őseréjét a szervezetnek nem elfojtania, viszszafejlesztnie, hanem helyes mederben érvényre juttatnia és nagy célokra felhasználnia kell. Ezért a családfőnek okosan ki kell osztania a szerepeket és a feladatokat a tagok között, kinek-kinek hajlama, készsége és lehetőleg kedve szerint. Kötelezően állandó természetű megbízást igényel a család pénzkezelése és a családfő helyettesítése. A családfő helyettese a család írásbeli teendőit is végezni köteles.

297. A családok önállósága és önkormányzata nem jelenthet elzárkózást és partikulárizmust sem a hasonló, sem a felsőbb pártszervezetekkel szemben.

Ellenkezőleg: A családoknak öntudatosan kell keresniök a további kapcsolódást más családokkal és a felsőbb szervezetekkel.

298. A családszervezetek eleven ereje, önállósága s a rajtuk épülő egész párt- és nemzeti szervezet belső rugalmassága — beleágyazva egy nagy szerves egység egyetemességének szilárd keretébe — legyen alapvető eleme egy olyan szervezési formának, mely korszerű mása az ősi magyar csatárláncnak. A magyar csatárlánc, melyről Bölcs Leó bizánci császár olyan megragadó képet rajzolt, máig legáltalánosabb és legmegingathatatlanabb létformája a modern hadviselésnek. A benne rejlő gondolat örökéletű és minden magyar szervezés egyik alapgondolatává teendő.

299. A párt e legkisebb szervezeti egységei lehetőleg vagy csak férfiakból, vagy csak nőkből alakuljanak. A női pártszervezetek belső felépítése és munka«rendje alkalmazkodjék a női természethez s a párt megszabott keretein belül fejlessze ki a maga sajátos pártbeli életformáit olyanokká, melyek között a női egyéniség jól érzi magát s megtalálja munkássága eredményességéhez a megfelelő eszközöket.

### **Gazdasági szervezet.**

300. Az azonos vagy egymáshoz közelálló foglalkozási ágakhoz tartozó családok községenként (esetleg járásonként), megyénként és országosan a párt helyi, kerületi, megyei és országos gazdasági szervezeteibe tömörülnek, a foglalkozási ágak és osztályok gazdasági érdekeinek védelmére. E gazdasági érdekvédelemre való tömörülésben irányadó elv legyen, hogy a foglalkozási ágak részletérdekeinél előbbrevalók az általános osztályérdekek s ezért, különösen kezdetben, inkább az átfogóbb osztálykapcsolat legyen a főszempont, csak azután a foglalkozási külön érdek. Már a szervezkedés legelején külön gazdasági szervezetekbe kell, hogy tömörüljenek a kisgazdák, de — egyelőre legalább — közös szervezetekbe a földmunkások és gazdasági cselédek, hasonlóképen közös szervezetekbe foglalkozási áganként való túlságos szétaprózottsá-

guk miatt a falusi kisiparosok. A párt teljes kibontakozása és fejlődése, valamint az élet jelentkező szükségletei fogják megszabni, milyen módon és mértékben történjék később e gazdasági szervezetek további tagozódása foglalkozási ágak szerint. Csupán egy vonatkozásban változhatatlan a párt érdekképviselési szervezetei nek tagozódása, hogy mindegyik vagy munkaadó, vagy munkavállaló családokból alakul. A segéderők alkalmazása nélkül magánosan dolgozók egyelőre a munkaadók szervezeteihez csatlakozzanak. A munkavállalásra szoruló törpebirtokosok pedig a földmunkások és cselédek gazdasági szervezeteihez.

301. A párt helyi, kerületi (járási), megyei és országos gazdasági szervezetei lehetőleg a párt szorosabban politikai szervezeteinek szellemében és formáiban alakuljanak meg és működjenek, azokhoz simulva. Ezek a gazdasági osztály-, illetőleg szakszervezetek hivatásszerűen foglalkozzanak az egyes termelőosztályok és foglalkozási ágak létproblémáival, építsék ki a gazdasági osztályvédelmi frontokat és készítsék elő a gazdasági és szociális kérdéseket a párt politikai szervezetei számára. A jelenlegi törvények értelmében szükség esetén fel kell, hogy vegyék e szervezetek az egyesületek vagy szövetségek jogi formáit.

### **Politikai szervezet.**

302. A család egyaránt sejtje a párt gazdasági és politikai szerveztének. A munkaadó- vagy munkavállaló családok községenként, kerületenként, megyénként és országosan felsőbb gazdasági szervezetekbe tömörülnek, viszont a politikai felsőbb szervezetekbe már egy-egy község, kerület, megye is (az ország különböző családjai három osztályszövetségi önkormányzatba állanak, a párt

- a) földművelő (kisgazda, földmunkás, gazdasági cseléd),
- b) munkás (ipari, kereskedelmi, pénzügyi, bányász),

c) polgári (középosztály) osztály szó vétségébe.

E politikai szervezetek átfogó osztályszövetségi önkormányzataiba beleolvadnak azok az apró osztálytöredékek, melyek különben szótforgácsoltáguk miatt elkallódnának, így a párt földműves-osztályszövetségébe a falusi kisiparos- és kiskereskedő-családok.

### *Nemzetség.*

303. A párt földműves-, polgári- és munkásosztályszövetségi önkormányzatainak kereteiben minden tíz család nemzetséget alkot, öt család félnemzetséget. A nemzetségfőt s a félnemzetség fejét a családfők szabadon választják, lehetőleg maguk közül, de kivételesen más párttagok közül is. A nemzetségfő megtartja családfői tiszteit, a kívülről választott nemzetségfő pedig a nemzetség valamelyik családjának vezetését veszi át. A nemzetségfőnek a családfők állandó tanácsadói, kiket minden fontosabb intézkedés előtt meghallgatni tartozik, új döntést igénylő ügyekben pedig csak velük egyetértésben intézkedhet. A nemzetségfő állása csak akkor válik jogerőssé, ha a közvetlen felsőbb szervezet megerősíti és az országos vezetőség tudomásul veszi.

### *Helyi pártszervezet.*

304. A család és nemzetség a párt általános, mindenütt jelenvaló szövete, anyaga, minden további felsőbb szervezet belőlük épül föl. Ha valamely közösségben egyelőre csak egyetlen családja van a pártnak, a családfő, több ugyanazon osztályszövetséghez tartozó család alakulásával a többiek által erre megválasztott egyik családfő, a nemzetség mértékéig a nemzetségfő képviseli és irányítja a helyi pártszervezetet. A nemzetségfő mellé a családok jelölnek ki helytettest, az igazgatási és szervezési teendőkre títkárt, az anyagi ügyek intézésére gazdát.



305. Ha a földműves-, polgári- vagy munkás-osztályszövetséghez tartozó családok száma valamely községben meghaladja a nemzetség mértékét, a családok három tagból álló intézőbizottságot választanak, mely a párt folyóügyeit önállóan, az új döntést igénylő fontosabb ügyeket a nemzetséggfőkkel kiegészülve, azokkal egyetértésben intézi, a munka helyes megosztásával. Az intézőbizottságban az irányítás az ügyvezetőt illeti, az igazgatás és szervezés feladata a titkáré, az anyagi ügyek végzése a gazdáé. A családfők tanácsa: tanácsadó- és ellenőrzőtestület, a családfők egyenként pedig a nemzetség legfőbb végrehajtó szervei.

306. Ha valamely községben két vagy három osztályszövetséghez tartozó családok vagy nemzetségek alakulnak, az egyes osztály szövetségi párt-szervezetek egymástól függetlenül épülnek fel. De bármekkora és ía számbeli különbség egyik vagy másik helyi osztályszövetségi pártalakulat között, a párt egyetemes természetű ügyeinek intézésére meg kell alakulnia a közös helyi pártvezetőségnek és pedig az osztályszövetségi pártvezetőségek egyszerű összeadásával. Ha tehát egy községben két földművesnemzetség mellett egy munkás-félnemzetség és egy polgári család alakult, a helyi pártvezetőség a földműves-osztályszövetség intézőbizottságából, a munkás-félnemzetséggfőből és a polgári családfőből fog állani. Ennek a közös intézőbizottságnak elnökét annak tagjai egymás közül a nemzetséggfőkkel kiegészülve választják.

357. Nagyobb városokban a szükséghez képest és az országos pártvezetőség előírásai szerint, lehetőleg a közigazgatási kerületekhez simulóan, de mindenesetre pontosan körülírt területeken, egymás mellett több helyi pártszervezet is alakulhat, egy-egy intézőbizottsággal.

*Kerületi pártszervezet*

308. Minden választókerület — eszmei kerületi választórendszer esetén is pontosan meghatározott területen — kerületi pártszervezetet alakít.

A kerületi pártszervezet főszervei:

a) A kerületi népgyűlés, melyet a kerület összes családjai alkotnak, de osztály szövetségként külön tömörülve. A népgyűlés a kerületi pártszervezet legfőbb irányító és ellenőrző szerve, mely a kerület legfontosabb kérdéseiben dönteni hivatott. Elnöke a kerületi intézőbizottság elnöke, előkészítője a kerületi intézőbizottság. A határozathozatalban a párttagok családonként vesznek részt, családonként egy-egy szavazattal. Egy-egy szavazattal szerepelnek a kerületi intézőbizottság tagjai is és a nemzetségfők.

b) A kerületi osztály szövetség intézőbizottságai. Mindegyik ilyen intézőbizottság 3-3 tagból áll, leik közül az egyik az ügyvezető, a másik a titkár, a harmadik a gazda, kiket a kerület családjai osztályszövetségként a kerületi nagygyűlésen választanak. Az osztályszövetségi intézőbizottságok a folyó ügyeket önállóan, az új döntést igénylő fontosabb ügyeket községként (városokban közigazgatási kerületenként), a nemzetségek kiküldöttjeivel kiegészülve intézik. Községként vagy városi kerületenként legalább egy és legfeljebb öt nemzetség küld ki egy-egy nemzetségfőt a kerület osztályszövetségi intézőbizottságába, minden további öt nemzetség ismét egyet.

c) A kerületi intézőbizottság, mely a kerület osztályszövetségi intézőbizottságainak együttese s a kerület egyetemes természetű ügyeinek intézésére hivatott. Elnökét a tagok egymás közül maguk választják. A folyóügyekben önállóan intézkedik, új döntést igénylő fontos ügyekben az osztályszövetségi intézőbizottságokba kiküldött nemzetségfőkkel kiegészülve. A kerületi intézőbizottság készíti elő a kerületi népgyűlést.

d) A nemzetségfők tanácsa az összes nemzetségfőkből alakul, osztályszövetségként tömörülve. Ta-

nácsadó és ellenőrző testülete a kerületi pártszervezetnek, tagjaiban pedig legfőbb végrehajtó szerve a kerületi intézőbizottságnak.

e) Ügyosztályok, szakosztályok. A kerület osztályszövetségi intézőbizottságai az országos vezetőség útmutatásai szerint szakosztályokat állítanak fel, a kerületi intézőbizottság pedig ügyosztályokat, a párt dolgainak minél belterjesebb és szakszerűbb előkészítésére és intézésére.

A szakosztályok foglalkozási ágak és szakcsoportok, az ügyosztályok egyetemes ügykörök szerint alakulnak. A szakosztályokat a párt gazdasági szervezetei küldik a pártvezetőség mellé, az ügyosztályokat a kerületi intézőbizottság alakítja (kisiparos szakosztály, szociális ügyosztály). Lényeges különbség köztük az is, hogy a szakosztályok, mint a gazdasági szervezetek küldöttségei, szakmabeli és osztály-gazdasági, munkavédelmi és általában szociális kérdésekben feltétlenül meghallgatandók s fontos ügyekben fellebbezési joguk van, míg az ügyosztályok ügyelőkészítő szervek, de döntési jogkörük nincsen.

#### *Megyei pártszervezet.*

309. a) A megyei intézőbizottság, mely a vármegyei pártszervezet legfőbb ügyintéző szerve. A kerületi intézőbizottságok elnökeiből alakul, kik maguk közül választják a megyei pártelnököt.

b) Megyei nemzetségtanács, melynek tagja a vármegye minden nemzetségfője, osztályszövetségenként tömörülve. Tanácsadó és ellenőrző testülete a megyei pártszervezetnek, tagjaiban pedig a megyei intézőbizottság legfőbb végrehajtószerve. Kerületenként 1-10 nemzetséggig egy-egy nemzetségfőt küld a megyei intézőbizottságba az új döntést igénylő ügyek intézéséhez s minden további tíz nemzetség után egy nemzetségfőt.

*Országos pártszervezet.*

310. Országos nagygyűlés. Tagja minden párttag, de nemzetségekbe, azon túl osztályszövetségekbe tömörülten. Az országos nagygyűlés a párt egyetemét fejezi ki, mint annak legfőbb szabályalkotó, irányító és ellenőrző szerve. Elnöke a pártvezér, vagy az országos intézőbizottság elnöke, illetőleg annak valamelyik megbízott tagja. Az országos nagygyűlést az országos intézőbizottság készíti elő és hívja össze, évenként egyszer pedig összehívni tartozik.

A nagygyűlésen a nemzetségek megjelenhetnek teljes számban, vagy képviselettel. A nemzetség nagygyűlési képviseletéhez legalább minden két családnak egy-egy megbízottja, lehetőleg családfők s a nemzetségfő vagy helyettese szükséges. Minden nemzetségnek egy-egy szavazata van. Hasonlóan egy-egy szavazata van a kerületi intézőbizottságok, valamint az országos intézőbizottság tagjainak.

Az országos nagygyűlés választja osztályszövetségként az osztályszövetségi intézőbizottságokat, illetőleg az országos intézőbizottságot és a pártvezért.

311. Országos osztály szövetségi intézőbizottságok: a párt földművesszövetségi, polgár- (középosztály) szövetségi és munkásszövetségi intézőbizottságai. Mindegyik 5-5 taggal alakul, s az intézőbizottságok tagjai egymás közül választják elnöküket. Intézik önállóan osztályszövetségeik országos folyóügyeit, az új döntést igénylőket pedig a kerületi osztályszövetségi ügyvezetőknek vármegyénként egy-egy kiküldöttével kiegészülve. Az országos osztályszövetségi intézőbizottságok állítják fel a különböző szakosztályokat foglalkozási áganként, illetőleg osztályonként a párt országos gazdasági szervezeteivel való egyetértésben azoknak anyagából, esetleg egyszerűen a különböző foglalkozási ágak gazdasági szervezeteinek a politikai szervezetekhez való átvételével.

312. Országos intézőbizottság. Alakul az országos földművesszövetségi, polgárszövetségi és munkásszövetségi intézőbizottságokból. Elnökét a tagok maguk közül választják. Az országos intézőbizottság a párt legfőbb ügyintéző szerve, mely az új döntést igénylő fontos kér-

désekben a megyei pártelnökökkel és a párt törvényhozó tagjaival kiegészülve határoz. Az országos intézőbizottság nemcsak mint testület működik, hanem tagjaira lehető tökéletes munkamegosztással egyes fontos ügykörök vitelét is rábízta. Az országos intézőbizottság elnöke — az országos pártelnök — rendszerint az országos intézőbizottság ügyvezetője is, kivételesen a helyettese is lehet országos ügyvezető. Az országos intézőbizottság tagjai közül választja az országos pártigazgatót az adminisztráció, az országos párttitkárt a szervezés és az országos pártgazdát az anyagi ügyek vitelére. Az országos intézőbizottság tagjai közül kerüljenek ki lehetőleg a bizottság által alakítandó különböző ügyosztályok felelős vezetői is, így elsősorban a gazdaságpolitikai, szociálpolitikai, művelődéspolitikai, honvédelmi és külpolitikai ügyosztályoké. Az országos intézőbizottság a párt egész szervezete fölött felügyeletet gyakorol, ezért bármikor bármely párt-szervezet ügyvitelét felülvizsgálhatja, bármely kerületbe a szükséghez képest központi párttitkárt rendelhet. A pártéletben jelentkező fegyelmi ügyek intézése a megyei pártelnökökkel és a párt törvényhozó tagjaival való teljes ülésben állandó vagy alkalmi fegyelmi bizottságot küldhet ki.

313. Országos nagytanács. Alakul a kerületi pártelnökökből és a párt törvényhozó tagjaiból. Tanácskozó és ellenőrző testület, tagjaiban pedig legfőbb végrehajtó szerve a pártnak.

314. Pártvezér. A pártvezért az országos nagygyűlés választja az országos intézőbizottság teljes ülésének ajánlatára, de csak akkor, ha a párt országos intézőbizottságának tagjai közül valaki minden kétségen felül álló s a párt minden más tagját messze túlszárnyaló vezéri hivatottságról tett bizonyosságot a haza körül s a párt körül történelmi méretű érdemeket szerzett. A pártvezér a legfőbb szellemi irányítója a párt-szervezet és az országos nagygyűlés adta keretekben a pártnak és tagja az országos intézőbizottságnak.

*Szakosztályok, ügyosztályok.*

315. A szakosztályok foglalkozási áganként, foglalkozási csoportonként vagy osztályonként az országos osztályszövetségi intézőbizottságok szervei, az ügyosztályok ügykörönként az országos intézőbizottság szervei. A szakosztályok és az ügyosztályok a pártélet legfőbb műhelyei, ahol a fölvetődő gondolatokból és ötletekből, tervekből, kiváló szakemberek összehangolt munkássága során, kikovácsolódnak azok az eszközök, módszerek és életformák, melyeket azután a pártszervezetnek kell valóra váltania.

## Utószó.

Nem adatott meg nekem a nagy alkotásokhoz oly elengedhetetlenül kellő lelki és testi nyugalom. Apró életküzdelmekben szétporló napok keserves éjszakai csöndjét loptam el életemből hónapokon át, hogy e művemet megírhasam. Rajta is van bizonyára e maradék munkaerőm bélyege.

Mégis: bizonyos derűvel indítom útjára ezt a könyvet. Mert úgy érzem: ha meg is érződik rajta a siettetett alkotás minden hibája: mégsem fog egészen elmúlni imádott nemzetem életéből soha ...

*„De nem köszönöm azt magam erejének:  
Köszönöm az Isten gazdag kegyelmének.”*

## TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
BEVEZETÉS.....	5
I. NEMZET .....	15
II. NEMZETI TÁRSADALOM.....	17
III. NEMZETI ÁLLAM .....	21
IV. ÁLLAMI ÉS TÁRSADALMI SZERVEZET .....	80
Az új törvényhozás megokolása.....	31
V. ÉRDEKKÉPVISELET ÉS MUNKAALKOT- MÁNY .....	35
Érdekképviselő és munkaalkotmány meg- okolása .....	44
VI. KÖZÉLETI ERKÖLCS.....	45
VII. GAZDASÁGPOLITIKA.....	48
Általános elvek .....	48
Agrárpolitika .....	51
Birtokreform, falutelepítés, falusítás .....	51
A termelőtestület kiterjesztése és javítása, erdősítés, csatornázás .....	60
Gazdasági terepbeosztás, úthálózat .....	62
Olcsó energia, a mezőgazdaság iparosítása, mezőgazdasági ipar, olcsó szállítás .....	63
Többtermelés, jobbtermelés; új termelési ágak.....	65
Érdekképviselők, szövetkezetek.....	67
Mezőgazdasági hitel, agrárius nemzeti bank-politika.....	70
Községi takarékpénztárak.....	70
Hitelszövetkezetek .....	71
A jelzáloglevélkibocsátás új rendezése.....	72
A föld terheinek ideiglenes rendezése .....	72
Mezőgazdasági szakoktatás .....	73
A föld- és gazdaellenes front letörése .....	75
A föld és a tőke mai függőségi viszonyá- nak megfordítása .....	77



	Oldal
Ipari és kereskedelmi politika .....	78
Észszerű iparpártolás; törekvés az önellátásra; a dunai és baráti államokra alapozott külkereskedelmi politika .....	78
Racionalizálás, munkabérek .....	81
A gyárpar a szociálpolitika, a föld és a honvédelem szolgálatában .....	83
A kisipar megmentése és felvirágoztatása .....	84
A gyárpar függetlenítése a bankoktól .....	86
A magyar kereskedelem új belső rendje .....	87
Ipari és kereskedelmi szakoktatás .....	88
Dunavölgyi kereskedelem .....	89
A kereskedelem függetlensége; a falu kereskedelme .....	90
Hitelpolitika .....	91
Adópolitika .....	95
Államháztartás .....	97
VIII. ÁLLAMIGAZGATÁS .....	101
IX. SZOCIÁLPOLITIKA .....	103
Általános elvek .....	103
Munkavédelem .....	103
Munkaközvetítés .....	104
Védekezés a munkanélküliség ellen .....	105
Társadalombiztosítás .....	106
Egészségvédelem .....	107
Családvédelem .....	108
Jogvédelem .....	108
Hadirokkantvédelem .....	109
X. MŰVELŐDÉSPOLITIKA .....	111
Általános elvek .....	111
A művelődéspolitikai szerves egysége .....	112
Tudomány, irodalom, művészet .....	113
Minden magyarok művelődési közössége .....	116
Nemzetnevelés .....	117
Az iskolarendszer szellemi és szervezeti egysége .....	117
A népnevelés kiszélesítése és elmélyítése .....	118
Középiskolák .....	120
Felsőiskolák .....	122
Testnevelés .....	123
A tanár- és tanítónőképzés, ösztöndíjak .....	123
Iskolán kívüli nemzetnevelés .....	124
XI. NEMZETVÉDELEM .....	127
XII. HONVÉDELEM .....	130
Előkészítés .....	130
Honvédség .....	132
Nemzeti milícia a mai átmeneti viszonyok között .....	137

XIII. KÜLPOLITIKA .....	140
XIV. SZERVEZÉS, ÁLTALÁNOS ELVEK.....	145
Pártszervezet.....	156
Alapelvek; család.....	156
Gazdasági szervezet.....	160
Politikai szervezet.....	161
Nemzetség.....	162
Helyi pártszervezet.....	162
Kerületi pártszervezet.....	164
Megyei pártszervezet .....	165
Országos pártszervezet.....	166
Szakosztályok, ügyosztályok .....	168
UTÓSZÓ.....	168